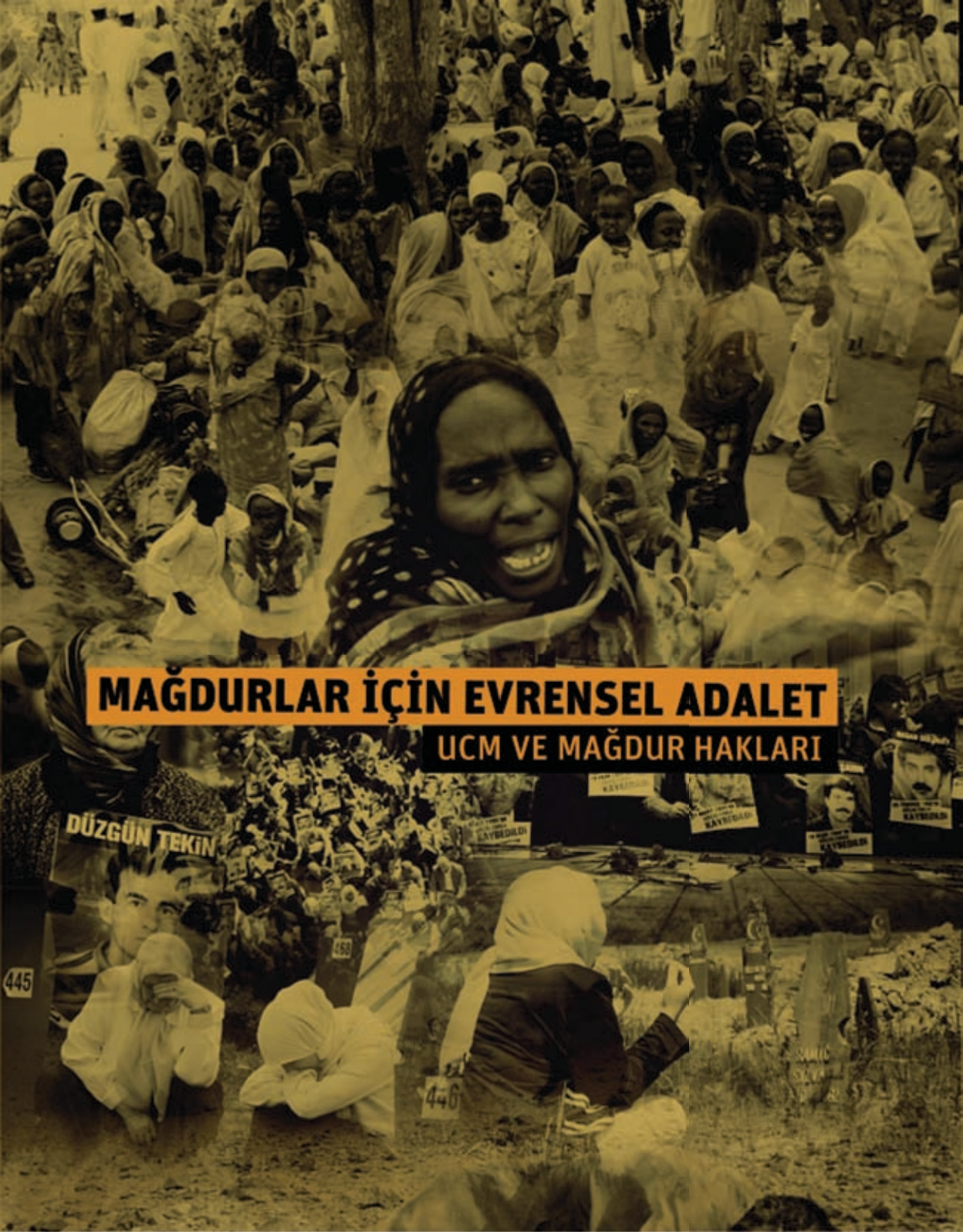

MAĞDURLAR İÇİN EVRENSEL ADALET

UCM VE MAĞDUR HAKLARI

Uluslararası
Ceza Mahkemesi
Koalisyonu
www.ucmk.gov.tr

Deutsche Botschaft
Ankara

Almanya Büyükelçiliği
Ankara

**ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ
VE
MAĞDUR HAKLARI EL KİTABI**

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE MAĞDUR HAKLARI EL KİTABI

ISBN: 978-975-01033-3-9

Mart 2010

Bu yayın Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu için Kapasite Geliştirme Derneği tarafından bastırılmıştır.

Bu yayının önceden yazılı izin almaksızın yapılan baskı ve üretimlerinden hiçbir biçimde Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, üye örgütleri ya da Kapasite Geliştirme Derneği sorumlu tutulamaz.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu

Tunus Cad. No: 87/8 Kavaklıdere 06680 Ankara

T. 0312 468 84 60

F. 0312 468 92 53

www.ucmk.org.tr

Yayın Sorumlusu: Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu Mağdur Hakları Çalışma Grubu

Kapak ve Sayfa Tasarımı:

Zafer SÖNMEZATEŞ

Baskı:

ECE MATBAASI

T. 0312 341 03 69

Yayıma Hazırlayan:

Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu Mağdur Hakları Çalışma Grubu

İlk Gözden Geçirme:

Rosa ÖKTEM

Nihai Gözden Geçirme:

Devrim AYDIN

Bölüm 1. Mağdur Haklarının Gelişimi:

Burcu KIRANCI

Bölüm 2. Katılım:

H. Tolga OSKAY

Bölüm 3. Hukuki Temsil:

Mehmet AKBAŞ

Mervan ARSLAN

Yılmaz DEMİROĞLU

Nazım Baran VURAL

Bölüm 4. Koruma:

Gülnehal AĞIRER

Burcu KIRANCI

Fatma BOSTAN ÜNSAL

Bölüm 5. Tazminat ve Mağdurlar İçin Giderim Fonu:

Burcu KIRANCI

H. Tolga OSKAY

Başvuru Formu 1-2

Songün UÇAR

Tazminat Fonu Formu 1-2

Gül TOKER

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE MAĞDUR HAKLARI EL KİTABI

ÖNSÖZ VE TANITIM

“Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Mağdur Hakları El Kitabı”, Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu tarafından, Türkiye’nin Uluslararası Ceza Mahkemesi kurucu statüsü olan Roma Statüsü’ne taraf olması amacıyla yürütülmekte olan kampanya faaliyetleri kapsamında yayımlanmıştır.

Bu el kitabı, İnsan Hakları İçin Uluslararası Federasyon (International Federation for Human Rights-FIDH) tarafından yayımlanmış “Guide for Victims, Their Legal Representatives and NGOs on Victims’ Rights Before the International Criminal Court” kitabı esas alınarak hazırlanmıştır. FIDH tarafından yayımlanmış rehber kitaba <http://www.fidh.org/Victims-Rights-Before-the-International-Criminal> ulaşmak mümkündür.

Elinizdeki kitabın bölümleri, gönüllü bir çalışma grubu tarafından kaynak rehber kitap esas alınmak suretiyle Türkçeye çevrilip, gerekli düzenlemeler yapılarak hazırlanmıştır. UCM Koalisyonu eski Koordinatörü Özlem ALTIPARMAK tarafından yayın için son hale getirilen kitaptaki bölümlerin ilk gözden geçirmesi Rosa ÖKTEM tarafından, nihai gözden geçirme ve içerik denetimi ise Dr. Devrim AYDIN tarafından yapılmıştır.

Kitabın basımı konusunda mali destek sunan Almanya Dışişleri Bakanlığı’na ve çalışma grubunda yer alan ve yayına hazırlık konusunda emek harcayan herkese teşekkür eder, bu el kitabının Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ilgilenen sivil toplum kuruluşları, hukukçular ve mağdurlar tarafından yol gösterici olmasını dileriz.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu
www.ucmk.org.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN TEMEL PRENSİPLERİ	7

BÖLÜM I

MAĞDUR HAKLARININ GELİŞİMİ	31
Hazırlayan: Burcu KIRANCI	

BÖLÜM II

DAVAYA KATILMA.....	33
Hazırlayan: H. Tolga OSKAY	

BÖLÜM III

MAĞDURLARIN HUKUKİ TEMSİLİ	50
Hazırlayanlar: Mehmet AKBAŞ, Mervan ARSLAN, Yılmaz DEMİROĞLU, Nazım Baran VURAL	

BÖLÜM IV

KORUMA.....	63
Hazırlayanlar: Gülnehal AĞIRER, Burcu KIRANCI, Fatma BOSTAN ÜNSAL	

BÖLÜM V

TAZMİNAT VE MAĞDURLAR İÇİN GİDERİM FONU	83
Hazırlayanlar: Burcu KIRANCI, H. Tolga OSKAY	

GİRİŞ

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN TEMEL PRENSİPLERİ

1. Yargılama Yetkisi, Davanın Kabulü, Mahkemeye Başvurma

1.1. Suçlar:

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) genellikle “en ağır suçlar” olarak tanımlanan, *soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları* ve – eğer tanımına karar verilirse - *saldırı suçundan* oluşan dört suç üzerinde yargılama yetkisine sahiptir.

Suçun Unsurları, UCM Hazırlık Komisyonu tarafından 2000 yılı öncesinde hazırlanmış ve 2002 yılında Taraf Devletler Kurulu tarafından benimsenmiştir. Bu maddeler Mahkeme için hukuk kaynağı oluşturur ve yargısal yorum için yol gösterir.

1.1.1. Soykırım (6. Madde)

“Soykırım” suçu, “suçların en ağırı” olarak tarif edilmektedir. Roma Statüsü’nde soykırım suçu 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nden alınmıştır. 6. Madde’ye göre, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fillerden herhangi biri soykırım suçunu oluşturur:

- Gruba mensup olanların öldürülmesi
- Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi,
- Grubun bütünüyle veya kısmen fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek
- Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak
- Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletmek.

Fillerin soykırım tanımı içine girebilmesi için söz konusu grubun hepsinin veya bir kısmını yok etme niyetiyle yapılmış olması gerekir. Bu tarif ile korunan grupların daimi ve istikrarlı olması gerekir. Bazı ulusal yasal düzenlemeler siyasi ve kültürel grupları korusa da Roma Statüsü bu tür grupları kapsamaz.

Mahkeme’nin yetkisi doğrudan bu suçu işleyenleri kapsar; fakat soykırım emrini veren kişileri, bu hususda danışılan veya teşvik edenleri, yardım edenleri, soykırıma teşebbüs edilmesini veya soykırım suçunu işlemek için anlaşılan insanlar üzerinde yargılama yetkisi de vardır.

1.1.2 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar (7. Madde)

Roma Statüsü’nde insanlığa karşı suçlar, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki filleri kapsamaktadır:

*Öldürme

***Toplu yok etme**, nüfusun bir bölümünü yok etmek amacıyla, yiyecek ve ilaca erişimden mahrum bırakmanın yanı sıra yaşam koşullarını kasten kötüleştirmeyi de içerir.

***Köleleştirme**, kadın ve çocuklar başta olmak üzere bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerin, insan ticareti dahil kullanılması anlamına gelir.

***Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli**, uluslararası hukukta izin verilen gerekçeler olmaksızın bir yerde hukuka uygun olarak ikamet eden insanların zorla yerlerinden edilmeleri ya da başka zorlayıcı fiillerle yer değiştirilmeleri anlamına gelir.

* Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, **hapsetme veya başka biçimlerde fiziksel özgürlükten mahrum etme**.

***İşkence**: Gözaltında veya söz konusu sanığın gözetimi altında bulunan kişinin fiziksel veya ruhsal olarak şiddetli acı veya ıstırap çekmesine bilerek yol açmak; tabii hukuksal yaptırımların doğasından kaynaklanan acı ve ıstırap bunun dışındadır.

***Irza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkta diğer cinsel şiddet şekilleri**. Zorla hamile bırakma, bir topluluğun etnik bileşimini değiştirmek amacıyla kadının arzusu olmadan zorla hamile bırakılması anlamına gelir.

* **Zulüm**: Siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, cinsel veya başka bir temelde herhangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı uluslararası hukukun evrensel olarak kabul edilemez gördüğü zulüm (yani grup kimliği nedeniyle uluslararası hukuka aykırı olarak temel insan haklarından kasten şiddetli mahrum bırakılması).

***Kişilerin zorla kaybedilmesi** (bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde kişilerin gözaltına alınması, tutuklanması ve kaçırılmasını takiben bu kişilerin uzunca bir süre hukukun korumasından uzak tutulmak amacıyla nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetme ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkar anlamına gelir).

***Apartheid suçu** (Bir ırkın başka bir ırk grubu veya grupları üzerinde sistematik hakimiyet ve baskı kurmaya yönelik kurumsal bir rejim çerçevesinde ve bu rejimi korumak amacıyla işlediği insanlık dışı fiiller anlamına gelir).

Roma Statüsü dahilinde insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisine girebilmesi için bu eylemlerin yaygın ve sistematik saldırının bir parçası olması gerekir. Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, “yaygın”ı, kitlesel, sıklıkla olan, büyük ölçekli olarak anlamış ve çok sayıda kurbanı karşı ciddi önemde kolektif olarak yapılması olarak değerlendirmiş, “sistematik”i önemli kamu ve özel kaynaklar kullanarak yaygın bir politikaya dayanan, düzenli bir döngü izleyen oldukça organize” olmak olarak tanımlanmıştır.

Saldırı **sivil nüfusa yönelik** olmalıdır, yani herhangi bir sivil nüfusa yönelik, yukarıda bahsedilen hareketleri içeren, bir çok kez uygulanmış devlet veya herhangi bir kurumsal politika anlamına gelir.

Buna ek olarak sanık, **saldırı bilgisine** sahip olmalıdır. Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne göre “bir suçu, savaş suçundan farklı olarak insanlığa karşı suç yapan şey,

sivil nüfusa yönelik sistematik veya yaygın saldırı bağlamında bir fiil olmasıdır. Suçlunun suç işleme kastı olmalıdır”. İkincisi bu fiil, “silahlı çatışmayla alakası olmayan sadece kişisel sebeplerle olmamalıdır”.

Roma Statüsü tarafından tanımlanan insanlığa karşı işlenen suçlar savaş ve barış zamanında işlenebilir. İnsanlığa karşı işlenen suçun işkence suçu hariç, ayrımcı bir amaç taşımaması gerekmez.

Roma Statüsü tarafından benimsenen insanlığa karşı suçların tanımı uluslararası hukukta önemli ilerlemeleri yansıtır: özellikle cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma ilk kez belirli suçlar olarak zikredilmiştir. Diğer taraftan günümüz uluslararası hukuktan geri adımı temsil eder: kişilerin zorla kaybedilme tanımına girebilmesi için “uzunca bir süre” gerekir.

1.1.3.Savaş Suçları (8. Madde)

Savaş Suçları tanımı, uluslararası ve iç çatışma süresince işlenen suçları kapsar. Soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlardan farklı olarak savaş suçları izole edilebilen eylemlerdir. Fakat Statü’ye göre “Mahkeme özellikle bir plan, bir politika ya da büyük ölçekli planın bir parçası olarak işlendiğinde savaş suçları üzerinde yargılama yetkisine sahip olacaktır.”

SAVAŞ SUÇLARI TANIMI (8. MADDE)

İnsanlığa karşı suçlardan farklı olarak Uluslararası Hukuk, uluslararası çatışmalarda işlenen savaş suçlarıyla iç çatışma da (iç savaş gibi) işlenen savaş suçları arasında bir ayırım yapar. Bu ayırım Roma Statüsü’nde de kabul edilmiştir.

Uluslararası çatışma bağlamında :

- 1949 Cenevre Sözleşmesi’nin çok ciddi ihlali (burada bu suçların tümü sayılmıştır)
- Uluslararası hukukun mevcut sistemi içinde belirli durumlara uygulanabilir nitelikte olan hukuk kurallarının ve uygulamalarının ciddi ihlalleri
- İç silahlı çatışma bağlamında (iç gerilim ve sıkıntılar hariç)
- 1949 Cenevre Sözleşmesi’nde sözü geçen ciddi ihlaller (Roma Statüsü’nde (8(2) (c)de tek tek sayılmıştır)
- Uluslararası hukukun mevcut sistemi içinde belirli durumlara uygulanabilir hukuk ve uygulamaların ciddi ihlali (8(2) (e)de tek tek sayılmıştır.

8. Maddede sayılan suçların çoğu, yerleşik uluslararası hukuk sözleşmelerinden özellikle 1949 tarihli Cenevre sözleşmeleri, 1977 tarihli Ek Protokoller ve Lahey Sözleşmeleri’nden alınmıştır. Roma Statüsü, uluslararası insanî hukukun tanıdığı bütün savaş suçlarından bahsetmez, ancak mevcut sözleşmelerin kapsamadığı bazı suçları, özellikle 15 yaşın altındaki çocukların askere alınması ve savaş bölgesine aktif olarak katılmasını suç olarak tanımaktadır.

1.1.5.Saldırı Suçu (5. madde (2))

Roma Statüsü saldırı suçu üzerinde de Mahkemeyi yetkili kılar. Fakat bu konu taraf devletlerin gözden geçirme konferansında kararlaştırılacaktır. İlk gözden geçirme konferansı Roma Statüsü'nün uygulanmaya başlamasından 7 yıl sonra yani 2009 yılında toplanacaktır. O zamana kadar 5. Madde, saldırı suçunun gelecekteki yargılama niyetini ifade eder.

Tablo 1: En Ağır Suçların Önemli Yönleri

	Soykırım	İnsanlığa Karşı Suçlar	Savaş Suçu
Şiddet Eşiği	Bir grubu kısmen veya bütünüyle yok etmeye yönelik fiil	Sistematiik ve yaygın saldırının parçası olarak fiil	Savaş suçları ayrı suçlar olabilir. Yine de Statü ayrıca saymıştır: “Mahkeme savaş suçları üzerine yargılama yetkisine sahiptir, özellikle bu suçlar geniş ölçekli ve bir politika ve planın bir parçası olarak işlenmişse.”
Eylemlerin Kime Yönelik Olarak İşlendiği	Gruplar: Etnik, ulusal, dini ve ırksal	Herhangi bir sivil grup	Cenevre Sözleşmeleri, diğer Cenevre ve Lahey hukuku ile insanlar korunmuştur (söz konusu suça bağılı olarak: savaş mahkumları, insani yardım çalışanları ve barış elçileri, bazı hallerde düşman silahlı güçleri)
Manevi Unsur	Yok etme kastı	Saldırı bilgisi	8. Maddede her biri sayılmıştır: isteyerek öldürme, isteyerek büyük acı çekmeye sebebiyet verme, ölçsüz yıkım, vahşice öldürme,
Savaşla İlgisi	Yok	Yok	Var

Tablo 2: Büyük Suç kabul edilebilen bazı Suç Örnekleri

(Bu tablo sadece bazı örnekleri verir bütün suçları saymaz)

Suç sayılan Fiiller	Soykırım	İnsanlığa Karşı Suçlar	Savaş Suçu
Öldürme	Bir etnik, ulusal, dini veya ırki grubun üyelerini öldürme (6.Mad.)	Katletme (7.Mad. (1) (a)) Yok Etme (7.Mad. (1)(b))	Uluslararası Çatışmalarda: İsteyerek Öldürme (8.Mad. (2)(a)(i)) Yaralıyı Öldürme (8.Mad.(2)(b)(vi)), Düşman ulus veya ordusuna ait bireyleri vahşice öldürmek (8.Mad. (2)(xi)); Bazı yasaklanmış silahları kullanmak (8.Mad.(2)(9(xvii),(xviii), (xix), (xx))); İç Çatışmalarda: Her çeşit katletme (8.Mad. (2)(c)(i)); Yargılamadan İnfaz (8.Mad.(2)(c)(iv)); Karşı tarafın savaşılanlarını haince öldürme (8.Mad. (2)(e)(ix));
Cinsel Şiddet	Etnik, ulusal, dini ve ırki grup üyelerine zarar verme Bir grup içinde doğumları önlemek amacıyla alınan önlemler	Tecavüz Cinsel Kölelik Zorla fuhuş Zorla hamile bırakma Zorla kısırlaştırma Diğer ağır cinsel şiddet şekilleri (7.Mad (1)(g)) İşkence	Uluslararası Çatışmalarda: Kişisel onura saldırı Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma, ve diğer cinsel şiddet şekilleri (8. Mad. (2)(b)(xxii)) İç Çatışmalarda: Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma, ve diğer cinsel şiddet şekilleri (8. Mad. (2)(b)(vi))

Diğer Ciddi Zarar Verme (bedensel veya ruhsal)	Herhangi bir etnik, ulusal, dini veya ırki grubun üyelerini bedensel veya ruhsal hasar vermeye sebep olma	Köleleştirme (7.Mad. (1)(c)) İşkence (7.Mad. (1)(f)) Benzer karakterde, büyük acıya veya fiziksel, ruhsal bütünlüğe veya vücuda zarar verecek insanlık dışı eylemler. (7.Mad.(1)(k))	Uluslararası Çatışmalarda: İşkence veya insanlık dışı davranma (8.Mad. (2)(a)(ii)) Büyük acı veya bedensel yaralama (8.Mad.(2)(a)(iii)) Yaralı askere zarar vermek (8.Mad.(2)(b)(vi)) Üzerinde deney yapma veya kol, bacak kesme (8.Mad.(2)(b)(x)) Yasak silah kullanma (8.Mad. (2)(b)(xvii),(xviii),xix, xx)) Kişisel onura saldırı (8. Mad. (b)(xxii)) 15 yaşın altındaki çocukların askere alınması (8. Mad. (29(b)(xxvi)) İç Çatışmalarda: Kişiye şiddet uygulama (8.Mad.(2)(c)) Kişisel onura saldırı (8.Mad.(2)(c)(ii)) 15 yaşından küçüklerin askere alınması (8.Mad. (2)(e)(vii)) Sivil halkın yer değiştirilmesi (8.Mad.(2)(e)(vii)) Karşı tarafın savaşılanlarını vahşice yaralama (8.Mad.(2)(e)(ix)) Kol-bacak kesme veya deneylere tabi tutma (8.Mad.(2)(e)(xi))
--	--	--	--

Malın Tahrip Edilmesi	-	Zulüm (7.Mad.(1)(h))	Uluslararası Çatışmalarda: Mülkiyetin yaygın, haksız olarak yok edilmesi veya sahiplenilmesi (8.Mad.(2)(iv)) Sivillerin zarar göreceği bilgisine rağmen saldırı başlatmak (8. Mad. (2)(a)(iii)) Eğitim, din, sanat gibi konulara hasredilen yerlere saldırı (8.Mad.(2)(b)(ix)) Gereksiz tahribat ya da düşman malını gasp etme (8.Mad. (29)(b)(xiii)) Yağmalama (8.Mad.(2)(b)(xvi)) İç Çatışmalarda: Eğitim, din, sanat gibi konulara hasredilen binalara saldırı ((.Mad. (2)(e)(iv)) Yağmalama (8.Mad.(2)(e)(v)) Gereksiz tahribat yada düşman malını gasp etme (8.Mad.(2)(e)(xii))
-----------------------	---	----------------------	---

1.2. UCM'nin Yargılama Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi şu hallerde yargılama yetkisine sahiptir:

*Suçlar, üye devletlerden, yani Statü'yü onaylamış devletlerden birinin vatandaşı tarafından işlendiğinde veya

*Suçlar, üye devletlerden birinin toprağında işlendiğinde (Bu Mahkemenin bazı hallerde taraf olmayan devletlerin vatandaşlarını yargılayabilir anlamına gelir)

*Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bir meseleyi UCM'ye getirdiğinde (bu hallerde UCM'nin yetkisi tümüyle evrensel olmakta, suçu işleyen taraf devlet vatandaşı olması veya suçun taraf devletin toprağında işlenmesine gerek yoktur.)

*Statü'ye taraf olmayan bir devlet (veya ileri sürülen suç işlendiğinde üye olmayan devlet) Mahkemeyi söz konusu suç üzerinde yargılama yetkisi olduğunu özel olarak ilan ettiğinde.

1.2.1. Yargılamanın Geriye Yürümemesi

Geçici Yargı

Roma Statüsü'nün Uygulamaya Girmeden Önceki Suçlar için Cezai Sorumluluğun Olmaması

Mahkeme sadece Roma Statüsü uygulamaya konduktan sonraki suçlar üzerinde yargılama yetkisine sahiptir.

Zorla kaybettirme hallerinde bir başka sınırlama olabilir. Suçun unsurları tartışılırken devletler 1 Temmuz 2002'den önceki zorla kaybettirme suçu bu suç devam etse de UCM'nin bu konuda yargılama yetkisi olmayacağına karar vermişlerdir.

Genel Uygulamaya Geçiş

Roma Statüsü, 1 Temmuz 2002'de uygulanmaya başlanmıştır. Fakat bu tarih Roma Statüsü'nü Nisan 2002 öncesinde tanıyan devletler için uygulanır.

Bireysel Uygulamaya Geçiş

Diğer devletler için Statü, 126. Maddenin (2) (c) fıkrasına göre onay tarihlerinden iki ay sonrasında itibaren uygulanmaya başlar. Fakat devletler, 12. Madde (3).fıkrasına göre, UCM'nin yargılama yetkisini daha önceye aldıklarını bir deklarasyonla tanıyabilirler. Mesela Uganda, Statüyü 14 Haziran 2002'de onaylamıştır; bu yüzden Sözleşme 1 Eylül 2002 itibariyle uygulamaya geçer. Fakat Uganda bir deklarasyonla Uganda'da işlenen suçlar üzerinde 1 Temmuz 2002 itibariyle UCM'nin yargılama yetkisinin olduğunu tanımıştır.

1.2.2 Sürekli Mahkeme

Eski Yugoslavya toprakları üzerinde işlenen suçlar üzerinde 1991'den itibaren oluşturulan, 1994'de Ruanda'da oluşturulan, belirli bir dava için özel olarak kurulan hibrid veya uluslararası *ad hoc* mahkemelerden, (yani Siero Leone Özel Mahkemesi veya Kamboçya Mahkemeleri) farklı olarak UCM **daimi bir mahkemedir**.

1.3. Mahkemeyi Harekete Geçirici Mekanizmalar: Mahkemeye bir dava nasıl gelir

Mahkemeye şu dört yolla dava gelebilir:

- Taraf devletler bir meseleyi Savcıya götürebilir (Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Orta Afrika Cumhuriyeti böyle yapmıştır.)
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. Bölümüne dayanarak meseleyi Mahkeme'ye götürebilir (Darfur/Sudan davasında böyle olmuştur)

- Savcı kendisi harekete geçerek (*proprio motu*), herhangi bir kaynaktan, bireyden, kurumdan kendisine gelen bilgi üzerine bir soruşturma başlatabilir. Bu durumda Savcı soruşturmayı başlatabilmek için Ön Yargılama Dairesi'nden yetki istemelidir.
- Roma Statüsü'ne taraf olmayan devletler özel bir deklarasyonla UCM'nin yetkisini tanırlarsa UCM'ye başvurabilirler (Fildişi Sahilleri'nin 2003'de yaptığı bir deklarasyonla 19 Eylül 2002'den itibaren yargılama yetkisini tanıması bu duruma örnektir.)

16. Maddenin Güvenlik Konseyi'ne soruşturma veya kovuşturmanın başlamasını on iki ay süreliğine erteleme yetkisi verdiği de hatırlanmalıdır.

UCM ÖNÜNDEKİ BAZI DAVALAR

Uganda

Uganda Roma Statüsü'nü 14 Haziran 2002'de onayladı (yani Uganda için Roma Statüsü 1 Eylül 2002 itibariyle yürürlüğe girmiş oluyor). 2003 Aralığında Uganda, Tanrı'nın Direniş Ordusu'yla ilgili olarak Roma Statüsü'nün 14. maddesine dayanarak UCM'ye başvurdu. 29 Ocak 2004'de bunu ilan etti. Ayrıca Uganda hükümeti, 12(3) Maddeye göre Mahkemenin yetkisini 2 Temmuz 2002 itibariyle (yani Roma Statüsü'nün genel olarak uygulanmaya başladığı tarih) tanıdığını da ilan etti.

29 Temmuz 2004'de UCM savcısı, UCM'nin sadece belirli bir grubun işlediği suçlarla sınırlı olmayacak şekilde yargılama yetkisi olduğunu vurgulayarak Kuzey Uganda'da işlenen suçların araştırılma açılması gerektiğine karar verdi.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DKC)

Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Roma Statüsü'nü 11 Nisan 2002'de onayladı (yani Roma Statüsü DKC için 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girdi). Mart 2004'de Kongo Cumhuriyeti 14. Maddeye göre, DKC topraklarında 1 Temmuz 2002'den itibaren işlenen suçlar için başvurdu (bunu da 19 Nisan 2004'de ilan etti). 23 Haziran 2004'de Savcı UCM'nin ilk araştırmasını başlattı.

Sudan/Darfur

Sudan Roma Statüsü'nü onaylamamıştır ve 12 Maddede (3) belirtilen özel bir deklarasyonda da bulunmamıştır. 31 Mart 2005'de 13. Madde (3)'ye göre, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, kabul ettiği 1593 sayılı kararı ile 1 Temmuz 2002'dan itibaren Darfur'da işlenen suçlar için UCM savcısına başvurmuştur. 6 Haziran 2005'de Savcı, araştırma açılması için makul bir dayanağı olduğuna karar vermiştir.

Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC)

Orta Afrika Cumhuriyeti Roma Statüsü'nü 3 Ekim 2001'de onaylamış (yani OAC için Roma Statüsü 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girmiştir). 21 Aralık 2004'de OAC hükümeti, 14. Maddeye dayanarak, OAC'nin bütün toprakları üzerinde UCM'nin 1 Temmuz 2002'den itibaren işlenen suçları yargılaması için başvurmuştur. Bu satırları yazarken, Savcı OAC için herhangi bir soruşturma açmamıştır.

3.3. Davanın Kabul Edilebilirliği ve Tamamlayıcılık İlkesi

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin en önemli özelliklerinden birisi ulusal mahkemele-
rin yargı yetkisini tamamlayıcı mahiyette olmasıdır. Bu, 17. Maddede belirtildiği üzere
UCM'nin sadece ulusal yetkililer, **isteksiz veya güçsüz** olduğu durumlarda davaları araş-
tırıp kovuşturacağı anlamına gelir. Kabul edilebilirliğe itirazlar, ilgili devletler ve sanık
tarafından ileri sürülebilir. Bu hallerde mağdurlar, yargılamanın her aşamasında görüş
sunabilir.

TAMAMLAYICILIK İLKESİ

17 Madde (2) ve (3) fıkralarına göre bir devletin araştırma ve kovuşturmaya isteksizliği-
nin kriteri şunlardır:

- a) İlgili şahsın Mahkemenin yargı yetkisine suçlardan doğan sorumluluğunu gizle-
mek amacıyla işlemler yapılması veya hali hazırda yapılmakta olması veya bu
konuda ulusal bir karar alınması
- b) İlgili şahsı yargı önüne getirme amacıyla bağdaşmayacak şekilde hukuki süreçte
makul olmayan gecikme olması
- c) İşlemlerin bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirilmemesi ve bu işlemlerin ilgili
şahsı yargı önüne getirme niyetiyle bağdaşmayacak şekilde yürütülmesi

17 Madde (3) fıkraya göre bir devletin araştırma ve kovuşturmada yetersizliğine karar
verebilir: "Mahkeme ulusal yargı sisteminin bir kısmının, tamamının veya önemli bir kıs-
mının çökmesi nedeniyle, Devletin sanığı ve gerekli delil veya tanıkları ele geçirememesi
nedeniyle yargılamayı yürütüp yürütemeyeceğine karar verir."

2. Uygulanan Hukuk

Roma Statüsü'nün 21. Maddesi, Mahkeme önünde uygulanacak hukuk kaynakları için bir
hiyerarşi öngörür:

- UCM için birincil hukuk kaynakları, Roma Statüsü ve onunla birlikte Suçun Un-
surları ve Usül ve Delil Kuralları.
- İkinci olarak "uluslararası hukuk kuralları ve prensipleri ile uygulanabilir
sözleşmeler"dir..
- Son olarak, yargıçlar, hukukun genel prensiplerini göz önüne alabilir. "Mahke-
me tarafından uluslararası hukuk ve uluslararası alanda kabul görmüş norm ve
standartlar ve Statü ile çelişmemesi halinde suç üzerine olağan yetkisi bulunan
devletin ulusal mevzuatı dahil dünyadaki mevcut hukuk sisteminin ulusal yasa-
larından türetilen hukuk kuralları" dikkate alınır.

ROMA STATÜSÜ'NE EK DOKÜMANLAR

Roma Statüsü'nün 17 Temmuz'da kabul edilmesini takiben devletler, 1998 ile 2002 yıl-
ları arasında New York'daki Birleşmiş Milletler binasında, gelecekte etkin bir mahkeme
olması için UCM Hazırlık Komisyonları olarak toplanmışlar ve ilave dokümanlar oluşturu-

muşlardır. Bunlar:

- Taraf Devletler Kurulu tarafından 9 Eylül 2002’de kabul edilen Delil ve Yargılama Usulü Kuralları
- Taraf Devletler Kurulu tarafından 9 Eylül 2002’de kabul edilen Suç Unsurları
- Taraf Devletler Kurulu tarafından 3 Eylül 2002’de kabul edilen Yargılama Usulü Kuralları
- 3 Eylül 2002’de kabul edilen İmtiyaz ve Bağışıklık Anlaşması

Mahkeme tarafından kabul edilen diğer enstrümanlar:

- 26 Mayıs 2004’de kabul edilen Mahkeme Kuralları
- 6 Mart 2006’da kabul edilen Yazı İşleri Bürosu Yönetmeliği
- 4 Ekim 2004’de kabul edilen Birleşmiş Milletler ve UCM arasında İlişkiler Sözleşmesi

Taraf Devletler Kurulu aşağıdaki kuralları kabul etmiştir:

- 3 Aralık 2005’de kabul edilen Profesyonel Danışma Kuralları
- 3 Aralık 2005’de kabul edilen Mağdur Fonu Yönetmeliği

3. Ceza Hukukunun Genel Prensipleri

3.1. Bireysel Cezai Sorumluluk

UCM’nin yargılama yetkisi gerçek kişilerle sınırlıdır. Bu yüzden devletler veya çokuluslu şirketler gibi hukuki varlıklar üzerinde yargılama yetkisi yoktur.

3.2.UCM Yargılama için Yaş Haddi

Mahkeme sadece, suçun işlendiği zaman 18 ve daha üstü yaş gruplarından insanları yargılayabilir.

3.3.Komuta Sorumluluğu

Astları üzerinde etkin otorite ve kontrol sahibi veya etkin eylemde bulunan komutanlar kendi astları tarafından işlenen suçlar nedeniyle şu şartlarda yargılanabilir:

- Astlarının UCM’nin yargılama yetkisi altındaki suçları işlerken bundan haberdar olduklarında ya da haberdar olmaları gerektiğinde,

- Bu suçların işlenmesini önlemek için yetkileri olduğu halde gerekli olan makul tedbirleri almadıkları durumlarda.

3.4. Aynı Suçtan İki Kere Yargılanmama Prensibi (*Ne Bis In Idem*)

Bu prensip şu anlama gelir:

- Eğer UCM tarafından bir kişi yargılanmış veya beraat etmişse bu kişi başka bir mahkeme tarafından yargılamaz.
- Aynı prensip doğrultusunda Roma Statüsü'nde sayılan bir suç nedeniyle başka bir mahkemede yargılanan hiç kimse aynı fiil nedeniyle UCM tarafından tekrar yargılamaz, ancak diğer mahkemedeki yargılama suçlanan kişiyi koruma amacıyla düzenlenirse veya bu mahkeme uluslararası hukukun öngördüğü şekilde bağımsız ve tarafsızca yargılanmadığı durumda durum değişir.

3.5. Resmi Görev ve Bağışıklıklardan Bağımsız Olması

Roma Statüsü bireylerin resmi görevlerinden bağımsız olarak, hiç bir ayırım gözetmeksizin uygulanır. UCM önünde hiç bir muafiyet yoktur.

3.6. Cezalar

UCM ölüm cezasını kabul etmez. En yüksek ceza olarak 30 yıllık cezayı ya da suçun aşırı olması haklılaştırdığında ömür boyu cezayı öngörür. Hapis cezasına ek olarak UCM para cezasına ya da tazminat cezasına hükmedebilir.

3.7. Üst makamın emrini uyguladığı iddiası ile savunma

Genel prensip olarak UCM'nin kapsadığı suçlar için üst makam emirlerini uygulama bir savunma olamaz. Var olan uluslararası hukukun tersine, Roma Statüsü savaş suçlarında, eğer bir şahıs üstünün emrini uygulamak nedeniyle bir savaş suçu işlemişse ancak bu emri uygulamak zorunda olduğunu gösterilebilirse, bu emrin hukuksuz olduğunu bilmiyorsa ya da bu emir "açıkça" hukuksuz değilse cezai sorumluluktan kurtulabilir.

II. UCM ORGANLARI

Mahkeme dört organdan oluşmaktadır: Başkanlık, Daireler, Savcılık ve Yazı İşleri Bürosu.

1. Başkanlık

Başkan ile Birinci ve İkinci Başkan Yardımcıları, Mahkeme'nin 18 hakimi arasından yenilenebilir üç yıllık dönem için (veya yargıç olarak görev süreleri dolana kadar) mutlak oy çoğunluğu ile seçilir. Bu üç hakim tam zamanlı olarak çalışır.

Roma Statüsü'ne göre, 11 Mart 2003 tarihinde 18 yargıç aşağıdaki kişileri Başkanlık makamına seçmiştir:

Kanadalı **Philippe Kirch**'i Başkan olarak (2006'da tekrar seçilmiştir);

Gana'lı **Akua Kuenyehia**'yı birinci Başkan Yardımcısı olarak (2006'da yeniden seçilmiştir);

Costa Ricalı **Elizabeth Odio Benito**'yu ikinci Başkan olarak seçmiş ve 11 Mart'ta onun yerine Bolivyalı **Rene Blatman**'ı seçmiştir.

38. Maddeye göre Başkan "Mahkemenin uygun şekilde yönetiminden sorumludur. Başkanlık Mahkemenin etkin çalışması için gerekli yapısal ve yargısal sistemlerin kurulmasını sağlamalıdır. Başkanlık, Savcı ve Yazı İşleri Bürosu arasındaki koordinasyondan sorumludur ve Mahkeme'yi uluslararası ve diplomatik sahada temsil eder.

Başkanlığa mahsus görevler şunları içerir:

*Yazı İşleri Bürosu'nun yardımıyla cezaların uygulanması, tazminat ve hak kaybı talimatlarının yerine getirilmesi (116. Kural)

* Adli yardım ödenmesinde Yazı İşleri Başkanının kararlarını denetleme

*Yargıç, Savcı, Savcı Yardımcısı, Yazı İşleri Büro Başkanı ve Yardımcısına yönelik olarak görevi ihmal suçlamalarını alır (119.Kural) ve kendiliğinden harekete geçerek işlemlere başlar (125.Kural)

2. Daireler

ÖN YARGILAMA DAİRESİ

ÖN YARGILAMA DAİRESİ I Demokratik Kongo Cumhuriyeti Darfur, Sudan	ÖN YARGILAMA DAİRESİ II Uganda	ÖN YARGILAMA DAİRESİ III Orta Afrika Cumhuriyeti
Hakim Claude Jorda Hakim Akua Kuenyehia Hakim Sylvia Steiner	Hakim Mauro Politi Hakim Fatoumanata Dembele Diarra HakimEkaterina Trndafilova	Hakim Hans-Peter Kaul Hakim Sylvia Steiner Hakim Ekaterina Trendafilova

YARGILAMA BÖLÜMÜ

Hakim Rene Blattmann
Hakim Karl T.Hudson-Philips
Halim Elizabeth Odio Benito
Hakim Maureen Harding Clark (istifa etti)
Hakim Anita Usacka
Hakim Sir Adrian Fulford

TEMYİZ BÖLÜMÜ

Hakim Philippe Kirch
Hakim Georghios M. Pkis
Hakim Navanethem Pilyay
Hakim Sang-hyun Song
Hakim Erkki Kourulo

2.1. Hakimlerin Seçimi

UCM'nin ilk 18 hakimi, Taraf Devletler Kurulu'nun ilk gözden geçirme oturumunda (3-7 Şubat 2003) Roma Statüsü'nün 36. Maddesine göre, üç, altı veya dokuz yıllık dönemler için seçilmiştir. İkinci seçimler üç yıl sonra 26-27 Ocak 2006'da yapılmıştır.

UCM Hakimleri

Başkan, Hakim Philippe KIRCH (Kanada)

Birinci Başkan Yardımcısı, Hakim Akua KUENYAHIA (Gana)

İkinci Başkan Yardımcısı, Hakim Rene BLATTMANN (Bolivya)

Hakim Karl T.HUDSON-PHILIPS (Trinidad ve Tobako)

Hakim Vlaude JORDA (Fransa)

Hakim Goeghios M. PIKIS (Kıbrıs)

Hakim Elizabeth ODIO Benito (Kosta Riko)
Hakim Navanethm PILLAY (Güney Afrika)
Hakim Sang-Hyun SONG (Kore Cumhuriyeti)
Hakim Hans-Peter KAUL (Almanya)
Hakim Mauro POLITI (İtalya)
Hakim Maureen Harding CLARK (İrlanda) (istifa etti)
Hakim Erkki KOURULA (Finlandiya)
Hakim Fatoumata Dembele DIARA (Mali)
Hakim Anita USACKA (Litvanya)
Hakim Sir Adrian FULFORD (Birleşik Krallık)
Hakim Sylvia STEINER (Brezilya)
Hakim Ekaterina TRENDAYLOVA (Bulgaristan)

2.1.1. Aday Gösterme

36. Maddeye göre aday gösterme süreci ulusal düzeyde başlar. Her üye devlet, aday gösteren devletin vatandaşı olması gerekmesi de ancak taraf devlet vatandaşı olan birisini aday gösterebilir. Aday gösterme ya “söz konusu Devletin en yüksek yargılama makamına atama için öngörülen aday gösterme usulleri” ya da “Uluslararası Adalet Divanı’na aday göstermek için Divanın Statüsü’nde öngörülen usullerle” yapılır. Bu gereklilik devletleri, keyfi aday göstermekten men eder.

Fakat hakimler kurulunda aynı devletin vatandaşı olan iki yargıcın olmaması gerekir. Bu madde hakimler arasında adil bir coğrafi temsili sağladığı gibi dünyanın belli başlı hukuk sistemlerinin de temsiliyi sağlamaktadır. Taraf devletler ayrıca kadın ve erkek hakimler arasında da adil bir temsili dikkate almalıdır. Uluslararası düzeyde kadınlar genellikle az temsil edilir; Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemelerinde çok az kadın hakim vardır. Fakat bu az sayıdaki kadın, bu özel uluslararası ceza mahkemelerinde sözleşmelerin yorumlanmasında ve UCM’nin yargılama yetkisi olduğu suçların tanımında çok önemli bir rol oynamışlardır. UCM cinsiyet meselesinde hassastır ve kadınların silahlı çatışmalardaki tecrübesine büyük önem vermektedir.

2.1.2 Nitelikler

Statü’ye taraf devletler tarafından gösterilen adaylar “yüksek ahlaki değerlere, tarafsız ve bütüncül karakterlere sahip olan ve kendi devletlerinin en yüksek yargısal makamına atanarlarda aranan niteliklere sahip olmalıdır. Ceza ve ceza yargılamasında veya insanî hukuk ve insan hakları hukuku gibi uluslararası hukukun buna benzer alanlarında uzmanlığı olmalıdır. Adaylar ayrıca “Mahkemenin çalışma dillerinden en az birini yani İngilizce veya Fransızca’yı mükemmel bilmeli ve akıcı konuşabilmelidir”.

2.1.3. Seçim Süreci

Ulusal seçme sürecinde aday gösterilenler iki listeye ayrılır: A listesinde ceza hukuku ve usulünde uzman olan adayların isimleri bulunurken B listesinde uluslararası hukuk alanlarında uzman olanların isimleri bulunur. A listesinden en az dokuz aday seçilirken B listesinden en az beş aday seçilir.

En yüksek oy alan ve orada bulunan ve taraf devletler Kurulu’nda oy veren devletlerin üçte ikisinin oylarını elde eden on sekiz aday seçilir. İş yükü nedeniyle Başkanlık hakim sayısında artış teklif edebilir.

Hakimler esasen bir kereliğine ve dokuz yıl süreyle seçilirler. Fakat ilk seçim için üçte biri yenilenebilir üç yıllık, üçte biri altı yıllık dönem son üçte bir de dokuz yıllık dönemler için seçildi.

Hakimler tüm zamanlı çalışmak zorunda değildir. Bu durum 36 Maddeye göre Mahkeme'nin işgücüne göre Başkanlık tarafından belirlenir.

2.2 Hakimlerin Bölüm ve Dairelere Atanması

Hakimler nitelikleri ve tecrübelerine göre, her birim ceza hukuku ve usulu ve uluslararası hukuk uzmanı barındıracak şekilde bölümlere atanırlar.

Üç Yargılama Dairesine tekabül eden üç bölüm vardır: Ön Yargılama Dairesi, Yargılama Dairesi ve Temyiz Bölümü.

ÖN YARGILAMA BÖLÜMÜ

Ön Yargılama Birinci Başkan Yardımcısı ve diğer altı hakimden oluşur:

Hakim Akua Kuenyehia, UCM'nin Birinci Başkan Yardımcısı

Hakim Claude Jorda

Hakim Hans-Peter Kaul

Hakim Mauria Polluti

Hakim Fatoumata Diarra

Hakim Sylvia Steiner

Hakim Ekaterina Trendafilova

YARGILAMA BÖLÜMÜ

Yargılama bölümü İkinci Başkan Yardımcısı ve diğer beş hakimden oluşur:

Hakim Rene Blattman, UCM'nin İkinci Başkan Yardımcısı

Hakim Karl-Hudson-Philips

Hakim Elizabeth Odio-Benito

Hakim Maureen Harding Clark

Hakim Anita Usacka

Hakim Sir Adrian Fulford

TEMYİZ BÖLÜMÜ

Temyiz Bölümü Başkan ve diğer dört hakimden oluşur:

Hakim Philippe Kirch, UCM Başkanı

Hakim Georgios M.Pikis

Hakim Navanethem Pillay

Hakim Sang-hyun Song

Hakim Erkki Kourulo

2.3. Farklı Yargılama Dairelerinin Görevleri

2.3.1. Ön Yargılama Dairesi

Ön Yargılama Dairesi: Ön Yargılama Bölümünün bir ya da üç hakiminden oluşur. Dava öncesinde ortaya çıkan sorunlarla uğraşır. Temel görev ve yetkileri Roma Statüsü'nün 53.Maddesinde belirlenmiştir.

Ön Yargılama Dairesi, araştırma veya kovuşturmayla yer olup olmamaya karar vermekte önemli bir rol oynar. Eğer Savcı kendi inisiyatifiyle bir soruşturma açmaya karar vermişse (Mahkeme diliyle söyleyecek olursak, *proprio motu*) Ön Yargılama Dairesinin yetki vermesi gerekir. Ön Yargılama Dairesi bazı hallerde Savcı'dan araştırma veya kovuşturma yapmamak için kararını gözden geçirmesini isteyebilir. Mağdurlar bu işlemlere katılabilirler.

Ön Yargılama Dairesinin diğer görevleri, tutuklama ve Mahkeme huzuruna çağırma kararını çıkartmak (Savcı'nın isteği üzerine), suçlanan kişinin haklarının tanınmasını temin etmek, mağdur ve tanıkların korunması ve mahremiyetini gözetmek, delilerin muhafazası ve tutuklanan şahısların krounması veya davaya gelmesi, ulusal güvenliği ilgilendiren bilgilerin korunmasını temin etmektir. Ön Yargılama Dairesi taraf devletlerin bölgesinde bazı önlemlerin alınması için de yetki verebilir.

Mahkeme önüne kişinin gönüllü olarak gelmesi veya teslim edilerek getirilmesinde sonra Ön Yargılama Dairesi, suçlanan şahıs, onun avukatı ile birlikte Savcı, Savcı tarafından yapılan suçlamanın kabul ya da reddedileceği "doğrulama duruşması"olarak isimlendirilen duruşmada bulunur. Bu duruşmada Savcının, suçlamalarını yeterli dökümanla desteklemesi gerekir. Şüphelinin bu suçlamaya, Savcı tarafından sunulan delile itiraz etme ve karşı delil öne sürme hakkı vardır. Mağdurlar da bu duruşmaya iştirak edebilir.

2.3.2 Yargılama Dairesi

Yargılama Dairesi Yargılama Bölümünün üç yargıcından oluşur. Yargılama dairesi suçlananın masum ya da suçlu olduğuna karar verir.

Davanın kabul edilebilirliği ile ilgili ilk karara dayanarak ve Ön Yargılama Dairesi tarafından suçlamanın kabul edilebilirliğine karar verildikten sonra Başkanlık sonraki duruşmaları yürütecek Yargılama Dairesini oluşturur.

Başkanlık, Mahkemenin etkin yürümesi için Yargılama Dairesine geçici olarak Ön Yargılama Bölümünden bir yargıç ekleyebilir. Fakat bir davanın ön yargılama devresine katulmuş bir hakim hiç bir şart altında Yargılama Dairesinin hiç bir duruşmasında bulunamaz.

Roma Statüsü'nün 64. Maddesine göre Yargılama Dairesinin başlıca görevi yargılamanın adil ve gecikmeksizin yapılması ve suçlananın haklarına tam saygı ile mağdur ve tanıkların korunmasını sağlamaktır.

Eğer Yargılama Dairesi suçlu olduğu kararına varırsa şu cezaları verebilir:

- *Belirli süre hapis cezası; bu 30 yılı geçemez;
- *Suç çok ağırsa hayat boyu hapis cezası verebilir,
- *Para cezası ve
- *Bu suçun işlenmesi ile elde edilen malların müsaderesi.

Yargılama Dairesi ayrıca mağdurun rehabilitasyonu için tazminata da hükmedebilir.

Yargılamalar aleni olmalıdır; mağdur ve tanıkların korunması için ve hassas ve gizli bilgilerin muhafazası gibi özel durumlarda bazı işlemler kapalı oturumda yapılır.

2.3. Temyiz Dairesi

Temyiz Dairesi Temyiz Bölümünün bütün yargıçlarından oluşur.

Savcı veya sanık, Temyiz Dairesine, Ön Yargılama ve Yargılama Dairesinin kararlarını temyize götürebilir. Ayrıca bazı özel durumlarda, mağdur ve iyi niyetli mülk sahipleri veya hükümlü öldükten sonra akrabaları veya diğer yetkili kişiler böyle bir karardan olumsuz etkileneceklerse Mahkemenin kararlarına karşı taraf devletler ve diğer devletler temyiz davası açabilirler. Ceza usul hatası, maddi hata, hukuki hata veya alt düzey dava dairelerinde suç ile ceza arasında orantısızlık olması gibi nedenlerle kararın veya sürecin güvenilirliğini ve adillliğini etkileyebilecek herhangi bir nedenle karar temyiz edilebilir.

Temyiz Dairesi kararı tersine çevirebilir veya kararı düzeltebilir veya farklı bir Yargılama Dairesi'nde yeniden yargılanmasına hükmedebilir.

Eğer yargılama anında elde bulunmayan yeni bir delil keşfedilirse cezanın yeniden gözden geçirilmesi istenebilir; bu, Temyiz Dairesinin cezayı gözden geçirmesi ve düzeltmesi için çok önemlidir.

3. Savcılık Bürosu

Savcılık Bürosu, Mahkemenin yargılama sahasına giren suçların araştırma ve kovuşturmasını yapmakla sorumludur. Mahkemenin bağımsız ve ayrı bir organı olarak, Mahkemenin yetkisine giren suçlarda suç ihbarlarını ve dayanakları olan bilgiyi alır, bunları inceler ve araştırma ve soruşturmayı yürütür.

Tamamlayıcılık prensibi gereği, Savcılık Bürosu, Mahkemenin yargılama yetkisine giren suçlarla ilgili bilgileri analiz ederek bu suçları yargılama durumunda olan devletlerin araştırma ve soruşturma isteği veya gücü olup olmadığına karar verir.

Büronun işlemlerini üç ana bölüm yerine getirir: Yargılama, Tamamlayıcılık ve İşbirliği Bölümü; Araştırma Bölümü; Soruşturma Bölümü. Savcılık Bürosu koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Bu büro Hukuki Danışma Bölümü ve Hizmetler Bölümleri tarafından desteklenir. (Hizmetler Bölümü yönetsel işlemlerde bulunur, lisan ve teknik alt yapı ve hizmet sunar.)

3.1 Savcı ve Savcı Yardımcıları

Savcılık Bürosu yenilenemez dokuz yıllık dönem için tam zamanlı çalışan Savcı tarafından yönetilir. Savcı "çalışanlar, ekipmanlar ve diğer kaynaklar dahil Büronun yönetiminden sorumludur."

42. Maddeye göre (3) Savcı yüksek ahlakî değerlere sahip ve "ceza davaları veya soruşturma işinde geniş pratik deneyim ve uzmanlık sahibi bir insan olmalıdır." Ayrıca Savcı, Mahkemenin çalışma dillerinden birini iyi bilip akıcı konuşabilmelidir.

Savcı gizli oyla Taraf Devletler Kurulu'nun mutlak çoğunluğu ile seçilir.

UCM Savcısı

21 Nisan 2003'de Arjantin vatandaşı Luis Moreno Ocampo, orada bulunan ve oy kullanan 78 taraf devlet tarafından oy birliğiyle UCM Savcısı olarak seçilmiştir. 16 Haziran 2003'de yemin etmiştir.

Savcı'ya bir veya iki Savcı Yardımcısı yardım edebilir. Savcı Yardımcıları da yüksek ahlakî değerlere sahip olmalı ve ceza davaları veya soruşturma uzmanı olmalı ve bu alanda deneyim sahibi olmalıdırlar. Mahkemenin bütün çalışanları gibi Fransızca'yı veya İngilizce'yi veya her iki dili iyi bilmeli ve akıcı konuşabilmelidir.

Savcı yardımcıları gizli oyla Taraf Devletler Kurulu üyelerinin mutlak oy çoğunluğu ile her boş görev için Savcı tarafından aday gösterilen üç aday arasından seçilir. Savcı Yardımcıları seçilmeleri anında daha kısa süreli olarak seçildiğine karar verilmemişse yenilenmeyen dokuz yıllık dönemler için seçilir.

Araştırma ile görevli Savcı Yardımcısı, Belçika vatandaşı, Serge Brammertz, 9 Eylül 2003'de altı yıllığına seçilmiştir. Brammertz, UCM'yi geçici olarak bırakmış ve sabık Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin suikastini araştıran Uluslararası Bağımsız Araştırma Komisyonu'nun başkanlığı teklifini 2006 Ocak'da kabul etmiştir.

Kovuşturma ile sorumlu Savcı Yardımcısı, 8 Eylül 2004'de dokuz yıllık bir dönem için seçilen Bayan Fatou Bensouda'dır.

3.2. Savcı Bürosu'nun Görevleri

Yukarda bahsedildiği gibi, Büronun görevleri üç ana bölüm tarafından yürütülür: Yargılama, Tamamlayıcılık ve İşbirliği Bölümü, Araştırma Bölümü ve Soruşturma Bölümü.

3.2.1 Yargılama, Tamamlayıcılık ve İşbirliği Bölümü

Bu bölümün görevi, araştırma başlatmaya karar vermek ve Savcılık Bürosu'nun görev yapabilmesi için devletlerin destek ve işbirliğini sağlamak için Savcılık Bürosunun aldığı bilgileri analiz etmektir.

Bu Bölüm, kısmen bağımsızlıkları azaltarak ve suçun önlenmesine katkıda bulunarak başarılı bir süreç stratejisinin önemini kabul eden Savcılık Bürosu tarafından, "tutuklama ve teslim için ulusal ve uluslararası taraflar arasında destek ve işbirliği sağlamak ve tutuklamaları güvenceye almak için koordinasyonun artırılması" için kurulmuştur.

YARGILAMA, TAMAMLAYICILIK VE İŞBİRLİĞİ BÖLÜMÜ

Bu bölüm, etkin araştırma ve soruşturma için gerekli olan yargılama, tamamlayıcılık ve işbirliği ile ilgili her hususta hukuki tavsiye ve analiz sunmakla sorumludur. Bu Bölümün özel amaçları yıldan yıla değişmekle beraber bazı genel görevleri içerir:

İletişim ve başvuru analizleri (15 ve 53. Maddeler);

Mahkemenin ilgi alanına giren durumlarda ilave bilgi sağlama;

Savcıya hukuki tavsiye ve öneriler hazırlama;

Araştırma ve diğer safhalarda her durumla ilgili durum analizi yapma;

Savcı Bürosu'nun araştırma ve diğer faaliyetlerini desteklemek için gereken işbirliği anlaşmalarını yapma;

Yardım isteklerini doğru kanallara etme;

Bilgi ve işbirliğini sağlamak için temas ve ağlar oluşturma;

Usule uygunluğu sağlama;

Özel durumlarda işbirliği ve destek bağlantılarını kurmak ve sağlamlaştırmak.

3.2.2.Araştırma Bölümü

Savcı Yardımcısı tarafından yürütülen Araştırma Bölümü araştırmalar yapmak, delil toplamak, tanıklarla görüşmeler yapmak, suçluları teşhis etmek ve kovuşturma için davaları seçmektir.

Araştırma safhasında, bütün dava sürecinde olduğu gibi Savcı mağdur ve tanıkların emniyetini sağlamakla yükümlüdür. Potansiyel tanıklara yönelik riskleri sınırlandırmak için Savcılık Bürosu temasa geçilen tanıkların sayısını sınırlandırmak niyetini belirtmiştir. Savcılık Bürosu, araştırmacıların tanıklarla çalışmasının “çatışma sahası dışında ya bir başka ülkede ya da aynı ülkenin daha güvenli yerlerinde olacağını, tanıkla yapılan görüşmelerin ancak koruma tedbirlerinin alındığı ve tanığın açığa çıkmasının minimize edildiği zaman olacağını belirtmiştir.”

Cinsiyet ve Çocuk Birimi

54 (3)(f)Madde Savcı'nın “her kişi için gereken korunma tedbirlerini almasını” gerektirir. Bu amaca ulaşmak için Savcılık Bürosunun Araştırma Bölümü içinde, Cinsiyet ve Çocuk Birimi kuruldu. Görevi mağdur/tanık meselelerinde uzman görüşü ve desteği sunmaktır (örneğin, potansiyel tanıkların görüşme öncesi psikolojik değerlendirmesi; olağanüstü travma geçirmiş tanıklarla görüşmeye yardım; kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet ve cinsel şiddet gibi alanlarda araştırma ve analiz metodlarını uygulamak ve geliştirmek).

Cinsiyet ve Çocuk Biriminin 2006 amaçları şöyleydi: “bütün tanıkların psikolojik değerlendirmeleri için uzmanlar ağı oluşturmak; çocuklarla görüşmenin özel tekniklerini uygulamak; cinsel şiddet üzerinde Savcılık Bürosu yaklaşımının doğruluğunu güvence altına alan bir politika izlemek.”

2006 Haziranı itibarıyla Cinsiyet ve Çocuk Biriminde dört çalışan bulunmaktadır: Genel merkez düzeyinde bir uzman, UCM'nin görüşme yapmayı istediği mağdurların psikolojik açıdan değerlendirmesi ile sorumlu alanda çalışan bir uzman, bir genel merkez kapasite inşa eden görevli ve yönetici asistan. Buna ilaveten dönüşümlü olarak çalışan dışardan dokuz uzman da vardır.

3.2.3. Kovuşturma

Bir Savcı Yardımcısı başkanlığında yönetilen Soruşturma Bölümü, davanın hazırlığı, kovuşturmanın incelenmesi ve yazılı metinlerin teslimi dahil davanın çeşitli Yargılama Dairelerinde açılmasından sorumludur. Bu Bölüm, Roma Statüsü'ne göre “adil, etkin ve zamanında aleni duruşmalar” yapmakla yükümlüdür.

SAVCILIK BİRİMİ

Savcılık Bölümü, UCM yargısı içindeki ön yargılama, yargı ve temyiz yargılamasından oluşan üç safhada yargılamanın takibini yapar. Bölümün bazı amaçları yıldan yıla değişse de bazı genel görevleri şunlardır:

Savcılık Bürosunun yürüttüğü ön yargılama, yargılama ve temyiz işinin temel unsurlarını yürütme;

Dava ile ilgili olarak Araştırma Bölümü, ulusal ve uluslararası otoriteler ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile temas halinde olur;

Savcılık Bürosundaki diğer bölümler ve gerektiğinde Mahkemenin diğer organları ile temas halinde olur;

Davanın gerektirmesine göre, soruşturma gruplarına zamanında hukuki yardım verme ve davayı odağa alarak derinlemesine araştırma yapmayı sağlama;

Tutuklama emirlerinin zamanında hazırlanıp sunulması;

Davanın he üç Yargılama Bölümüne etkin bir şekilde gelmesini sağlama.

4. Yazı İşleri Bürosu

Genel Bakış

43 (1) Maddeye göre, Yazı İşleri Bürosu “Mahkemenin yargısal olmayan işlerinden” sorumludur. Yazı İşleri Bürosu, Mahkemenin yargısal ve soruşturma ile ilgili idari destek sunar. Yargısal yürütme işleri, mahkemenin kayıtlarının tutulması, tercüme işleri tutukluluk düzenlemeleri ve bilgilendirme, dış ilişkiler gibi işlerle uğraşır. Mahkemenin iletişim kanalı gibi bir işlev görür. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi ile birlikte mağdurların ve tanıkların korunması, desteklenmesinden sorumludur.

Yazı İşleri Bürosu, Mahkemenin temel yürütme görevlisi olan Yazı İşleri Başkanı tarafından idare edilir. Yargıçlar, Yazı İşleri Müdürünü, Taraf Devletler Kurulu’nun tavsiyelerini dikkate alarak gizli oyla ve mutlak çoğunlukla seçer.

UCM’nin Yazı İşleri Müdürü, 23 Haziran 2003 tarihinde, Mahkemenin yargıçları tarafından ilk oturumda seçilen Fransız vatandaşı Bruno Cahaala’dır. Beş yıllığına hizmet edecektir.

6 Mart 2006 tarihinde Yazı İşleri Bürosu Yönetmelikleri yapıldı. Bu yönetmelikler, Yazı İşleri Bürosunun genel organizasyonu ve yönetimi ile ilgilidir.

4.2 Yazı İşleri Bürosu’nun özel olarak mağdur ve tanıklara ayrılmış birimleri

Yazı İşleri Bürosu’nda mağdur ve tanıklara adanmış iki özel birim vardır:

-Mağdurlar ve Tanıklar Birimi

-Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Birimi

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi (MTB)

Yapısı ve Bileşimi

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi üç alt birimden oluşur: Destek alt birimi, İşlem alt birimi,

ve Koruma alt birimi. Bu birimlerin tümü Birim Şefinin gözetimi altında çalışır. Daimi bir varlığı vardır.

Mağdur ve Tanık Birimi üyeleri ve çalışanları içinde, cinsel şiddet ile ilişkili travmalar dahil travmalar konusunda uzmanlar bulundurmaktadır. Ayrıca bu birimde tanık koruma ve güvenliği, çocuklar, özellikle travma geçirmiş çocuklar, yaşlılar özellikle de silahlı çatışma veya sürgünde bulunan yaşlılar ve özürli kişilerle ilgili tecrübeli kişiler bulunur.

İşlevi

Mağdur ve Tanık Birimi, 43 (6).maddeyle uyumlu olarak “Mahkeme önüne çıkacak tanık ve mağdurları veya bu tanıkların tanıklıkları nedeniyle risk altında bulunan diğer kişileri koruma önlemleri, güvenlik düzenlemeleri, danışma ve diğer uygun desteği” vermek üzere kurulmuştur. Mağdur ve tanıkları mahkemenin her aşamasında koruma, destek ve yardım tedbirlerini almakla sorumlu ana organdır.

Mağdur ve Tanık Birimi UCM’nin diğer organlarına koruma tedbirleri hususunda hayati öneme sahiptir. MTB, mağdur ve tanıkların emniyetini sağlamak için Savcıya ve Dava Dairelerine alınacak koruma tedbirleri önerir, genel tavsiyelerde bulunur. MTB ayrıca travma geçirmiş veya tehdit edilmiş mağdur ve tanıkların yerini değiştirmek için devletlerle anlaşmalar yapar.

4.2.2.Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü (MKZGB)

Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü, Statü veya Usul ve Delil Düzenlemeleri’nde öngörülmemiştir. İlk kez UCM’nin 2002 ve 2003 bütçeleri görüşmelerinde öngörülmüş ve sonra Taraf Devletler Kurulu tarafından 2004 bütçe görüşmelerinde ve Mahkeme tarafından 86 (9)da son şekli verilmiştir. Başlangıçta Mağdurlar İçin Giderim Fonu’na verilen 16. Düzenlemede sayılan fonksiyonları ifa etmek için kurulmuştur.

Yapısı ve Bileşimi

MKZGB birimi daimidir. MKZGB görevlileri ya genel ya da durum ve ülke bazında hem katılım hem de zarar telafi meseleleri üzerinde çalışır. Bu bölümde, Yazı İşleri Bürosu ile Giderim Fonu’nun Direktörler Kurulu arasında iletişim kanalı olarak çalışan Giderim Fonu Aracısı bulunur.

İşlevi

Ana işlevi, mağdur ve mağdur gruplarına hem katılım hem de zarar telafi süreçlerinde yardım etmektir; mağdur ve onların hukuki temsilcilerine ilgili mahkeme kararları ve duruşmalardaki gelişmelerden haberdar eder, standart başvuru formlarını dağıtır, hukuki tavsiyelerde bulunur, onların hukuki temsili ve duruşmalara katılımında yardımcı olur.

Mağdurları teşhis ve onlara ulaşmak için MKZGB mağdur gruplarıyla sivil toplum örgütleriyle diğer ulusal ve uluslararası kurumlarla ilişkiler geliştirir. Mağdurların duruşmalara katılımı ve zararların telafisi ile ilgili ilave işlerle uğraşır.

III.Mağdurlar İçin Giderim Fonu

Mağdurlar İçin Giderim Fonu 2002 yılında Taraf Devletler Kurulu tarafından, Mahkemenin yargıladığı suçların mağdurları ve onların aileleri yararına bir fonun kurulması kararı ile kurulmuştur.

1.Yapısı ve bileşimi

Giderim Fonu bağımsız bir kurumdur. Fonun kendi fon kaynakları vardır, yani Mahkemenin düzenli bütçe çerçevesinden farklıdır ve Mahkeme bu kaynaklar kullanmaya yetkili değildir.

Taraf Devletler Kurulu, Giderim Fonu'nun aktivitelerini incelemek üzere Direktörler Kurulu kurmuştur. Bu Kurul üç yıllığına görev yapan beş üyeden oluşur. Bu üyeler bireysel yeterliliklerine göre ve gönüllü olarak hizmet verir. Taraf Devletler Kurulu tarafından şu kriterlere göre seçilir: eşit coğrafi temsil, eşit cinsiyet dağılımı, eşit hukuk sistemlerinin temsili.

Giderim Fonu'nun Direktörler Kurulu:

12 Eylül 2003'de Taraf Devletler Kurulu ilk Direktörler Kurulu üyelerini seçti. 30 Kasım 2006'da Taraf Devletler Kurulu, Direktörler Kurulunun görevdeki dört üyesini yeniden seçti. Bu kitabın yazılma anında bir üyelik boş bulunuyor. Kurulun şimdiki üyeleri:

Arthur N.R. Robinson (Trinidad ve Tobago) 16 Mayıs 2006'da

Costa Rika'nın eski başkanı Oscar Arias Sanches'in yerine geçmiştir

Polonya'nın eski Başbakanı Tadeusz Mazowiecki

Fransa'nın eski Sağlık Bakanı ve Avrupa Parlementosu eski Başkanı Simone Veil

Güney Afrika'nı Gerçeklik ve Uzlaşma Komisyonu eski Başkanı Başrahip Desmond Tutu.

Trust Fund sekreteryası Taraf Devletler Kurulu tarafından 2004'de kurulmuştur.

IV. TARAF DEVLETLER KURULU

Taraf Devletler Kurulu UCM'nin hem yargısal hem de genel yönetim yapısını oluşturur. Roma Statüsü'ne taraf olan devletlerin temsilcilerinden ve diğer devletlerin gözlemcilerinden oluşur. Normatif metinleri kabul eder, yıllık bütçeyi benimser, yargıçları, Savcıcı ve Savcı Yardımcılarını seçer. Kurul yılda bir kez toplanır. Kurulun yükümlülüklerini yerine getirmesinde desteklemek üzere Roma Statüsü Başkan, iki yardımcı ve 18 üyeden oluşan bir büronun oluşturulmasını önermiştir.

V. SAVCININ ÇALIŞMA STRATEJİSİ

Savcıya Gelen İhbarlar (2006 Eylülü itibarıyla)

103 farklı ülkeden gelen 1732 ihbar

Taraf devletlerden gelen 3 başvuru (Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti), 1 tane BM Güvenlik Konseyi'nin başvurusu (Darfur/Sudan). İhbarların %80'inin yargılama yetkisinin çok dışında olduğu görülmüştür. 10 durum daha derin araştırılmıştır: bunlardan 3'ü araştırılıyor, 2'si dava düştü, 5'inde analiz devam ediyor.

Araştırılan üç dava Demokratik Kongo cumhuriyeti, Uganda ve Sudan (Darfur)'dır.

Savcının Olumsuz Cevapları

10 Şubat 2006'da Irak ve Venezüela ile ilgili olarak araştırma için yeterli koşulların oluşmadığına karar vermiştir.

Bir araştırma başlatmadan önce Savcı “araştırmayı derinletmek için yeterli bir temeli” olup olmadığına karar verir. Bu karara varmak için 53. Madde (1)’ye göre şu hususları dikkate alır:

- a)** Mahkemenin yargılama sahası içine giren bir suçun işlendiği veya işlenmekte olduğuna inandıracak yeterli temeli olmalıdır. Bu husus, UCM’nin suç bakımından, kişi ve suçun işlendiği yer bakımından veya geçici yargılaması dikkate alınarak yapılır.
- b)** Araştırma açıldıktan sonra Mahkeme’ye kabul edilebilir. Kabul edilebilirlik testinin iki unsuru vardır: suçun ciddiliği ve tamamlayıcılık.
- c)** Bu araştırma adalete hizmet etmelidir.

Bir davanın kovuşturulup kovuşturulmamasına da aynı şekilde yargılama yetkisi, kabul edilebilirlik ve “adalete hizmet” dikkate alınarak karar verilir.

UCM uluslararası unsuru olan en ciddi suçlar üzerinde yargılama yetkisi olan ve sınırlı kaynakları olan bir kurumdur. Bu faktörleri dikkate alarak bu suçlar üzerinde en büyük sorumluluğu olanlar üzerinde odaklanarak kovuşturma yapar. Özellikle yüksek rütbeli görevliler üzerinde odaklanma stratejisi emir-komuta zincirinin daha alt katmanlarında yer alan suçlular için eğer ulusal otoriteler gerekli önlemleri almazsa bir “bağışıklık boşluğu” yaratabilir. Bu yüzden Savcılık Bürosu, “pozitif tamamlayıcılık” denen bir stratejiyle ulusal adalet sisteminin güçlendirilmesi veya yeniden inşa edilmesini cesaretlendirir.

Savcı, ayrıca sayısız suçlamadan oluşan uzun süreli duruşmalar değil de suçlananın sınırlı sayıda suçla suçlandığı kısa, çabuk duruşmaları tercih ettiğini göstermiştir.

Savcılık Bürosu küçük ve multidisipliner bir araştırma takımı ile çalışır. Savcı, aynı durumla ilgili bir başka araştırma açmadan önce daha önce açılmış araştırmanın bitirilmesini öngören *sıralı/ardışık* bir yaklaşım benimser. FIDH, bu durumun araştırmanın etkinliği ve delillerin korunması ile ilgili ters etkileri olabileceği inancındadır.

BÖLÜM I

MAĞDUR HAKLARININ GELİŞİMİ

Hazırlayan:
Burcu KIRANCI

GİRİŞ

Uluslararası insan haklarıyla ilgili son gelişmelere, insancıl hukuk ve önceki uluslararası ceza mahkemelerinin bazı temel zayıflıklarına dayalı olarak müzakere edilen Uluslararası Ceza Mahkemesi kurucu anlaşması olan Roma Statüsü, tarihte ilk kez mağdurlara uluslararası ceza yargılamalarında taraf olma ve tazminat talep etme hakkını tanımıştır.

1985 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, mağdurların ceza yargılaması sürecindeki haklarını beyan eden, yargı yoluna başvurma hakkını, temel saygı ve haysiyet çerçevesinde davranılma hakkını, koruma ve yardım hakkını ve tazminat hakkını kapsayan “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi”ni kabul etti. Bu bildiri, mağdurların uluslararası hukuk himayesindeki yasal haklarını oluşturduğu için bir “temel taşı” olarak hizmet etmektedir.

Bazı mekanizma çeşitleri, mağdurların kendi ulusal mahkemelerinde tazminat elde edemedikleri durumlarda adalete erişmelerini sağlamak için oluşturulmuştur. Ulusal düzeyde, evrensel yargılama yetkisi, cezasızlık ile mücadelede gerçek kişi faillerin adalete teslim edilmelerini sağlamak için bir araçtır. Uluslararası ve bölgesel düzeylerde, sayıları gittikçe artan mağdurlar Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri Denetleme Organları ve Afrika, Avrupa ve Amerikan ülkeleri insan hakları mahkemeleri ve komisyonlarını da içeren insan hakları mekanizmalarına erişmişlerdir. Son olarak, uluslararası ceza adaleti, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırım dahil uluslararası hukukta en ağır suçlardan sorumlu şahıslar için cezasızlığa son vermiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Nürnberg ve Tokyo Mahkemelerinde ve Yugoslavya ve Ruanda modeli için yüzyılın sonunda kurulmuş olan geçici (ad hoc) Uluslararası Ceza Mahkemelerinde, mağdurların menfaatleri büyük ölçüde dikkate alınmamış ve mağdurların sıfatları genel olarak tanıklıkla sınırlı kalmıştır. Ne var ki, uluslararası adaletin görevini sadece cezalandırıcı adaleti sağlamamak, suçlunun cezalandırılmasında değil; mağdurlara adli kovuşturmada taraf olma, uğradıkları zarardan dolayı tazminat alma izni vererek ve onarıcı adalet tanımak için bazı devletler yanında sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen büyüyen bir hareket oluşmuştur. Roma Statüsü’nün başlıca özelliklerinden biri, mağdurların bağımsızlık statülerini tanımasıdır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin kuruluşu, henüz, mağdurların etkin olarak adalete erişmelerini sağlamak için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki bir kısım mekanizmalara olan ihtiyacı azaltmamıştır. Roma Statüsü emrinde, devletler uluslararası hukuk altındaki suçlardan sorumlu olanları adalete teslim etmekten dolayı birincil sorumluluk almaya devam etmektedirler. Uluslararası Ceza Mahkemesi, sadece ulusal sistemlerin isteksiz ve yetersiz olduğu durumlarda hareket etmek anlamında, ulusal ceza yargılama-

larını tamamlayıcı işleve sahiptir. Uluslararası Ceza Mahkemesi müdahale ettiği zaman, sadece sınırlı sayıdaki şüphelileri yargılayabilecektir. Bu nedenle mağdurlar için mevcut olan bütün mekanizmaların geliştirilmesine devam edilmelidir.

Bu bölüm, mağdurların haklarının uluslararası hukuk alanındaki evrimini gözden geçirmekte ve adaleti arayan mağdurlar için mevcut mekanizma çeşitlerine genel bir açıklama sağlamaktadır.

BÖLÜM II

DAVAYA KATILMA

Hazırlayan:
H. Tolga OSKAY

UCM Roma Statüsü uyarınca, bir uluslararası ceza mahkemesi önünde mağdurlara ilk kez, kovuşturmaya erişim ve görüşlerini ve endişelerini belirtme fırsatı verilmiştir. Mağdurların davaya katılması uluslararası ceza mahkemesinde dönüm noktası niteliğinde bir gelişmeyi göstermektedir.

“Statünün hazırlayıcıları tarafından oluşturulan mağdur katılım rejimi, insan hakları hukukunun uluslararası yapısı ve uluslararası insancıl hukuk ile mağdurların rolü üzerine yerleştirilen büyümekte olan vurgu bağlamında yer alan bir tartışmadan doğmuştur (...) Statü, mağdurlara Mahkeme önünde bağımsız bir ses ve rol vermektedir. Özellikle Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı ile yüz yüze olmak üzere bu bağımsızlığı uluslararası kullanmak mümkün olmalıdır, böylelikle mağdurlar kendi menfaatlerini ortaya koyabilirler.”

Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü 1 – 6, kovuşturmasına katılım için başvurular hakkında karar, I. Ön Yargılama Dairesi, 17 Ocak 2006.

Bu Bölüm, UCM’yi düzenleyen belgelerde beyan edilen ve Mahkemenin ilk kararlarında mağdur katılımı için uygulanan rejimin ana hatlarını çizmektedir. Bununla birlikte, okuyucular, çok sayıda sorunun Mahkeme daireleri tarafından netleştirilmesi gerektiğini akıllarında tutmalıdırlar.

Mağdurların yasal temsilcileri dahil olmak üzere yargılama işlemlerine dahil olan tüm herkes, mağdur katılımı sisteminin biçimlendirilmesi ve başarısını sağlamada önemli bir role sahiptir.

I. MAĞDURLARIN UCM ÖNÜNDE FARKLI ROLLERİ

1. Bağımsız Katılanlar Olarak Mağdurlar

Roma Statüsü ve UCM’nin Usul ve Delil Kuralları, mağdurlara kovuşturmada bağımsız bir rol vermektedir. Mağdurların Savcı, yargıçlar ya da menfaatlerini temsil etmek için amici curiae (mahkeme arkadaşı) olarak hareket eden üçüncü kişilere güvenmek zorunda oldukları Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY) ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin tersine UCM, mağdurların menfaatleri etkilendiğinde kendilerinin görüş ve endişelerini, kovuşturmanın tüm safhalarında sunmalarına olanak tanımaktadır.

UCM önünde bağımsız katılımcı olarak katılan mağdurların hukuki temsilciye sahip olma hakları bulunmaktadır.

Davaya katılmak için başvuruda bulunan mağdurların soruşturma ya da kovuşturma al-

tındaki durumun ya da olayın mağduru olup olmadıklarına, menfaatlerinin etkilenip etkilendiğine ve başvurularının biçimi ve zamanlaması hakkında karar vermek yargıçlara aittir.

Mağdurlar katılma taleplerini verdiklerinde, Roma Statüsü uyarınca bağımsız katılımcılar olarak kovuşturmada belirli haklara sahip olurlar. Öncelikle, Mahkeme, mağdurların kişisel menfaatleri etkilendiğinde kendilerinin görüş ve endişelerini sunmalarına izin vermek zorundadır. Ek olarak, kovuşturmadaki gelişmelerden bilgilendirilme hakkına ve uygun korunma tedbirleri alma hakkına sahiptirler.

Tazminat talep etme usulünün bağımsız bir usul olduğunu belirtmek önemlidir. Mağdurlar, tazminat talebinde bulunabilmek için ön yargılama ya da yargılama işlemlerine katılmak zorunda değildirler.

Bu Bölümün II. ve III. Kısımları mağdurların UCM kovuşturmalarına bağımsızca katılma usulünü detaylı olarak açıklamaktadır.

Mağdurların UCM’de davaya katılmaları için en az üç yol bulunmaktadır:

- Savcıya bilgi vererek
- Şahit olarak ifade vererek
- Amicus curiae (mahkeme arkadaşı) sunarak

2. Savcıya Bilgi Verme

Mağdurların Savcıya UCM’nin yargılama yetkisine dahil olduğunu düşündükleri suçlarla ilgili olarak bilgi verme hususunda önemli bir rolleri vardır. Bu bilgiler, devam etmekte olan soruşturma ve kovuşturmalara olduğu kadar bir soruşturmanın açılmasına katkıda bulunabilirler. Sivil Toplum Örgütleri ve diğer sivil toplum üyeleri de bilgi verebilirler.

Bu bilgileri verirken kullanılacak belgenin biçimi ile ilgili hiçbir özel şart yoktur.

Bilgiler genel bir niteliğe sahip olabilirler: örneğin; işlenen suçların türleri, insan hakları durumu, şüphelenilen failler, mağdurlar, failleri soruşturmak ve kovuşturmak yetkisi ve isteği vb. dahil olmak üzere ulusal adalet sistemi. Bilgi, ayrıca özel suçlara odaklanabilir ve şahitlerin ve mağdurların ifadelerini, fotoğraflarını, resimlerini, kayıtlarını vb. içerebilir.

Bu sunulara Mahkeme lisanında “haberleşme” olarak atıfta bulunmaktadır. Söz konusu haberleşme için yasal dayanak Roma Statüsü Madde 15 (1)’dir.

Mağdurların, Savcıdan bilgilerin tümünü ya da bir bölümünü gizli tutmasını talep edebileceğinin altını çizmek gereklidir. Bunu yapabilmek için haberleşmede, söz konusu bilgilerin Madde 54 (3)(e)’de belirtildiği şekilde “gizlilik koşuluna bağlı olarak ve sadece delil oluşturma amacıyla” verildiği belirtilmelidir.

Alınan bilgilerin incelenmesinde Savcı, mağdurlar ve Sivil Toplum Örgütleri dahil olmak üzere farklı bir kaynak yelpazesinden ek bilgi araştırması yapabilir ve Mahkeme oturumunda yazılı ya da sözlü ifade almayı talep edebilir.

3. Tanık Olarak İfade Verme

Mağdurlar, iddia ya da savunma makamının ya da kovuşturmaya katılan diğer mağdurların talebi üzerine Mahkeme önünde tanık olarak ifade verebilirler.

Tanık olarak mağdurlar, Mahkemeye kendilerini davet eden tarafın menfaatlerine hizmet edecek olan delilleri sunarlar ve kendilerine yöneltilen soruları cevaplandırırlar. Sonuç olarak, kendi görüş ve endişelerini zorunlu olarak sunma fırsatına sahip değildirler.

Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi huzurunda suç mağdurları sadece tanık olarak katılabilirler.

KATILAN VE TANIK OLMA ARASINDAKİ TEMEL FARKLILIKLAR	
Katılan olarak mağdur	Tanık olarak mağdur
Katılım gönüllüdür	Savunma makamı, iddia makamı, kovuşturmaya katılan diğer mağdurlar ya da Daire tarafından davet edilir
Mahkemeye kendi menfaat ve endişelerini iletir	Mahkemenin ve kendilerini davet eden tarafın menfaatlerine hizmet eder
Ne söyleyeceğine karar vermek mağdurlara bağlıdır	İfade verirken delil sunar ve ilgili soruları cevaplandırır
Yargıçlar tarafından uygun görüldüğünde kovuşturmanın her aşamasında katılım mümkündür	Belirli bir zamanda ifade vermek üzere davet edilir
Yasal bir temsilci tarafından UCM önünde her zaman temsil edilme hakkına sahiptir	Normalde yasal bir temsilcisi yoktur
Normalde bir hukuku temsilci aracılığıyla katılır ve kişisel olarak huzurda bulunması gerekmez	Her zaman kişisel olarak ifade verir

4. Amicus Curiae (Mahkeme Arkadaşı) Talebi

Kelimesi kelimesine “mahkeme arkadaşı” olarak tercüme edilen amicus curiae, konu hakkında karar vermeden önce mahkemenin karar vermesine yardımcı olmak için kovuşturma yönünden bilgi veren ve olayın tarafı olmayan kişiyi ifade eder. Bu talepler, Devletler, Sivil Toplum Örgütleri dahil olmak üzere örgütler ya da mağdurlar dahil olmak üzere bireyler tarafından yapılabilir.

Roma Statüsü Madde 103 uyarınca bir Daire, “kendisinin uygun göreceği herhangi bir husus hakkında yazılı ya da sözlü olarak herhangi bir gözlemi sunması için bir Devlet, organizasyon ya da kişiyi davet edebilir ya da yukarıda bahsedilenlere bu hususta izin verebilir.

UCM halihazırda birçok amicus curiae talebinde bulunmuş ve amicus curiae¹ talebi almıştır.

¹ Mahkemeye yardım eden gönüllüler.

II. BAĞIMSIZ KATILAN OLARAK MAĞDURLAR

BAŞVURU USULÜ

Roma Statüsü'nün mağdur katılımı hakkındaki ana hükmü Madde 68(3) şu şekilde düzenlenmiştir:

“Mağdurların şahsi çıkarlarının etkilendiği hallerde Mahkeme, mağdur görüşlerinin ve kaygılarının Mahkeme tarafından belirlenen uygun bir zamanda ve sanığın hakları ile adil ve tarafsız yargılama gereklerine zarar vermeyecek ve engellemeyecek şekilde sunulmasına izin verebilir. Bu gibi görüş ve kaygılar, Mahkeme uygun gördüğü takdirde, Usul ve delil Kuralları uyarınca, mağdurların kanuni temsilcileri tarafından da sunulabilir.”

Mağdurların Mahkemeye katılım için başvuruda bulunmaları gerekmektedir (Bölüm 1).

Katılma koşullarının karşılanıp karşılanmadığına ve katılma koşullarının karşılanıyor olması halinde, katılmanın uygun zamanı ve biçimine Yargıçlar karar vermektedir (Bölüm 2).

1. Başvurunun Yapılması

1.1. Başvurunun Biçimi ve İçeriği

Roma Statüsü Madde 89(1) mağdurların Yazı İşleri Müdürlüğü'ne yazılı başvuruda bulunması gerekmektedir.

Tamamlanmış başvuru Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümüne gönderilmelidir.

VICTIMS PARTICIPATION and REPARATION SECTION

ICC – International Criminal Court – Victims Participation and Reparation Section

P.O. Box 19519, 2500 CM The Hague – The Netherlands

Tel: + 31 (0) 70 515 85 15

Fax: + 31 (0) 70 515 85 55

E – mail: vprs@icc-cpi.int

Başvuru, “mümkün olduğu ölçüde” aşağıdaki bilgileri içermelidir.

- Mağdurun kimlik ve adresi ya da mağdurun tüm tebligatın gönderilmesini talep ettiği adres,
- Mahkemenin yargılama yetkisi dahilindeki herhangi bir suçun işlenmesinden doğup uğranılan zararın açıklaması. Mağdurun bir organizasyon ya da bir kurum olması halinde her tür doğrudan zararın açıklaması,
- Olayın yeri ve tarihi, mümkün olduğu ölçüde mağdurun zarardan sorumlu olduğuna inandığı kişi ya da kişilerin kimliği dahil olmak üzere açıklaması,
- Tanıkların isimleri ve adresleri dahil olmak üzere her tür ilgili belge,
- Mağdurun kişisel menfaatlerinin neden etkilendiğine dair bilgiler,
- Mağdurun katılmak istediği kovuşturma aşaması hakkında bilgiler,
- Uygulanacak ise talep edilen telifi,
- Varsa, yasal temsilcilerin isimleri ve adresleri.

Mağdurlar ayrıca hukuki temsilci bulunması hususunda ve gerekli olduğunda hukuki temsile fon temin edilmesi için yardım talep edebilirler.

Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü, birisi bireyler (ya da Mahkeme diliyle gerçek kişiler) için ve diğeri örgütler (çünkü her ikisi de Madde 85 uyarınca mağdur olarak tanınabilirler) için olmak üzere katılım hususunda iki **standart başvuru formu** oluşturmuştur. Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü, ayrıca mağdurların formları doldurmalarında rehber olması amacıyla bir kitapçık oluşturmuştur.

Bununla birlikte, **standart formun kullanılmasının zorunlu olmadığı** belirtilmelidir. Madde 86(1)'e göre standart formlar, mağdurlar tarafından mümkün olduğu ölçüde kullanılacaktır. Ek olarak, kişinin engelli olma ya da okur-yazar olmama nedeniyle bir başvuruda bulunamaması halinde bu kişi, söz konusu başvuruyu “sesli, görüntülü olarak ya da başka bir elektronik formda” yapabilir.

Her durumda, temin edilen bilgilerin tam olmaması halinde, Yazı İşleri Müdürlüğü mağdurlardan ya da mağdurların hukuki temsilcilerinden eksik bilgileri tedarik etmelerini talep edebilir.

Kendilerinin ya da başkalarının güvenliği ya da esenliği için bilgi açıklamanın sonuçları hakkında endişe duyan mağdurlar, formda verilen bilgilerin Savcıya ya da savunmaya açıklanmamasını ve/veya kovuşturmanın kamu kayıtlarına dahil edilmemesini talep edebilirler.

1.2. Başvuru Formlarının Mağdurlara Temini

Kayıt Dairesinin, mümkün olduğu kadar geniş ölçüde başvuru formlarını mağdurlara, mağdur gruplarına, hükümetler arası örgütlere ve sivil toplum örgütlerine ve bunların dağıtılmasında yardımcı olabilecek olan başkalarına sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, Yazı İşleri Müdürlüğü, Mağdur Katılım ve Tazminat Bölümü'nün sahadaki varlığını bu “aracılarla” teması tanımlamak ve sürdürmek için arttırmalı ve kuvvetlendirmelidir.

1.3. Başvuru Yapılmasında Yardım

Formun doldurulması zor ve bu nedenle mağdurların yardım almaları önerilmektedir. Mahkeme ile olan bu ilk temasta birçok mağdur, hukuki temsil istemek için donanımlı olmayacaktır. Mağdurlar, Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü'nden, başvuru formunu doldururken yardım talep edebilirler. Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü ayrıca mağdurlara hukuku temsilci seçmede de yardımcı olabilir. UCM saha ofisleri formların doldurulmasında ve yardım alınmasında önerilerde bulunabilirler.

1.4. Başvurunun Verilmesi

Başvurular, mağdurlar tarafından doğrudan verilebilirler. Mağdurların Mahkemeye ulaşmadan katılımını kolaylaştırmak için başvurular, “mağdurun muvafakati ile hareket eden bir kişi” ya da “mağdur adına hareket eden bir kişi” tarafından da verilebilir.

Madde 89(3) tahtındaki “kişiler” terimi sivil toplum örgütlerini içerecek biçimde yorumlanmıştır.

Bu gibi durumlarda başvuru, kişi ya da örgütün kimliğini ve adresini (ya da tüm tebligatın gönderilmesi gereken adresi) göstermelidir.

Mağdurların muvafakati ile hareket eden kişiler

Bu terim, mağdurların hukuki temsilcilerini içermektedir. Yukarıda listelenen bilgilere ek olarak başvuru, mağdurun başka bir kişi ya da örgüt tarafından temsil edilmeye muvafakat ettiğini göstermelidir. Mağdurların hukuki temsilcilerinin söz konusu muvafakati gösterecek olan bir vekaletnameyi “ilk fırsatta” sunmaları gerekmektedir.

Mağdurlar adına hareket eden kişiler

Kişilerin ya da örgütlerin, bir çocuk ya da gerekli olması halinde engelli olan mağdur adına başvuruları verebilecekleri açık bir biçimde düzenlenmiştir. Böyle bir durumda, mağdurun durumu hakkında delil, yazılı ya da “sesli, görüntülü ya da başka bir elektronik formda” olan katılım başvurusu ile birlikte sunulmalıdır.

Başvurunun Zamanı

Başvuru ne zaman verilmelidir? Madde 86(3) mağdurların “mümkün olduğu ölçüde” katılım başvurularını Yazı İşlerine, katılmak istedikleri kovuşturma aşamasının (ön inceleme aşaması, ön yargılama aşaması, yargılama aşaması, temyiz aşaması) başlamasından önce vermelidirler.

2. Mahkemenin Katılıma İzin Verip Vermeme Kararı

2.1. Başvurunun inceleme usulü

Başvuru alındığında Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü bir ilk inceleme yürütür. Bu inceleme, başvuru ile birlikte ilgili Daireye sunulur.

Daire, kendi başvuru incelemesini yürütür ve ek bilgi talep edebilir.

Katılmaya izin verip vermeme hususunda bir karar vermeden önce katılma başvurularının nüshaları, Savcıya ve savunmaya verilir.

Mağdurların ve tanıkların korunması sorununu dikkate alma hususundaki genel yükümlülükler gereği Dairenin, gerekli ve sanığın hakları ile bağlantılı olduğunda mağdurların kimlikleri ve bulundukları yerlerini gizlemek dahil olmak üzere başvuruların korunması için gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir.

Savcı ve savunma, Daire tarafından belirlenen bir süre içerisinde başvurular hakkındaki görüşlerini sunabilir. Mağdurlar bu görüşlere cevap vermek için ek bir fırsata sahiptirler. Daire, daha sonra başvuruyu kabul eden ya da reddeden bir karar çıkartır. Başvurunun kabul edilmesi halinde Daire, ayrıca katılımın kapsamını ve biçimini de tanımlar. Her durumda Daire, sanığın haklarına ve adil ve tarafsız yargılamaya hâlel gelmemesini sağlamalıdır.

Birçok başvuru bulunması halinde, kovuşturmanın etkinliğini sağlamak için mahkeme, bunları birlikte dikkate alabilir ve tek bir karar verebilir.

“Başvurusu reddedilen bir mağdurun kovuşturmada daha sonra yeni bir başvuruda bulunabileceği” vurgulanmalıdır.

2.2. Başvurunun incelenmesi için ana kriter

Roma Statüsü Madde 68(3) uyarınca ilgili mahkeme dairesi,

- başvuruda bulunanın Mahkeme önünde kovuşturmada “mağdur” olup olmadığını ve
- mağdurların kişisel menfaatlerinin etkilenip etkilenmediğini değerlendirmelidir.

“Zararın” tanımı

Bireylerin, Madde 85 uyarınca mağdur olarak kabul edilmeleri için uğradıkları zararı, zarar türlerini belirten herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Roma Statüsü ve Usul ve Delil Kurallarının diğer hükümleri bağlamında, bu belgelerin müzakere kayıtlarında bahsedildiği üzere ve uluslararası insan hakları hukukuna göre zarar, fiziksel, psikolojik ve maddi zararı içerdiği biçimde anlaşılmalıdır.

“Mahkemenin yargılama yetkisi dahilindeki bir suçun işlenmesinin sonucu olarak”: suç ve uğranılan zarar arasındaki olağan bağlantı

“Sonucu olarak” terimi, suçun doğrudan mağduru hedeflemesini gerektirmediğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, suç ve katlanılan zarar arasında olağan bir bağlantı gereklidir. Uluslararası insan hakları ve insani hukuktaki gelişmelere göre tanım, doğrudan mağdurun ailesini ya da bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve “tehlike altındaki mağdurlara yardım etmek ya da mağdurluğu önlemek için müdahalede bulunurken zarara uğrayan kişileri” içermelidir.

2.2.2. Mağdurun “kişisel menfaatlerinin” etkilenip etkilenmediği

Madde 68(3) UCM önünde kovuşturmaya katılmaya uygun mağdurlar kategorisini “kişisel menfaatlerinin” etkilenmiş olmasını şart koşarak sınırlamaktadır.

Diğer faktörler arasında mağdurların kişisel menfaatlerinin etkilenip etkilenmediği sorunu kovuşturmanın ulaştığı safhaya dayanacaktır. Mahkeme, bu nedenle bu kriteri sürekli olarak göz önünde bulunduracaktır.

2.3. Kovuşturma Safhası

Mağdurların katılıp katılamayacağına dair yargıçların kararı, kovuşturmanın ulaştığı aşamayı dikkate alacaktır.

Mağdurların Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki soruşturma ile bağlantılı olarak katılımı hakkında kararlar için başvuruları incelerken 1 Numaralı Ön Yargılama Dairesi “durum mağdurları” (örneğin; tutuklama emri ya da duruşma celbi düzenlenmeden önceki kovuşturma) ve “olay mağdurları” (örneğin; belirli davahlara karşı kovuşturma) arasında ayırım yapmıştır.

Durum safhası, Mahkemenin soruşturma başlatıp başlatmamaya karar verdiği dönemi ve Mahkemenin soruşturma yürüttüğü dönemi içermektedir.

Olay safhası, suçlamaların teyit edildiği bir ön duruşma safhasını içerebilecek olan belirli bir birey ya da bireylere karşı kovuşturmaya, yargılama ve temyiz kovuşturmasına atıfta bulunmaktadır.

Durum mağduru ve olay mağduru tablosu

1. UCM kovuşturması başladı mı?

Evet ise → 2. Başvuran durum safhası (ilk inceleme safhası) sırasında mı katılmak istemektedir?

Evet ise → 3. Başvuran durum mağduru mudur? Hayır ise

Evet ise → 4. Yargıçlar, başvuranın durum ile ilişkili olarak katılımında bulunmaya hakkı olup olmadığını dikkate alacaklardır

Evet ise → UCM Tutuklama Emirleri çıkarttı mı?

5'e geçiniz

Evet ise → 5. Mağdur Ön Yargılama ve Yargılama safhaları (ve yargılamayı takip eden herhangi bir Temyiz) sırasında mı katılmak istemektedir?

Evet ise → Yargıçlar başvuranın olay mağduru olup olmadığını dikkate alacaklardır.

Evet ise → 6. Yargıçlar, mağdurun olay ile bağlantılı olarak katılımında bulunmaya hakkı olup olmadığını dikkate alacaklardır.

2.3.1. “Durum mağduru” olarak katılımda bulunma yetkisi

1 Numaralı Ön Yargılama Dairesinin 17 Ocak 2006 tarihli mağdurların katılım için başvuruları hakkında kararı.

2.3.2. “Olay mağduru” olarak katılımda bulunma yetkisi

Ön Yargılama Dairesinin 29 Haziran 2006 tarihli Lubanga davası hakkında kararı.

Mağdur, bir davaya katılabilmek için kovuşturulan suç ve uğranılan zarar arasındaki aşağıda yer alan olağan bağlantıların bir tanesini göstermelidirler.

- Mağdur, tutuklama emrindeki suçlarla doğrudan bağlantılı bir biçimde zarar görmüştür.
- Mağdur, davadaki doğrudan mağdurlara yardımcı olmak için müdahalede bulunurken zarar görmüştür.
- Mağdur, tutuklama emrindeki suçların işlenmesinin sonucu olarak mağdurluğu önlerken zarar görmüştür.

III. BAĞIMSIZ KATILANLAR OLARAK MAĞDURLAR

KATILIM TÜRLERİ

Kovuşturmanın her bir safhasında Daireler, katılımın suçlanılanın hakları ve adil ve tarafsız yargılama ile tutarlı olmasını sağlamak için uygun katılım biçimlerine karar vermektedir.

Kovuşturma Safhaları

İlk İnceleme Safhası	UCM'nin yargılama yetki-sindeki suçların işlenmiş görüldüğü durum bir Taraf Devletçe ya da BM Güvenlik Konseyince UCM Savcısına götürülür.	UCM'nin yargılama yetki-sinde olduğu iddia edilen suçlar hakkındaki bilgiler, kendi inisiyatifi ile (proprio motu) soruşturmaya başlayabilecek olan UCM Savcısına gönderilir.
	UCM Savcısı alınan bilgileri inceler.	UCM Savcısı alınan bilgileri inceler.
	UCM Savcısı, ilerlemek için makul bir dayanağa sahip olduğunu düşünürse, bir soruşturma başlatır.	UCM Savcısı, soruşturma başlatmak için makul bir dayanağın olduğunu düşünürse Ön Yargılama Dairesinden yetki ister.
	UCM Savcısı soruşturmayı yürütür.	Ön Yargılama Dairesi soruşturma yetkisi verir. UCM Savcısı soruşturmayı yürütür.
Ön Yargılama Safhası (Ön Yargılama Dairesi)	Ön Yargılama Dairesi, tutuklama emri / mahkeme celbi çıkartır. Mahkeme tarafından aranan kişi tutuklanır / teslim olur. Tutuklanan ya da teslim olan kişinin ilk duruşmaya çıkışı Suçlamaların teyidi duruşması	
Yargılama Safhası (Yargılama Dairesi)	Duruşmanın başlaması	
	Hüküm Mahkumiyet ya da aklanma (beraat) kararı ve ceza Tazminat kovuşturması	
Temyiz Safhası (Temyiz Dairesi)	Aklanma ya da mahkumiyet kararına karşı ya da cezaya karşı temyiz Temyiz hakkında karar Düzeltilme	

1. İlk safhadan itibaren katılım için özel fırsatlar

1.1. Soruşturma ya da kovuşturma kararında katılım

1.1.1. Mağdurlar, Savcı soruşturma açmak istediğinde beyanlarda bulunabilirler (proprio motu soruşturmalar)

Madde 15, Savcıya, Savcının edinmiş olduğu bilgilere dayanarak kendi inisiyatifi ile ya da Roma Statüsü'nün dili ile "proprio motu" soruşturma açma yetkisi vermektedir.

Savcı, Mahkemenin yargılama yetkisi dahilindeki suçlar hakkında bilgi aldığı anda bilginin ciddiliğini incelemeli ve "soruşturma yapmak için makul bir dayanağı" olup olmadığına karar vermelidir. Soruşturma açmak istediğinde Ön Yargılama Dairesinden yetki talep etmesi gerekmektedir.

Mağdurlar, bir soruşturmanın açılıp açılmaması hususunda görüşlerini belirtmek için Ön Yargılama Dairesi huzurunda söz konusu yargılamaya katılabilirler.

Mağdurlara bildirimde bulunulması bu safhada katılım için anahtardır. Kural 50(1) uyarınca, Savcı Ön Yargılama Dairesinden bir soruşturma başlatma niyetiyle yetki talep ettiğinde mağdurlara bildirimde bulunulmalıdır. Bildirimde bulunma yükümlülüğü, "[Savcı] ya da Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tarafından bilinen mağdurları ya da mağdurların yasal temsilcilerine" genişlemektedir. Savcı, "mağdur gruplarına ulaşmak için genel araçlarla bildirimde bulunabilir. Bunu yaparken Savcı, Mağdurlar ve Tanıklar Biriminin yardımını talep edebilir. Söz konusu bildirim mağdurların güvenliğini tehlikeye atmamalıdır.

Mağdurlar, Ön Yargılama Dairesine yazılı beyanlarda bulunabilirler. Söz konusu beyanlar, örneğin; Savcının soruşturma açma talebini destekleyen ya da soruşturulması gereken diğer suçlar hakkında bilgi sağlayan şeyleri içerebilir.

Beyanda Bulunma Usulü

Beyanların verilmesinde zaman sınırı bildirimin alınmasından itibaren 30 gündür.

Ön Yargılama Dairesi, mağdurlardan ek bilgi talep edebilir ve duruşma yapmaya karar verme seçeneğine sahiptir.

Ön Yargılama Dairesi, beyanda bulunmuş olan mağdurlara gerekçeli olarak kesin kararını bildirmelidir.

Ön Yargılama Dairesinin olumsuz kararının Savcının yeni delillere dayanarak daha ileri bir tarihte aynı durum ile ilgili olarak başka bir talepte bulunmasını engellemediğinin altı çizilmelidir. Yeni bir talepte bulunulması halinde, katılım ve mağdurlara bildirim hususundaki aynı usul uygulanır.

1.1.2. Mağdurlar, Savcının soruşturma ya da kovuşturma yapmama kararının gözden geçirilmesine katılabilirler

Belirli durumlarda bir Daire, Savcının soruşturma ya da kovuşturma yapmama kararını gözden geçirebilir. Mağdurlar, bir soruşturmanın ya da kovuşturmanın açılıp açılmaması

hakkında görüşlerini bildirmek için Ön Yargılama Dairesi önünde söz konusu yargılamaya katılabilirler.

Savcının Soruşturma ya da kovuşturma açıp açmama kararı ile ilişkili faktörler

• Soruşturmalar

Savcı,

- kendisindeki bilgilerin Mahkemenin yargılama yetkisi dahilindeki bir suçun işlenmiş ya da işleniyor olduğuna inanmak için makul bir dayanak sağlayıp sağlamadığını
- davanın kabul edilir olup olmadığını
- suçun ağırlığını ve mağdurların menfaatlerini dikkate alarak yine de bir soruşturma-nın adaletin menfaatlerine hizmet ettiğine inanmak için güçlü nedenlerin olup olma-dığını dikkate almalıdır.

• Kovuşturmalar

Savcı,

- müzekkere ya da celp çıkartmak için yeterli yasal ve fiili dayanağın olup olmadığını
- davanın kabul edilir olup olmadığını
- suçun ağırlığı, mağdurların menfaatleri ve suçlu olduğu iddia edilen failin yaşı ya da fiziksel güçsüzlüğü ve iddia edilen suçtaki rolü dahil olmak üzere koşulları dikkate alarak kovuşturmanın adaletin menfaatine olup olmadığını dikkate almalıdır.

Savcının kararının gözden geçirilmesi talebi başvuruda bulunan devlet ya da başvurunun Güvenlik Konseyi tarafından yapılmış olması halinde Güvenlik Konseyi tarafından yapılabilir. Söz konusu gözden geçirmenin ardından Ön Yargılama Dairesi, Savcıdan kararını yeniden gözden geçirmesini talep edebilir. Savcı, bunun üzerine kararı “mümkün olan en kısa süre” içerisinde gözden geçirmek ve kesin kararını gerekçeleri ile birlikte Ön Yargılama Dairesine iletmek zorundadır.

Savcının soruşturma ya da kovuşturma yapmama kararının sadece “adaletin menfaatine” olmadığına dayanması halinde Ön Yargılama Dairesi, savcının kararını kendi inisiyati-fiyle gözden geçirme kararı alabilir. Bu durumda Savcının soruşturma ya da kovuşturma yapmama kararı sadece Ön Yargılama Dairesi tarafından onanması halinde geçerli olacaktır. Dairenin kararı onamaması halinde Savcı, soruşturma ya da kovuşturmaya devam etmelidir. Mağdurlar, Savcının “adaletin menfaati” ve “mağdurların menfaatleri” yorumu hakkındaki bu gözden geçirmelerde beyanda bulunmayı talep edebilirler.

Aynı şekilde, mağdurlara bildirimde bulunulması, mağdurların katılımında bulunmaları için gereklidir. Usul ve Delil Kuralları Kural 92(2) bu nedenle Mahkemenin “davaya katılmış mağdurlara ya da mağdurların hukuki temsilcilerine” ya da mümkün olduğu ölçüde “söz konusu durum ya da dava ile iletişime geçmiş olan kişilere” bildirimini şart koşmaktadır. Ön Yargılama Dairesi ayrıca daha geniş kapsamlı bir bildirimde bulunulmasına karar ve-

rebilir ve Yazı İşleri Müdürlüğü'nün söz konusu kovuşturmayaya yeterli aleniyet sağlamak için gerekli tedbirleri alması talimatını verebilir.

Ön Yargılama Dairesinin kararı, gözden geçirmeye katılmış olan herkese iletilmelidir.

1.2. Mahkemenin yargılama yetkisi ya da davanın kabul edilebilirliği ile ilgili olarak kovuşturmayaya katılım

Mahkemeye taşınan her bir davada yargıçların Mahkemenin yargılama yetkisine sahip olduğunun ve davanın kabul edilebilir olduğunun tesis etmesi gerekmektedir. Sanık ve davada yargılama yetkisine sahip devletler Mahkemenin yargılama yetkisine ve davanın kabul edilebilirliğine itiraz edebilirler. Savcı ayrıca, Mahkemeden yargılama yetkisi ve kabul edilirlilik hakkında karar vermesini talep edebilir. Söz konusu kovuşturmada mağdurlar Mahkemeye gözlemlerini sunabilirler.

İtirazlar, istisnai durumlar ve yargıçların yetki vermesi durumu hariç olmak üzere yargılamadan önce ya da yargılamanın başlangıcında yapılmalıdır.

Mağdurların katılmalarını mümkün kılabilmek için söz konusu kovuşturma “halihazırda Mahkeme ile iletişime geçmiş mağdurlara ya da bu mağdurların yasal temsilcilerine” bildirilmelidir. Yazı İşleri Müdürlüğü bildirimden sorumludur ve mağdurlara Mahkemenin yargılama yetkisine ya da Kayıt Dairesinin davanın kabul edilirliliğine itirazın dayanaklarını sağlaması gerekmektedir. Söz konusu bildirim, mağdurların gizliliklerini ve korunma gereksinimlerini dikkate almalıdır.

Mağdurlar, Daire tarafından belirlenen zaman sınırı içerisinde yazılı beyanlarda bulunabilirler.

Mağdurlar ve mağdurların hukuki temsilcileri söz konusu kovuşturmalarda önemli bir role sahip olabilirler. Örneğin; devletin davanın kabul edilebilirliğine itirazda bulunması halinde, mağdurlar, ulusal adalet sistemi hakkındaki deneyimlerine dayanarak devletin soruşturma ya da kovuşturmayı üstlenme isteği ya da kapasitesi hakkında önemli bilgilere sahip olabilirler.

Ön Yargılama Dairesinin davanın kabul edilebilirliği ve Mahkemenin yargılama yetkisi hakkındaki kararları, kamuya ve mümkün olduğu ölçüde kovuşturmayaya katılan mağdurların ya da mağdurların yasal temsilcilerinin, sanığa ek olarak Savcı ve kovuşturmayaya katılan Devletlerin temsilcilerinin huzurunda ilan edilmelidir.

1.3. Sanığa karşı suçlamaları teyit edecek kovuşturmalara katılım

Sanık tutuklandığında ya da gönüllü olarak Mahkemeye teslim olduğunda Ön Yargılama Dairesinin Savcı tarafından sanığa yüklenen suçların teyit edilmesi için bir duruşma yapması gerekmektedir. Ön Yargılama Dairesinin sanığın kendisine yüklenen suçu ya da suçların her birisini işlediğine “inanmak için güçlü dayanakları” sağlamak için yeterli delilin olup olmadığını belirlemek zorundadır. Mağdurlar söz konusu duruşmalara katılabilirler.

Savcının duruşmaya tanık çağırması gerekmemektedir ve belge ya da özet delillere dayanabilir.

Mahkeme, kabul edilebilirlik duruşmasını yapmak için kararını kovuşturmaya katılmış olan mağdurlara ya da bu mağdurların yasal temsilcilerine” bildirmelidir.

Söz konusu duruşmalara katılabilmek için mağdurların yazılı bir başvuruda bulunmaları ve ilgili Dairenden yetki almaları gereklidir.

2. Durum ve dava safhalarına genel katılım: “bazı örnekler”

Mahkemenin ilk kararları mağdurların davaya katılabilecekleri yollar hakkında kısmen rehberlik yapmaktadır. Bununla birlikte, mağdurların katılımı ile ilgili birçok konunun Mahkemenin gelecekteki kararlarından bir netlik sağlamasını beklediğinin altı çizilmelidir. Bu bölüm, diğerlerinin arasında mağdurların katılımında bulunabilecekleri yollar hakkında örnekler vermektedir.

Görüş ve endişelerin sunulması

Mağdurların hukuki temsilcileri, duruşmalara girme ve katılma hakkına sahiptirler.

Davanın belirli durumları dahilinde Yargıçlar, katılımı yazılı gözlem ve sunumlarla sınırlamaya karar vermedikçe, Daire huzurunda sözlü beyanlarda bulunabilir ve yazılı gözlem verebilir ve sunumlar yapabilirler.

Mağdurların hukuki temsilcileri, kovuşturmaların başlangıcında ve sonunda beyanda bulunma (açılış ve kapanış beyanları) hususunda yetkilendirilebilirler.

Kayıtlara başvurmak ve kamuya açık olmayan belgelere erişim

Davaya katılan mağdurlar ya da mağdurların hukuki temsilcileri Mahkeme huzurunda kovuşturma kayıtlarına erişebilirler. Bu kamuya açık olmayan belgeleri de içerebilir.

Tanıkların, bilirkişilerin ve sanığın sorgulanması

Mağdurların hukuki temsilcilerine tanıkları, bilirkişileri ya da sanığı sorgulama yetkisi verilebilir. Hukuki temsilci, ilgili Daireye yetkilendirme için bir başvuruda bulunmalıdır. Yargıçlar, Daire tarafından belirlenen zaman sınırı içerisinde hukuki temsilcinin sormak istediği soruların yazılı bir listesini düzenlemesini ve bunları incelemede bulunabilmele-ri için Savcıya ve savunmaya iletmesini talep edebilirler.

Dairenin sorgulamaya izin verip vermeme kararı, davanın özel koşullarına ve de sanığın haklarını, tanıkların menfaatlerini koruma gereksinimine, adil, tarafsız ve ivedi bir yargılama gereksinimine ve mağdurun görüş ve endişelerinin dinlenmesini mümkün kılmak için gerekli ölçüye dayanır.

Daire ayrıca soruların sorulması gereken biçim hakkında talimatlar verebilir ya da uygun olması halinde sorular mağdurun temsilcisi yerine yargıç tarafından sorulabilir.

Bu, muhtemel sınırlamaların tazminat duruşmalarına uygulanmayacağı kaydedilmelidir.

Bildirimin alınması

Davaya katılma konusunda yetkilendirilen mağdurlar,

- duruşma tarihleri ve duruşmalardaki ertelemeler ve kararın verilme tarihi dahil olmak üzere Mahkeme önündeki kovuşturmalardan
- söz konusu talep, sunum ya da teklif ile ilgili talep, sunum, teklif ve diğer belgelerden bilgilendirilme hakkına sahiptirler.

Kovuşturmaların özel bir safhasına katılımda bulunmuş olan mağdurlar, bu kovuşturmalardaki kararlardan mümkün olan en kısa süre içerisinde bilgilendirilmelidir.

3. Mağdurların görüşlerinin alınması

Özel konularda mağdurların katılımı için inisiyatifin mağdurlar dışında Mahkemenin kendisinden de gelebileceği kaydedilmelidir. Usul ve Delil Kuralları Kural 93 uyarınca Mahkeme “her konuda [kovuşturmalara katılan] mağdurlar ya da bu mağdurların temsilcilerinden görüş isteme” yetkisine sahiptir. Kural 93, mağdurların görüşlerinin istenmesi uygun olabilecek bitmek bilmeyen bir liste düzenlemektedir.

- soruşturma ya da kovuşturma yapmama kararının yeniden incelenmesi
- sanığın yokluğunda suçlamaların teyidi duruşmasının yapılması kararı
- suçlamaların değiştirilmesi için yetki verilip verilmemesi kararı
- sanığın diğer sanık ile birlikte mi yoksa yarı olarak mı yargılanması ile ilgili kararlar (davaların birleştirilmesi ya da davaların ayrılması)
- Sanık suçu kabul ettiğinde dava gerçeklerinin daha tam bir sunumunun gerekip gerekmediği hususunda kararlar

Kural 93 ayrıca Mahkemeye “diğer mağdurların” (örneğin; davaya katılmayan diğer mağdurlar) görüşlerini “uygun olduğu derecede” talep etmesi hususunda yetkilendirmektedir.

MAĞDURLAR VE MAĞDUR ADINA HAREKET EDEN ŞAHISLARIN ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ NEZDİNDE DAVALARA KATILMAK İÇİN KULLANACAKLARI STANDART BAŞVURU FORMU

Hazırlayan:
Songün UÇAR

KATILIM FORMU -1

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisi dâhilindeki bir suçun sonucu olarak zarara uğranması durumunda ve Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde gözlem, görüş ya da endişelerin değerlendirilmesi için davalara katılmak istendiğinde ya da bu konumdaki bir şahsın adına hareket edinildiğinde bir başvuru formunun doldurulması gerekmektedir.

Bu başvuru formunun amacı Uluslararası Ceza Mahkemesi bünyesindeki bir daireye, duruşmalara mahkeme nezdinde katılıp katılamayacağını belirlenmesi için gerekli bilgileri sunmaktır.

Bu formdaki bilgiler Uluslararası Ceza Mahkemesi bünyesindeki bir daire tarafından değerlendirilir.

Bu başvuru formu ve başvuru işlemleri ücretsizdir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, uygulama ve tercih gereği, başvurunun herhangi bir aşamasını ücrete tabi tutmamıştır.

Bireysel başvuru formunu www.ucmk.org.tr adresinden bulmak mümkündür.

**KURUM YA DA KURULUŞ NİTELİĞİNDE OLAN MAĞDURLARIN
ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ NEZDİNDE DAVALARA KATILMAK
İÇİN KULLANACAKLARI STANDART BAŞVURU FORMU**

Hazırlayan:
Songün UÇAR

KATILIM FORMU -2

Din, eğitim, sanat, bilim, hayırsever amaçlar, tarihi değerler, hastaneler ve insani yardım amaçlarından herhangi birine özgülünmüş mülkleri zarara uğramış olan bir kurum ya da kuruluşun yetkili temsilcisi olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde gözlem, görüş ya da endişelerin değerlendirilmesi için davalara katılmak için bir başvuru formu doldurulur.

Bu başvuru formunun amacı Uluslararası Ceza Mahkemesi bünyesindeki bir daireye, mahkemedeki duruşmalara katılıp katılamayacağınızı belirleyebilmek için gerekli bilgileri sunmaktır. Bu formun doldurulması, kurumun doğrudan mahkeme nezdinde davalara katılabileceği anlamına gelmemektedir.

Bu formdaki bilgiler Uluslararası Ceza Mahkemesi bünyesindeki bir daire tarafından değerlendirilir.

Her başvurana kurum/kuruluş kendi adına ayrı bir başvuru formu doldurmalıdır.

Bu başvuru formu ve başvuru işlemleri ücretsizdir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, uygulama ve tercih gereği, başvurunun herhangi bir aşamasını ücrete tabi tutmamıştır.

Bireysel başvuru formunu www.ucmk.org.tr adresinden bulmak mümkündür.

BÖLÜM III

MAĞDURLARIN HUKUKİ TEMSİLİ

Hazırlayanlar:

Mehmet AKBAŞ
Mervan ARSLAN
Yılmaz DEMİROĞLU
Nazım Baran VURAL

GİRİŞ

UCM önünde davaya katılma ve tazminat talep etmek için mağdurlar hukukî temsilciye sahip olabilirler.

Roma Statüsü ve Usul ve Delil Kuralları, mağdurlar için hukuki temsil konusuyla ilgili çok az hüküm içermektedir. Bunun sebebi UCM ve UCM temelini teşkil eden belgelere ait müzakerelerin tarihi ile açıklanabilir. O tarihlerdeki asıl sorun, mağdurların yargılamaya katılımı ve bu ilkenin Roma Statüsünde yer almasıydı. Ancak avukat örgütleri, Usul ve Delil Kuralları'nın savunma avukatları ile ilgili hükümleri de kapsamı konusunda yoğun lobi faaliyetleri yürüttüğü için, ileri safhada bu hükümlerin mağdurların hukuki temsilcileri için de geçerli olmasına karar verilmiştir. Böylece hem sanık ve hem de mağdur temsilcileri için neredeyse aynı yöntemler benimsenmiştir. Usul ve Delil Kuralları'ndaki hükümlere bakıldığında, mağdur ve sanığı temsil edecek avukatların çalışma yöntemlerinin ve ihtiyaçlarının farklı olduğunun dikkate alınmadığı görülmektedir.

Neden temsilci seçilmeli?

Mağdurlar, kural olarak kendilerini temsil edecek avukatı seçmek konusunda özgürdür. Roma Statüsü ve Usul ve Delil Kuralları'ndaki pek çok hüküm mağdurların korunmasını ve savunmasını teşvik etmektedir.

I. Hukuki Temsilci Seçme: Bireysel veya Ortak Hukuki Temsil

1. Genel kural: mağdurların hukuki temsilci seçerken özgür olmaları:

Genel kural gereği, mağdurlar hukuki temsilcilerini seçerken özgür olmalıdır. Ancak bu seçme özgürlüğü mutlak değildir. Genel kural iki önemli şarta bağlıdır. İlk olarak, hukuki temsilci bazı kriterleri karşılamalı ve savunman listesine kayıtlı olmalıdır. İkinci olarak, belirli özel durumlarda Mahkeme, mağdurların bir grup oluşturarak ortak bir temsilci belirlemesini talep edebilir.

Hukuki temsilci seçiminde mağdurlara yardım

Birçok mağdur, uygun hukuki temsilci bulmakta ve özellikle de gerekli yeterlilik kriterleri konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Bazı durumlarda, mağdurlar, hukuki temsilci konusunu dikkate almaksızın, katılım konusunda talepte bulunabilirler. Bu hallerde mağdurların, Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü'nden yardım almaları mümkündür.

Ayrıca, hukuki temsilci konusunda mahkeme bünyesinde bulunan Mağdurlar için Kamu Avukatları Ofisi'nden de yardım talep edilebilir.

2. Mağdurların özgür seçimlerinin sınırları: ortak yasal temsilci kavramı

Usul ve Delil Kurallarının müzakerelerinde kimi zaman, mağdurların katılım başvurularının çok fazla olabileceği düşüncesiyle, uygulamada bu katılımın nasıl kolaylaştırılacağı konusunda yöntemler aranmıştır.

Katılımların çok fazla sayıda olması, mağdurların işlemlerini inkar edilemez şekilde yavaşlatmaktadır. Mahkeme, sanığın makul bir sürede yargılanmasını ve yargılamanın etkinliğini tehlikeye sokmayacak şekilde bir çözüm sağlamalıdır. Mağdurların katılımını ve bu işlemlerin etkinliği sağlamak ve aynı zamanda sanıkların haklarına saygı duyulması için, ortak hukuki temsil bir çözüm olarak sunulmuştur.

Genel ilke uyarınca, ortak hukuki temsilci tarafından temsil edilmeyi mağdur grupları seçebilmelidirler. Ancak bazen çok sayıda mağdur katılımı olabilir. Mahkeme bu durumlarda, mağdurlardan ortak hukuki temsil için bir grup oluşturmalarını talep edebilir. Bunun talep etmesinin tek nedeni, işlemlerin doğruluğunun ve etkinliğinin artırılmasıdır. Mağdurların sayısının çok olduğu duruşmalarda, mahkemenin mağdurlarının tamamının seslerini duyması büyük olasılıkla zor olacaktır ve bu durumlarda, ortak hukuki temsil gerekmektedir.

2.1. Ortak hukuki temsilci nasıl seçilir?

2.1.1. Mağdur tarafından ortak hukuki temsilci seçimi

Genel ilke, ortak hukuki temsilcinin seçiminin mümkün olduğunca mağdurlar tarafından yapılması ve mağdurların kendi aralarında istişare ederek, ortak bir seçim yapabilmesidir. Yazı İşleri, mağdur gruplarını tanımlamak ve mağdur gruplarına uygun bir yasal temsilci belirlemek konusunda yardım sunabilir.

2.1.2. Mahkeme tarafından ortak hukuki temsilci seçimi

Mağdurların kendi aralarında ortak hukuki temsilci seçiminde başarısız olduğu hallerde, mahkeme tarafından mağdurların yararına ortak hukuki temsilci seçilmesi durumudur. İlgili daire, adil ve makul bir süre içinde yargılama yapılmasını sağlamak amacıyla, mağ-

durlara hukuki temsilci seçimi için belli bir süre tayin eder. Eğer bu süre içinde seçim yapılmaz ise, ilgili Daire, Yazı İşleri tarafından, mağdur grubu için bir hukuki temsilci atanmasını ister.

2.1.3. Yazı İşlerinin temsilci tayinine itiraz

Mağdurlar, ilgili mahkemeye başvurarak, Yazı İşleri tarafından seçilen avukat konusundaki kararın gözden geçirilmesini isteyebilirler. Bu talep, bildirim alınmasını takiben 30 gün içinde yapılmalıdır.

2.2. Mağdur gruplarının tanımlanması ve çıkar çatışmalarını önlemek

Ortak hukuki temsil açısından en zor görev, mağdur gruplarını tanımlamak olacaktır. İlgili Daire ve Yazı İşleri tüm sorumluluğu alarak makul adımlarla ve mağdur çıkarlarını gözetenek, herhangi bir çatışmadan kaçınmalıdır.

2.2.1. Mağdur gruplarının tanımlanması

Usul ve Delil Kuralları veya diğer düzenlemelerde nasıl grup oluşturacağına veya çıkar çatışmalarının nasıl önlenebileceğine dair herhangi bir hüküm yoktur. Bu tip düzenlemeler, olası her durum için kesin kriterler içeremez, bu nedenle bu sorunun her bir dava için ayrı ayrı ele alınması gerekir. Bazı durumlarda, mağdurlar, doğal ihtiyaçları, ilgileri ve arka plan bilgilerine göre bir grup oluşturabilirler. Ancak çıkar çatışmalarını önlemek için, Mahkeme tarafından grup oluşturulma süreci kontrol edilmeli ve gereklilik varsa grup değiştirebilmelidir. Bazı durumlarda daha büyük bir grubun parçası olarak, bir alt grup oluşturulup ortak hukuki temsilci tayin edilmesi de mümkündür.

2.2.2. Çıkar çatışmalarının önlenmesi

Bu tip ağır suçlarda ve insan hakları ihlallerinde, mağdurlar arasında rekabet oluşabilir ve bir grup mağdur, sadece kendilerini dikkate alınması gereken mağdurlar olarak görebilir. Bir avukatın, aynı zamanda bir başka bir grup mağdurun da suça konu olayda mağdur olduğuna dair iddia ve savunmasını reddedebilirler. Bunun en çarpıcı örneği, 15 yaş altı çocukların askere çağırılması ve alınması durumundaki savaş suçu halidir. Bu çocuk askerler, “mağdur” oldukları gibi aynı zamanda da suç işlemiş olabilirler. Mağdurlar, hukuki temsilci tarafından kullanılması gereken strateji konusunda karşı görüşte olabilir, örneğin tutuklama emrindeki iddiaların kapsamı gibi. Bu nedenle gruplar oluşturulurken, grup tanımı ve hukuki temsilci atanması aşamasında çıkar çatışmasından kaçınacak şekilde davranılması gereklidir.

3. Acil hukuki temsil: avukatlık görevi

Eğer bir mağdur için acil hukuki temsil gerekiyorsa ve temsilci olarak kimse atanmamış ise, Yazı İşleri bir hukuki temsilci atayabilir.

4. Adli çıkarlar için hukuki temsilci atanması

Adli çıkarlar gerektirirse ilgili Daire, Yazı İşlerine danışarak mağdur için bir hukuki temsilci atayabilir. “Adli çıkarlar” terimi ileride Mahkeme tarafından yorumlanacaktır.

II. Mağdurlar için Kamu Avukatlığı Ofisi – KAO

Böyle bir ofisin kurulması, uluslararası ceza hukukunda yeni bir adımdır. Uluslararası Ceza Mahkemesi, bu ofisin kurulması ile mağdurların etkin katılımını amaçlamaktadır. Önemli olan, mağdurlar için emsal bir temsil sisteminin gelişmesini sağlamaktır.

Bu ofis, Mahkeme idari yapısına dahildir ve idari nedenlerle Yazı İşleri Müdürlüğü içinde kurulmuş olmasına rağmen, görevlerini bağımsız olarak yerine getirmektedir.

1. Kamu Avukatlığı Ofisi’nin görevleri

KAO’nun görevleri, mağdurlara ve onların hukuki temsilcilerine hukuki danışmanlık ve yardım sağlamaktır. Ayrıca hukuki temsilci olarak da görev alabilirler.

1.1. Tavsiye ve yardım

Hukuki temsilcilere destek ve yardım sunma görevini yerine getirme konusunda, davalarla ilgili genel bir bilgi oluşturulmalı ve mağdurlara ilişkin konularda özel danışmanlık yapılmalıdır.

KAO’nun danışmanlık ve yardım sağlaması için:

- a) Olaylar hakkında gerçeklere dayalı genel bilgileri içeren belge hazırlamalı
- b) Uluslararası ceza hukuku ile ilgili tavsiyeler ve makaleler üretmeli, özellikle mağdurların katılımı ve tazminat ile ilgili konularda
- c) Uluslararası ceza hukuku üzerine bir bibliyografya hazırlamalıdır.

Mağdurların ve hukuki temsilcilerin KAO’ya daha kolay başvurabilmeleri için, KAO bir form hazırlamıştır.

1.2. Hukuki temsil

Mahkemenin ve Yazı İşlerinin çeşitli yönetmeliklerine göre; KAO, hukuki temsilci hizmetleri sunabilir. Bu hukuki temsilci görevi, yoruma açık olduğu için, KAO ve Mahkeme KAO’nun görevini en iyi şekilde nasıl yerine getirebileceği konusunu yönetmeliklere dayanarak yorumlayacaktır.

Adli çıkarlar için Mahkeme Yazı İşleri ile birlikte, mağdurlar için bir hukuki temsilci tayin edebilir.

Mahkeme, bu hukuki temsilciyi KAO'dan seçebilir.

KAO üyeleri, belirli konularda mahkeme önünde görev yapabilirler. KAÖ üyeleri, acil hukuki temsilci, geçici süreli hukuki temsilci, mağdurların genel çıkarlarını savunmak üzere ya da bir grup mağdurun daimi hukuki temsilcisi olarak görev alabilirler.

2. KAO'nun bağımsızlığı

KAO bağımsızdır ve sadece idari amaçlar nedeniyle Yazı İşlerinin bünyesinde yer almaktadır. KAO'nun mağdurlara karşı görevlerini yerine getirebilmesi için mahkemeden tamamen bağımsız olmaları gerekmektedir.

III. Mağdurlar için Hukuki Mali Yardım

Birçok mağdur, UCM önünde hukuki temsili karşılayacak maddi imkânlara sahip değildir. Bu durumda olan mağdurlar, hukuki mali yardıma başvurabilirler.

Mahkemenin soruşturma yürüttüğü alanlarda mağdurların sık sık ciddi tehlikelere maruz kaldıkları dikkate alınmalıdır. İhtilaflar ve Mahkeme'nin soruşturduğu suçlar neticesinde, çok sayıda kişi yerinden edilmiş olabilir. Yoksulluk ve yoksunluk sıkça görülmektedir. Mahkemenin mali yardım sistemi, mağdurların imkânlarına dair fiili durumlarına cevap verebilmek için, tüm bu koşulları göz önünde bulundurmalıdır. Mahkeme mağdurların hassas şartlarına layıkıyla göz önünde bulundurmakta yetersiz kalırsa, mağdurların yasal yardım müracaatında bulunmaktan cayması kuvvetle muhtemel olup, bunun neticesinde ilerleyen safhalarda bulunma müracaatlarından da geri çekileceklerdir.

Ortak hukuki temsilin finanse edilmesi

Mahkeme tarafından seçilmiş hukuki temsilci olması durumunda, finans meselesi özellikle söz konusu olmaktadır. Hukuki temsil masrafları için gerekli mali yardım, diğer yollarla da elde edilebilir olsa da Usul ve Delil Kuralları, Kural 90 (5) bu meselenin mahkeme tarafından seçilen ortak hukuki temsilci babında değerlendirilmesinin gerekliliğine ışık tutmaktadır.

1. Hukuki yardım başvuru usulü

Yazı İşleri Müdürlüğü Yönetmeliği 113 (1) maddesi uyarınca “ilerleyen safhalara katılım amacıyla, Yazı İşleri, mağdurları mahkeme tarafından karşılanan hukuki yardıma başvurabilecekleri hususunda bilgilendirecek ve gerekli formları sağlayacaktır”.

Mağdurlar ya da hukuki temsilciler, Yazı İşleri tarafından onaylı standart formu doldurmalıdırlar.

Yönetmelik 113 (2) maddesine göre, bu tür bir yardımın sağlanmasına karar verirken kayıt sorumlusu şu faktörleri hesaba katmalıdır:

- Mağdurların imkânları
- Usul ve Delil Kuralları 68. maddede belirtilen faktörler (yaş, cinsiyet, sağlık durumu, suçun mahiyeti)
- Mağdurların özel ihtiyaçları
- Davanın karmaşıklığı
- Mağdurlar için Kamu Avukatlığı Ofisi'ne başvurma olasılığı ve
- Ücretsiz (pro bono) hukuki tavsiye ve yardım mevcudiyeti

2. Mağdurun mali olanaklarının saptanması

Hukuki yardıma hak kazanmak için, mağdurlar imkânlarına göre değerlendirilmelidir. Mahkeme Yönetmeliği 84 (1)e göre “Mahkeme tarafından karşılanmak üzere bir kişinin hukuki yardıma başvurduğu durumda, Yazı İşleri Müdürü, başvuranın olanaklarını saptamalıdır.” Mahkeme Yönetmeliği 84 (2) “olanaklar” ifadesini tanımlamaktadır. Mağdur Hakları Çalışma Grubu, mağdurların hukuki temsiliyi karşılayacak olanaklarının olmadığı varsayımının kabulünü önermektedir (“yoksulluk varsayımı”).

3. Hukuki yardımın kapsamı / amacı

Yazı İşleri, başvurucuya tam ya da kısmi ödemenin sağlanıp sağlanmayacağını belirleyecektir.

Mağdurlara sağlanan herhangi bir yardımın tüm temsil masraflarını kapsama garantisi yoktur.

Hukuki temsilcilere ödenen ücretler, ilerleyen her safhada azami fonların tahsisini de kapsayan sabit bir ücret sistemine dayalı bir ödeme şemasından oluşmaktadır. Ödeme şeması ile ilgili detaylar Taraf Devletler Kurulu Bütçe ve Mali Komitesi raporlarında bulunabilir.

4. Hukuki yardım ödemesi kararları

Ödenecek hukuki yardıma dair başvurunun Mahkeme tarafından kabulü üzerine, Yazı İşleri derhal kabul kararını onaylamak ile yükümlüdür. Yazı İşleri başvuranın tüm gerekli detayları yerine getirip getirmediğini kesinleştirmek için bir başvuru değerlendirmesi yapar. Daha sonra belgelerin yetersiz olması ve bu eksikliklerin giderilmesi için bir süre gerekmesi halinde, başvurana bu hususun mümkün olan en kısa sürede tebliğ edilmesi gerekir.

Yazı İşleri Yönetmeliği 132 (3)e göre “Kayıt Sorumlusu gerekli tüm koşulları taşıyan kişinin müracaatından itibaren 30 iş günü içerisinde, Mahkeme tarafından hukuki yardımın tam ya da kısmi olarak yapılıp yapılmayacağı konusunda bir karar vermek durumundadır. Mağdurlar kararın gözden geçirilmesi için Mahkeme Başkanlığına başvurabilir. Bu başvuru, söz konusu kararın tebliğinden sonra 15 gün içinde yapılmalıdır. Mahkeme Başkanlığının kararı kesindir.

Mahkeme Yönetmeliği 85 (1)e göre “uygun koşullar altında” Yazı İşleri son karar alınmadan geçici bir yasal yardım ödemesi yapma kararı alabilir. Uygun koşullar ile ne ifade edildiği hala kesin değildir. Yine de Yazı İşleri Yönetmeliği 132 (3) uyarınca 30 günlük karar süresince “mahkeme tarafından bu süreçte geçici olarak yardım yapılabilecektir” denmektedir.

Hukuki yardım, geçici olarak sağlandıysa, Yazı İşleri mağdurun olanaklarını araştırabilir.

5. Hukuki yardım kararının gözden geçirilmesi

Bu tür bir hukuki yardım alan kişinin mali durumunun, başvuruda gösterildiğinden farklı olduğu görülürse ya da kişinin mali durumu, başvurudan sonra değiştiyse, Yazı İşleri hukuki yardım kararını gözden geçirecektir.

Hukuki yardım başvurusunda bulunan ya da hukuki yardım alan kişinin, mahkeme tarafından ödenen mali yardıma uygunluk koşullarını engelleyebilecek nitelikteki mali durumuna dair herhangi bir değişikliği bildirme sorumluluğu vardır. Hukuki yardım için verilen bilgilerin doğru olmadığına inanmak için bir neden bulunursa, kayıt sorumlusu konuyla ilgili soruşturma açabilir ve bunun yaparken, uygun gördüğü kişi ya da kurumlardan bilgi ve/veya belge talebinde bulunabilir.

Olanaklarla ilgili sahte bilgi bulunduğu takdirde, mahkeme, paranın iadesi emrini verebilir. Usul ve Delil Kuralları 21 (5) kuralı uyarınca “Bir kişinin hukuki yardım için ödeme yapmak için yetersiz varlığa sahip olduğunu iddia ettiği ve bunun daha sonra böyle olmadığına bulgulandığı durumda, o tarihte davayı ele alan Daire, avukat sağlama masrafları tazmin etmek için bir karar çıkartabilir.”

IV. Mağdurların Hukuki Temsilcilerinin Nitelikleri ve Kabulü

1. Mağdurların hukuki temsilcilerinin nitelikleri

1.1. Hukuki Temsilcilerin Genel Nitelikleri

Usul ve Delil Kuralları Kural 90 (6)’ya göre, bir mağdurun ya da mağdurların hukuki temsilcisi, Kural 22 (1) de sanığın hukuki temsilcisi için belirlenmiş nitelikleri taşımalıdır.

Kural 22 (1):

“Bir müdafii, uluslararası hukukta ya da ceza ve ceza usul hukukunda geçerli yeterlilik ve aynı zamanda yargıç, savcı, avukat olarak ya da diğer benzer sıfatlar ile ceza hukuku yargılama işlemlerinde gerekli tecrübeye sahip olacaktır. Bir müdafii, Mahkemenin resmi dillerinden en azından birisinin iyi derecede bilgisine sahip olacaktır ve o dili akıcı olarak konuşacaktır. Müdafii, ilgili uzmanlığa sahip, hukuk profesörleri de dahil olmak üzere, diğer kişilerden yardım alabilir.”

Mahkeme Yönetmeliği madde 67, müdafiinin nitelikleri üzerinde durmuştur. Toplamda 4 belirgin kıstasın 3’ünün hukuki temsilci tarafından yerine getirilmelidir.

- **Uluslararası ve ulusal ceza hukuku ve usulü konusunda tespit edilebilir uzmanlık**
- **Yargıç, savcı, avukat veya bir diğer benzer pozisyonda ceza hukuku ile ilgili en az 10 yıllık deneyim**
- **Mahkemenin çalışma dillerinden birini, İngilizce veya Fransızca, iyi derecede bilmek ve akıcı şekilde konuşmak**
- **Avukatlar ceza ya da disiplinle ilgili ağır suçlarından ceza almamış olmalıdırlar.**

Suç ve disiplinle ilgili kanaatler

Hukuki temsilcilerin, ulusal hukuk çerçevesinde suç ve disiplinle ilgili cezai sicil kayıtlarının, insan hakları alanında üstlendikleri faaliyetlerdeki görevlerinden dolayı cezalandırılıp, cezalandırılmadıkları hususunun kesinleştirilmesi için sicil memurlarınca yakından incelenmesi gereklidir.

1.2. Hukuki temsilcilerin özel nitelikleri

Yukarıda Kural 22 ‘de açıklandığı üzere hukuki temsilcilerin, savunmadaki müdafilerle aynı gereksinimleri karşılamaları gereklidir. Ancak mağdurların özel gereksinimlerinden dolayı, genellikle mağdurların hukuki temsilcilerinin nitelikleri, sanık müdafilerinden farklılıklar arz edebilecektir.

Birçok davada mağdurları temsil eden avukatların, savunmasız mağdurlarla ilgilenirken özel deneyime sahip olmaları gerekmektedir.

Mağdurları hukuki olarak temsil etmek için mağdurlarla ilgili deneyim şart olmadığı halde, Avukatlar İçin Mesleki Davranış Kuralları, hukuki temsilcilerin müvekkillerinin özel ihtiyaçlarını dikkate almalarını gerektirmektedir. Avukatlar İçin Mesleki Davranış Kuralları 9 (2) maddesi ne göre:

“Avukatlar, müvekkilleriyle ilişkilerinde özellikle işkence, fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet mağdurları ya da çocuklar, yaşlılar ve engellileri temsil ettikleri durumlarda, müvekkillerinin kişisel durumlarını ve özel ihtiyaçlarını dikkate alacaktır”.

Ayrıca Usul ve Delil Kuralları, Kural 86 uyarınca Mahkeme “Kural 68 uyarınca tüm mağdurların ve tanıkların, özellikle çocukların, yaşlı kişilerin, engelli kişilerin ve cinsel ya da cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarını dikkate almaya” yönelik genel bir yükümlülüğe sahiptir.

Bu madde uyarınca, hukuki temsilcilerin Usul ve Delil Kuralları 22 (1)de belirtilen şartları taşıyıp taşımadıkları incelenirken, Mahkeme tarafından, hukuki temsilcinin mağdurların ihtiyaçları ve çıkarlarıyla ilgili bilgi ve deneyimine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

1.3. Avukatların eğitimi

Yazı İşleri Müdürlüğü’nün avukatların eğitimini ve uzmanlaşmasını desteklemesi gerekmektedir. Bu nedenle Yazı İşleri Müdürlüğü, Mahkeme’nin içtihiadına ve hukukuna ulaşım imkânları yaratarak ve Mahkeme ile ilgili kapsamlı bilgileri sunmak zorundadır. Bu yükümlülüğü yerine getirmek için ayrıntılı biçimde hazırlanmış olan kaynaklara Mahkeme’nin web sitesindeki “yasal araçlar” bağlantısından ulaşılabilir.

Yasal araçlar

Yasal araçlar projesi, kullanıcıları yasal mevzuat ile donatmayı amaçlamaktadır. Yorumlar ve yazılımlar uluslararası ceza hukuku üzerine etkili çalışmayı kapsamaktadır. Proje, uluslararası ceza hukuku ve adaleti üzerine bütünsel şekilde sanal bir kütüphaneyi hizmete sunmayı amaçlamaktadır. 13 bölümün bir kısmı ve yasal belgeler bilgi bankası, 4 yasal araştırma ile birlikte mahkeme tarafından sağlanmış referans araçları ve esaslar ile ilgili yorumlar, usul tartışmaları ve yazılı delil araçlarını içermektedir. http://www.icc-cpi.int/legal_tools.html

Dava Matrisi

Bu araç benzersizdir. Hukuki-tespit, dava izleme uygulaması temel uluslararası suçlarda araştırmanın ve soruşturmanın nasıl başladığı konusunda çarpıcı bir yenilik sunmaktadır. İlk olarak, Suçun Unsurları ve UCM mevzuatına göre tüm suç tiplerindeki sorumluluk tarzıyla ilgili delil araçlarının kapsamlı bir listesini sağlamaktadır. Her bir delil aracı da, yasal otoritelerce sağlanmış belgelerle ilintilidir. Üçüncü olarak, daimi bilgi bankası ve her yasal gereksinime ilişkin organize delilleri sağlamaktadır.

Yazı İşleri Müdürlüğü’nün, ilgili eğitim programını sağlayan şahısların adlarını belirleme ve yayınlama, eğitim araçlarını sağlama ve eğitim vermek isteyenlere eğitim sunma zorunluluğu vardır. Yazı İşleri Müdürlüğü’nün aynı zamanda eğitim programlarının standardını geliştirme, yasal temsilcilere eğitim sunabilecek organizasyonları destekleme zorunluluğu vardır.

Yazı İşleri Müdürlüğü’nün eğitime eşit ulaşımı teşvik için tüm “gerekli adımları” atma görevi de vardır. Bu adımlar, katılımcıları destekleyecek maddi fonların artırımını içerir.

Birçok sivil toplum örgütü ve profesyonel birlik uluslararası adalet meselelerinde veya UCM önünde görev yapacak avukatlar için genellikle düzenli olarak eğitim programları organize eder. Örneğin:

İnsan Hakları Uluslararası Federasyonu (FIDH)

fidh@fidh.org
<http://www.fidh.org>

Avocats Sans Frontières Belgique (ASF) Sınır Tanımayan Avukatlar Birliği Belçika

Tel: +32 (0) 2 223 36 54
Fax: +32 (0) 2 223 36 14
infa@asf.be
<http://www.asf.be/>

Paris Barosu

Tel: + 33 (0) 1 44 32 49 43
<http://www.avocatparis.org/new/index.asp>

Uluslararası Barolar Birliği (IBA) The International Bar Association:

Tel: +44 (0) 20 7691 6868
Fax: +44 (0) 20 7691 6544
http://www.ibanet.org/humanrights/icc_outreach.cfm

Buna ek olarak, Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü ve KAO, soruşturma altındaki ülkelerdeki avukatlar için ulusal seviyede eğitim programları organize etmektedir.

Mağdurlar için Kamu Avukatlığı Ofisi ile bağlantıya geçmek için

ICC - International Criminal Court
Office of Public Counsel for Victims
Maanweg 174 2516 AB The Hague
The Netherlands
Tel: + 31 (0)70 515 85 15
Fax: +31 (0)70 515 88 55
Email: opcv@icc-cpi.int

Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü ile bağlantıya geçmek için

ICC - International Criminal Court
Victims Participation and Reparation Section
Maanweg 174 2516 AB The Hague
The Netherlands
Tel: + 31 (0)70 515 85 15
Fax: +31 (0)70 515 85 55
Email: vprs@icc-cpi.int

2. Yazı İşleri Müdürlüğü'nün avukat listesine katılım usulü

UCM önünde hukuki temsil hizmeti sağlayabilmek için, hukuki temsilcinin Yazı İşleri Müdürlüğü'nün listesine dahil edilmesi gereklidir. Yazı İşleri Müdürlüğü, Mahkeme Yönetmelikleri ve Usul ve Delil Kuralları Kural 22'de mevcut kriterleri taşıyan avukatların listesini oluşturacaktır. Kişi, hür iradesiyle avukatını bu listeden seçebilir veya kişinin, gerekli kriterleri taşıyan ve listeye yazılma talebi olan bir başka avukatı seçmesi de mümkündür.

Yazı İşleri Müdürlüğü'nün avukat listesi

<http://www.icc-cpi.int/defence/defcounsel.html>

2.1 Avukat Listesine Dahil Edilecek Başvurular

Listeye yazılmak istenen hukuki temsilcilerin Yazı İşleri Müdürlüğü'ne başvurması gereklidir. Başvurular Mağdurlar ve Müdafî Birimi tarafından ele alınacaktır. Mahkeme, daha önce mahkeme önündeki bir davada yargılama konusu olmuş ülkelerde mesleki faaliyetini sürdüren adaylar tarafından yapılacak başvurularla birlikte, bayan adaylar tarafından yapılacak başvuruları da özellikle teşvik etmektedir.

Avukat listesine kayıt olabilmek için, hazırlanan standart başvuru formunu doldurmak gerekmektedir.

http://www.icc-cpi.int/library/defence/Defence_counsel_form_E.doc

Bu belgeler aşağıdaki adrese gönderilmelidir:

Registry of the International Criminal Court
Division of Victims and Counsel (Ref: List of Counsel)
PO Box 19519
2500 CM The Hague
Hollanda

Yazı İşleri Müdürlüğü, avukatın gerekli kriterleri yerine getirip getirmediği değerlendirir ve değerlendirme neticesi başvurucuya bildirilir. Yazı İşleri Yönetmeliği 122 madde çerçevesinde listeye bir kere eklenen avukata dair aşağıda belirtilen bilgiler, Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından yayımlanabilir:

Avukatın adı soyadı

Avukatın üyesi olduğu baronun bulunduğu ülkenin ve yerin adı veya duruşma avukatı değilse çalışmakta olduğu alanı içerir uzmanlık durumu

Avukatın kullandığı dil

Avukatın mağduru mu, sanığı mı temsil etmek istediği

2.2. Başvurunun reddi ve ret kararının yeniden incelenmesi

Başvuru reddedildiği takdirde, başvuru mahkeme başkanlığına ret kararının yeniden incelenmesi için, 15 gün içinde başvuruda bulunabilir.

3. Hukuki temsil ekibinin diğer üyelerine ilişkin gereksinimler

Usul ve Delil Kuralları, Kural 22 (1) çerçevesinde müdafii, ilgili uzmanlığa sahip, hukuk profesörleri de dahil olmak üzere, diğer kişilerden yardım alabilir. Bu düzenleme, diğer üyelere ilişkin, gerekli yeterliliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü'nün listesine eklenme usulünü belirler.

3.1. Yardımcılar

3.1.1. Yeterlilik

Mahkeme Yönetmeliği madde 68 çerçevesinde, “yardımcı” kavramı “mahkeme önündeki dosyanın sunumunda avukata yardımcı olacak şahısları” içerir. Yasal temsilcilerin yardımcıları ile ilgili gerekli yeterlilik Yazı İşleri Yönetmeliği'nde açıklanmıştır. Yönetmelik 124. maddesi uyarınca, mahkeme önünde avukata yardımcı olabilmek için, yardımcının ceza usul hukukunda veya uluslararası ceza hukuku ve usulünde 5 yıllık deneyime sahip olması gereklidir.

3.1.2. Yazı İşleri Müdürlüğü'nün yardımcı listesine katılım usulü

Yazı İşleri Müdürlüğü'nün avukat listesine benzer şekilde, yardımcı listesini sağlaması ve oluşturması gereklidir. Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından yardımcıları içinde standart bir başvuru formu hazırlanmıştır.

3.2. Profesyonel Araştırmacılar

3.2.1. Yeterlilik

Yazı İşleri Yönetmeliği madde 137 (2) de araştırmacılar için gerekli nitelikler belirtilmiştir.

- Uluslararası ceza hukuku ve usulünde uzmanlığını kanıtlamak
- İlgili alanı üzerinde ceza usulünde ulusal veya uluslararası seviyede en az 10 yıl araştırma tecrübesi
- Mahkemenin kullandığı dillerden birini mükemmel derecede akıcı konuşmak, kullanmak
- İstisnai durumlarda, en azından araştırma başlatılan ülkenin dilini konuşması gerekir.

3.1.2. Yazı İşleri Müdürlüğü'nün araştırmacı listesine katılım usulü

Yazı İşleri Müdürlüğü'nün profesyonel araştırmacı listesini hazırlama ve sağlama görevi vardır. Ayrıca, Yazı İşleri Müdürlüğü araştırmacılar için standart başvuru formunu hazırlar ve başvuru formunu UCM'nin web sitesinde erişilebilir halde tutar.

Eğer mağdurlara, profesyonel araştırmacıların ücretini karşılayacak şekilde hukuki yardım hakkı verilmiş ise, hukuki temsilci, profesyonel araştırmacıyı bu listeden seçebilir.

3.2.2. Diğer kaynak kişiler

Mahkeme Yönetmeliği madde 139'a göre, istisnai hallerde ve gerekli niteliklere sahip şahıslar ile ilgili olarak Yazı İşleri Müdürü'nün onayı alındıktan sonra, araştırmacı listesinde olmayan fakat ceza usulü ve araştırma alanı ile ilgili tecrübesi olan, mahkemenin çalışma dillerinden en az birini akıcı şekilde konuşabilen veya araştırma yapılan ülkenin dilini en azından akıcı şekilde konuşabilen bir şahıs, avukat tarafından diğer kaynak kişi olarak seçilebilir.

BÖLÜM IV

KORUMA

Hazırlayanlar:
Gülnehal AĞIRER
Burcu KIRANCI
Fatma BOSTAN ÜNSAL

GİRİŞ

Roma Statüsü'ne göre Uluslararası Ceza Mahkemesi bir bütün olarak, mağdur ve tanıkların güvenliğinin, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının, saygınlık ve özel hayatlarının korunması için uygun tedbirleri almakla görevlidir. Koruma, yardım ve destek yargılamanın tüm aşamalarında Mahkeme'nin yetkisinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Birçok uluslararası belgede belirtildiği gibi, adli süreç boyunca mağdurlara korumanın, yardımın ve desteğin sağlanması, mağdurların adalete erişimini temin etmek için zorunludur. Yetersiz koruma, mağdurları yargılamaya katılmaktan caydıracak ve dolayısı ile Mahkeme'nin gerçeği ortaya çıkarma ve adaleti sağlama yetkisini tehlikeye düşürecektir.

Mağdurların mahkeme huzurundaki yargılamaya katılma hakkına ve tazminat hakkına sahip olmalarının etkili şekilde uygulanması, fiziksel ve ruhsal bütünlüklerine karşı herhangi bir tehlikeye tepki verme ve tehlikeyi savma kabiliyetiyle, mahkeme salonunda ve dışında ileri koruma rejiminin kurulmasını gerektirir.

Bu bölüm, mağdurların korunma, yardım ve desteğini gözeterek Yargılama Dairelerinin, Savcılığın ve Yazı İşlerinin ve taraf devletlerin yükümlülüklerini ana hatlarıyla belirtir.

Bunun üzerine, Mahkeme Dairelerinin kararına dayanan, Usul ve Delil Kuralları Kural 87 uyarınca koruyucu tedbirler ve Kural 88 uyarınca özel tedbirler, iki çeşit olmak üzere detaylı olarak incelenir. Koruyucu ve özel tedbirler, savcılık, savunma, tanıklar, mağdurlar ya da onların yasal temsilcilerinin isteği üzerine ya da Mahkeme'nin resen verdiği karar ile Yargılama Dairesi tarafından alınan koruma ve destek tedbirleridir. Daire uygun koruyucu ve özel tedbirlerin alınmasında geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Koruyucu tedbirler, mağdurların, tanıkların ya da tanık ifadesine bağlı olarak risk altında olan diğer kişilerin kimliklerinin ve bulundukları yerlerin kamudan ve medyadan gizlenmesini içerebilir. Özel tedbirler, başta saldırıya açık tanık ve mağdurlar olmak üzere, çocuklar, yaşlı kişiler ve cinsel şiddet mağdurlarına dair yargılama süreci boyunca tanıklık etmelerine katkıda bulunmak tedbirlerini içerebilir.

Sonuç olarak, bu bölüm Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin yargılamanın her aşamasında koruma, destek ve yardım sağlanmasındaki rolünü ortaya koymaktadır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tarafından yerine getirilen tedbirler her zaman Yargılama Dairesi'nin öncelikli bir emrine bağlı değildir. Tedbirler, Mahkeme'nin yargılama sürecine dahil olanların

fiziki güvenliği, psikolojik destek ve tıbbi yardım, ve Mahkeme'nin yargılama sürecine etkin katılım için elverişli düzenlemeler yapmayı içerir.

Bununla birlikte, koruma, destek ve yardım için gerekli tedbirlerin uygulanabilirliği, yeterli kaynakların Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'ne tahsisine ve bu kaynakların, birimin çalışma alanındaki mevcudiyetlerinin oranına bağlıdır.

Mağdurlar ve Tanıklar Koruma Birimi'nin halen yeterli kaynaklara sahip olmadığına bilincindeyken, Mağdurlar ve Tanıklar Koruma Birimi'nin fonksiyonunun sadece koruma ve yardım tedbir taleplerine cevap vermek olmadığına, ayrıca kendi inisiyatifiyle talepte bulunup, tedbirler benimsemesi olduğunu açıklaması çok önemlidir. Ayrıca, Mağdurlar ve Tanıklar Koruma Birimi, tanık ve mağdurların korunması ve desteklenmesini mahkeme salonuna kadar olan sürece odaklanıp sınırlandırmamalıdır.

I. GENEL ESASLAR

1. Koruma, destek ve yardım yükümlülüğüne genel bakış

Roma Statüsü Madde 68/1 tanık ve mağdurlara koruma ve destek için Mahkeme'nin genel yükümlülüğünü düzenler.

Mahkeme mağdur ve tanıkların güvenliğinin, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının, saygınlık ve özel hayatlarının korunması için uygun tedbirleri alır. Bunu yaparken Mahkeme, yaş, cinsiyet, özellikle ve fakat bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla cinsellik veya cinsiyete dayalı şiddet veya çocuklara yönelik şiddet gibi, suçun mahiyetinden kaynaklanan tüm ilgili etkenleri dikkate alır. Bu tedbirler sanığın haklarına, adil ve tarafsız yargılama gereklerine zarar vermemeli ve bunlarla çelişir nitelikte olmamalıdır.

Usul ve Delil Kuralları Kural 86, genel prensip olarak Mahkeme'nin bütün organlarının görevlerini yerine getirirken mağdurların ve tanıkların ihtiyaçlarını dikkate alması gerektiğini işaret eder.

“Statü ya da Kurallar çerçevesinde bir Daire herhangi bir talimat ya da emir verirken ve Mahkeme'nin diğer organları faaliyetlerini yerine getirirken, madde 68 uyarınca tüm mağdurların ve tanıkların özellikle çocukların, yaşlı kişilerin, engelli kişilerin ve cinsel ya da cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarını dikkate alacaktır.

Genel esaslar, Mahkeme'nin her organının görevlerini düzenler: Yazı İşleri, daireler, savcılık, Taraf devletler ve uluslararası organizasyonlar mağdurların ve tanıkların korunmasının sağlanmasında hayati öneme sahiptir.

1.1 Yazı İşleri Müdürlüğü

Roma Statüsü madde 43 uyarınca “tanık, mağdur ve tanık ifadeleri nedeniyle risk altında olan diğer kişiler için koruyucu tedbirler ve güvenlik düzenlemeleri, danışmanlık ve diğer uygun tedbirler”in sağlanması için Yazı İşleri dahilinde Mağdurlar ve Tanıklar Birimi kurulmuştur. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin görevleri, onların korunması için kısa ve

uzun vadeli planlar oluşturmak ve tıbbi ve psikolojik destek için onlara yardım sağlamayı içermektedir. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin Mahkeme'nin diğer ilgili organlara koruma tedbirleri tavsiye etme ve onları çalıştırma konusunda da hayati bir rolü vardır.

Yazı İşleri, mağdurları Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin varlığından ve sağlayabileceği hizmetlerden haberdar etmekle görevlidir. Cinsel şiddet mağdurlarının yargılama işlemlerinin tüm safhalarına katılımını kolaylaştırmak için cinsiyet konusunda duyarlı tedbirler almak özel görevidir. Ayrıca, devletlerin ülkelerindeki koruma ve destek hizmetleri hükümleri için anlaşmaların müzakere edilmesinden, yer değiştirme anlaşmalarından sorumlu organdır.

1.2 Daireler

Daireler gerekli koruma tedbirlerinin konması ve benzer tedbirlerin Mahkeme'nin diğer ilgili organları tarafından devreye sokulmasını sağlamakla görevlidir. Madde 57/3-c "mağdurların ve tanıkların korunmaları ve mahremiyetlerinin" sağlanması için Ön Yargılama Dairesi'nin genel yükümlülüklerini düzenler. Bu madde, Ön Yargılama Dairesi'nden önceki tüm aşamalarda uygulanır. Ön Yargılama Dairesi, başlangıçta ve soruşturma aşamalarında etkili tedbirlerin alındığından emin olmakla görevlidir.

1.3 Savcılık Bürosu

Madde 54/1/b, Mahkemenin kapsamına giren suçların etkin biçimde soruşturulmaları ve kovuşturulmalarını sağlamak amacıyla her türlü uygun tedbiri alır ve bunu yaparken mağdur ve tanıkların yaş, 7. maddede 3. paragrafta belirtilen şekilde cinsiyet ve sağlık durumu dahil olmak üzere menfaat ve şahsi durumlarına saygılı davranır, özellikle cinsel şiddet, cinsiyete dayalı şiddet ve çocuklara karşı şiddet söz konusu olan durumlarda suç vasfını da göz önünde bulundurmasını şart koşmaktadır.

Madde 68/1 savcının özellikle bu suçların soruşturma ve kovuşturma safhalarında tanık ve mağdurların korunması için gerekli tedbirleri almasını hüküm altına almaktadır. Savcılık Bürosu, irtibata geçenlere koruma için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla Mağdurlar ve Tanıklar Birimi ile yakın işbirliği içerisinde çalışmalıdır.

Bu hükümler uyarınca "tanıklık" terimi potansiyel tanıklığı da içerecek şekilde yorumlanmalıdır. Soruşturma boyunca savcı tarafından görüşülenler sadece Savcılık Bürosu soruşturmacılarıyla iletişim içinde oldukları için risk altında olabilirler. Potansiyel tanıklara yüklenen bu riski azaltmak için, Savcılık Bürosu iletişime geçilen tanık sayısını sınırlama niyetini belirtmiştir. Buna ek olarak, mümkün olduğu yerde soruşturmacılar tanıklarla "çatışmanın dışındaki alanlarda, başka bir ülkede ya da aynı ülkenin daha güvenli bölgelerinde" çalışmak için girişimde bulunacağı bildirilmiştir. Görüşmeler, koruma konularının hukuki yoldan açıkça değerlendirilmesi suretiyle ve açığa çıkma olasılığının en az olduğu yerlerde yürütülecektir.

Taraf Devletler Kurulu'nun 2005 yılı raporunda, Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti soruşturmaları bağlamında, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi ve Savcılık Bürosu cevaplama sistemleri mağdurların baş vurduğunda kiminle iletişim kuracağı ve güvenlikleri

tehlikeye düşerse ne yapılacağıının kararlaştırıldığı belirtilmiştir. 24 saat korumanın ve psikolojik desteğin mağdur ve tanıklara sağlanması için yöntem ve politikalar hayata geçirilmiştir.

1.4 Taraf Devletler ve Uluslararası Kuruluşlar

Taraf Devletlerin dayanışması tanık ve mağdurlar için gerekli korumanın güvenliği için hayatidir. Taraf devletler Mahkeme'nin tanıklar ve mağdurlara destek sağlanması isteklerine uyum göstermek zorundadırlar (Roma Statüsü Madde 93). Genel yükümlülüğün bu kısmı, Mahkeme ile işbirliği ve buna bağlı olarak iç hukukta tam uyarlama yapılması zorunluluğu ile ilgilidir.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin, gerekli olduğu durumlarda, devletlerle ve koruma tedbirlerinin uygulanması alanında faaliyet gösteren BM temsilcileri gibi ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapması gerekmektedir.

2. Sanık Haklarına Saygı Gösterilmesi

Mahkeme tanık ve mağdurları korumak üzere alınan tedbirlerin adil bir yargılama için sanık haklarını tehlikeye düşürmediğinden emin olmak konusunda tüm dikkatini vermektedir.

Madde 67, mevcut uluslararası hukuk uyarınca sanık haklarını belirler. Sanık, aleni, tarafsızca yürütülen adil bir yargılamaya ve kesin asgari garantilere (savunmanın hazırlanması için yeterli zaman ve araçlar, sanığın seçtiği müdafî ile özgürce iletişim kurması, soru sorma ve sorgulanma, aleyhine tanıklarla aynı koşullarda lehine tanık ifadelerini de alma) hak kazanır.

Roma Statüsü'nün 64 /2, 68/1, 5 ve 69/2 maddeleri, koruma tedbirlerinin sanığın haklarını ihlal etmemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bazı davalarda hassas ve dengeli bir uygulama gerekmektedir.

3. Uygun Tedbirlerin Belirlenmesinde Etkili Faktörler

Mahkeme'nin uygun koruma tedbirlerinin destek ve yardımın belirlenmesinde bütün tanık ve mağdurların ihtiyaç ve esenliklerini hesaba katması, tüm etkili faktörleri dikkate alması gerekmektedir.

Roma Statüsü Madde 68/1 ve Usul ve Delil Kuralları 86. Kural, özellikle saldırıya açık mağdurların çeşitliliğine odaklanarak, Mahkeme tarafından dikkate alınması gereken faktörlerin bir listesini içermektedir. Bu faktörler, yaş, cinsiyet, sağlık, engellilik ve suçun çeşididir. Mahkeme'nin, çocukların ve cinsel ya da cinsiyete dayalı suç mağdurlarının ihtiyaçlarına tüm dikkatini vermesi gerekmektedir.

Mahkeme her bir olayda, mağdur ve tanıkların ihtiyaçlarını değerlendirmek zorundadır.

II. MAHKEME DAİRELERİ TARAFINDAN VERİLEN TEDBİR KARARLARI

Usul ve Delil Kuralları Kural 87 uyarınca, koruyucu tedbirler ve Kural 88 uyarınca; tanıkları, mağdurları ve tanıklar tarafından verilen ifade nedeniyle risk altında olan diğer kişileri korumak ve mahkemede ifade veren tanıklara yardım etmek amacıyla Daireler tarafından özel tedbirlere karar verilmektedir. Tedbirler prensip olarak Madde 68/1-2 ve 96/2'ye dayanmaktadır ve yargılamanın tüm aşamalarında uygulanmaktadır. Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Usul ve Delil Kuralları da benzer hükümler içermektedir.

Bu tip tedbirlerin sanık haklarıyla tutarlı olduğundan emin olunması için bir Daire tarafından alınması gerekir. Tüm yargılamaların kamuya açık olduğu genel kuralının aksi yönünde de bazı tedbirler uygun olabilir.(Madde 64/7) Daire, koruyucu ya da özel tedbirlerin alınması ve şekilleri hakkında karar verirken, kamu yararını sağlamak amacıyla sanık haklarına getirdiği kısıtlamalara, sadece mağdur ve tanıklara koruma sağlanması'nın gerekli olduğu ölçüde hükmetmesi gerekmektedir .

Dairelerin, hakkında koruyucu ya da özel tedbirler düşünülen kişinin mümkünse tedbire karar verilmeden önce, rızasını almaya çalışılması gerektiği altı çizilmesi gereken bir konudur.

1. Usul ve Delil Kuralları Kural 87 Uyarınca Koruyucu Tedbirler

1.1 Koruyucu tedbirler için uygun şartları kim taşımaktadır?

Kural 87'ye göre koruyucu tedbirler “mağdur, tanık veya bir tanık tarafından verilen ifade nedeniyle risk altında olan diğer kişinin” korunması amacıyla alınabilmektedir.

Kural 87 uyarınca, “mağdur” terimi özel bir nitelik aranmadan, Mağdur ve Tanıklar Birimi'nin faaliyetleriyle ilgili birçok hükmün aksine mahkeme önüne çıkan mağdurlardan bahsetmektedir. Kural 87'deki genel mağdur tanımına uygun olarak yorumlanmalıdır. Yargılamaya katılmak için başvuran tüm mağdurlar Mahkeme huzuruna gelseler de gelmeseler de ve sonuç olarak başvuruları kabul edilse de edilmese de koruyucu tedbirler için uygun şartları taşıyor olmalıdırlar.

“Bir tanık tarafından verilen ifade nedeniyle risk altında olan diğer kişi” için bir tanım bulunmamaktadır ve bu nedenle bu alan yargıçlar tarafından tanımlanacaktır. Ayrıntılı olarak UCM önünde verilen bir ifade nedeniyle tüm fiziksel ve psikolojik sağlıklarının risk altında olanları kapsayacak şekilde, tanıkların aileleri, bakmakla yükümlü olduğu kişiler, ifade sürecinde belirtilen kişileri içeren ancak sınırlı sayıda olmaksızın yorumlanmalıdır. Hakkında ifade verilmesinden ötürü risk altında olan, ancak tanıklıklarına dayanılmayan kişileri de kapsamalıdır.

1.2 Koruyucu Tedbirlerin Çeşitleri

Kural 87, Daireler ve yargıçlar tarafından karar verilecek koruyucu tedbirlerin şekliyle

ilgili tüketici bir liste sunmamaktadır bundan ötürü madde 68’de belirtilen Mahkeme’nin genel yükümlülükleriyle tutarlı olarak uygun tedbirleri belirlemek için her davadaki somut olaya göre geniş bir takdir yetkisi mevcuttur. Daire, mağdurun, tanıkların veya risk altındaki diğer kişilerin özel şartlarını dikkate almak ve buna göre tedbirleri kararlaştırmak zorunda kalacaktır.

Kural 87/3 bir mağdur, tanık ya da risk altında olan diğer kişinin kimliğinin ya da yerinin, kamuya, basına ya da haber ajanslarına açıklanmasının önlenmesi için karar verilebilecek bazı tedbirlerin örneklerini içermektedir. Bu tedbirler, savunmadan bu gibi bilgilerin gizlenmesini amaçlamamaktadır. Koruyucu tedbirler bireysel veya kolektif olarak alınabilmektedir.

Aşağıdaki koruyucu tedbir örnekleri Kural 87’de sayılmıştır.

- Mağdurun, tanığın ya da bir tanık tarafından verilen ifadeden dolayı risk altında olan diğer bir kişinin isminin ya da onların kimliğine ulaşılmasını sağlayacak herhangi bir bilginin Daire kayıtlarından çıkartılması
- .Savcının, savunmanın ya da yargılama işlemlerine katılan herhangi bir katılımcının bu tür bir bilgiyi üçüncü kişilere açıklamaktan yasaklı olması
- Bu tedbirler doğrudan davaya katılmayan kişilere bilgi açıklanmasını engellemektedir
- Mahlas ad kullanılmasına karar verilebilir

Mahlaslar genellikle harfler ve/ya rakamlar şeklinde, yargılama aşamasında ve resmi belgelerde kullanılabilir.

Aşağıdaki iki tür tedbir, Roma Statüsü madde 67/1 de belirtilen açık yargılamanın istisnasıdır.

Açık yargılama ilkesi, bir sanık hakkı olarak hukukun temel bir prensibidir. “Adaletin yerine getirilmesinin gözler önüne sunulması vasıtasıyla, aleniyet, adil yargılanmanın, her demokratik toplumun temel prensiplerinden biri olan güvencenin amacına ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.”

Aşağıdaki tedbirler ancak gereklilik halinde alınabilecektir:

- İfadenin, görüntülerin ya da seslerin değiştirilmesini mümkün kılan teknik araçların kullanımıyla, işitsel ve görsel teknolojinin kullanımıyla, özellikle görüntülü toplantı ve kapalı devre televizyon kullanımını içeren elektronik ya da diğer özel araçlarla sunulması

Bu tedbirler mağdur ve tanıkların kimliklerinin kamu ve basından korunmasını da amaçlamaktadır. Ek olarak görüntülü toplantı gibi tedbirler yeniden travmaya neden olmanın engellenmesi için tanık ve mağdurların, ifadelerini mahkeme salonu dışında vermelerini ve sanığı görmemelerini, yaşam alanlarında kalmalarını sağlamaktadır. Bir cinsel şiddet mağduru söz konusu olduğunda veya bir tanık ya da mağdurun çocuk olması halinde bunlar lehine bu tedbirlerin alınması yönünde bir karine vardır.

Tedbirler, madde 69/2 de belirtilen “duruşmada yapılacak tanıklık bizzat yapılır” genel prensibinin istisnası olarak, ifadenin bir video bağlantısıyla verilmesi veya önceden kaydedilmiş ifade olmasına izin verilebilir. Kural 67 ve 68 bu tarz tedbirlerin uygulanma prosedürünü ve sanık haklarının korunması için özel teminatları düzenlemektedir.

- Daire’nin yargılama işlemlerinin gizli olarak yürütülmesi: Kapalı duruşma

Madde 64, böyle bir tedbirin uygulanmasının meşru olması için “özel şartların” mevcut olması zorunluluğunu öngörmektedir. Bu tedbir, sanığın adil yargılanma ve açık duruşma haklarına etkisi nedeniyle istisnaidir. Daire böyle bir tedbire karar verdiğinde, nedenlerini kamuya açıklamak zorundadır.

Madde 68/2, cinsel şiddet mağdurlarının ya da tanık veya mağdurların çocuk olduğu durumlarda onların lehine kapalı duruşma karinesini düzenler. Daire aksi yönde bir karar verebilir ancak tanık ve mağdurların görüşlerini ve durumlarını mutlaka dikkate almalıdır.

Yazı İşleri Yönetmeliği madde 20/3, Daire’ye “açıklanamaz niteliği veren nedenler artık kalmadığında” kapalı yargılama kayıtlarının tüm kısımlarını açıklama iznini vermektedir.

Tanık ya da mağdurların kimlik ya da ikametgahı gibi hassas bilgilerin düzenlenmesi için, Yazı İşleri Yönetmeliği madde 21/2 uyarınca, tüm duruşmaların yayınlanması en az 30 dakika geciktirilmelidir.

1.3 Usul

1.3.1 Kimler koruyucu tedbirlerin alınmasını isteyebilir?

Koruyucu tedbirler:

- Savcı
- Savunma veya
- Tanıklar, mağdurlar veya onların yasal temsilcileri tarafından istenebilir.

Bu tedbirler ayrıca Daire tarafından resen de alınabilmektedir.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin her çeşit tedbir bakımından danışman bir rolü vardır. Kural 87/1, Daire'nin "Mağdurlar ve Tanıklar Birimi ile istişarede bulunduktan sonra, uygun görüldüğü şekilde" tedbirler alabileceğini düzenlemiştir.

Bununla birlikte Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, görüşünün alınmasını beklemek zorunda değildir, kendi inisiyatifi ile Daire'nin dikkatini ilgili konuya çekebilir. Kural 17/2/a/ii uyarınca Mağdurlar ve Tanıklar Birimi Mahkeme'nin ilgili organlarına koruma tedbirlerini kabul etmelerini tavsiye etme izni verir ve Yönetmelik 41, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'ne ehemmiyet gerektiren özel tedbirler olduğunda Daire'nin dikkatini bu konuya çekmesine izin vermektedir.

1.3.2 Rıza

Daire, mümkün olduğunda koruyucu tedbire karar vermeden önce koruyucu tedbirlerin uygulanmasının düşünüldüğü kişinin rızasını almaya çalışacaktır. Bu maksatla belirli bir tanıyı ya da mağduru etkileyen bir teklif ya da talep diğer tarafın yanı sıra o tanıya ya da mağdura veya var ise yasal temsilcisine tebliğ edilecektir; bunlardan her biri cevap verme imkanına sahip olacaktır.

1.3.3 Talep Usulü

Sanık hakları üzerindeki olası etkileri nedeniyle, adil ve tarafsız bir yargılama için, Roma Statüsü madde 68/1 ve Kural 87 uyarınca koruyucu tedbirlerin alınması için başvurular tek taraflı olarak sunulamaz. Bu, daima diğer taraflara bildirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Koruyucu tedbirlerin talep edilmesi için bir şekil şartı yoktur. Eğer tedbirler bir tanık ya da mağdur tarafından veya onları yasal temsilcileri tarafından talep edildiyse hem Savcıya hem savunmaya tebliğ edilmeli ve her iki tarafa da cevap verme imkanı verilmelidir.

Kural 87/3 uyarınca Daire bir mağdurun, tanığın ya da risk altında bulunan diğer bir kişinin kimliğinin ya da yerinin gizlenmesi şeklinde koruyucu tedbirler alarak bir duruşma yapabilir ancak bunu yapmak zorunda değildir. Eğer Daire bu tarz bir duruşma yapmaya karar vermezse, kamuya açık olmayan bir duruşma salonunda kayıt altına alınarak yürütülmesi zorunludur.

1.3.4 Daire'nin Resen Hareket Etmesi Usulü

Daire resen hareket ettiğinde, bu durum Savcıya ve savunmaya ve böyle bir koruyucu tedbirden etkilenebilecek herhangi bir tanıya, mağdura ya da eğer var ise yasal temsilcisine tebliğ edilecek ve cevap verme imkanı verilecektir.

1.3.5 Deliller ve İspat

Usul ve Delil Kuralları ne koruyucu tedbirlerin sağlanması ne de benzer tedbirlere hak kazanmak için başvurulma aşamasında tanık ya da mağdurlar tarafından gösterilmesi gereken delilleri belirtmemiştir. Bu nedenle değerlendirme yargıçların takdir yetkisine bırakılacaktır. Koruyucu tedbirler kriterinin geliştirilmesinde Daireler tecrübelerini ve bazı Eski Yugoslavya ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemeleri emsal kararlarını kullanmalıdırlar.

1.3.6 Koruyucu tedbirlerin değişmesi ve başvuru usulü

Koruyucu tedbirlere karar verildikten sonra, tedbirler diğer dava süreçleriyle ilişkili olarak tam olarak yürürlüğe devam eder ve süreç bittikten sonra da yürürlükte kalır, Daire tarafından gözden geçirilir.

Yönetmelik madde 42, koruyucu tedbirin “değiştirilmesi, kaldırılması veya artırılması” olması için gerekli başvuru usulünü düzenlemektedir. Bu gibi başvurular, öncelikle kararı veren Daire’ye yapılmalıdır. Ancak eğer bu Daire artık tedbirin alındığı yargılamayı takip etmiyorsa başvuru farklı tedbirlerin yerine getirilmesinden önceki Daire’ye yapılabilir. Bu hüküm hangi tarafların koruyucu tedbirlerin “değiştirilmesi, kaldırılması veya artırılması” için başvuru hakkına sahip olduğunu belirtmemektedir. Fakat bunun, Kural 87 gereği bu gibi tedbirleri ilk başta talep edebilenler (savcı, savunma, tanıklar, mağdurlar veya yasal temsilcileri) tarafından yapılmasına izin vermek olarak yorumlanması mantıklı olacaktır.

Daire bir tedbir kararını değiştirmeden önce, koruyucu tedbirden yararlanacak kişinin rızasını elde etmek zorundadır.

VI. KORUMA, DESTEK VE YARDIM

2. Usul ve Delil Kuralları Kural 88 uyarınca özel tedbirler

2.1. Özel tedbir uygulanacak kişiler

Kural 88, özel tedbir uygulanacak kişileri özel olarak belirlememektedir. Travma geçirmiş mağdur, tanık, çocuklar, yaşlılar, cinsel şiddete uğramış mağdurlar özel olarak belirtilmiştir ama bu kişiler sınırlı sayıda sayılmış bir liste ile sınırlı değildir. Daireler, konuyla ilgili olarak Usul ve Delil Kuralları Kural 86 altındaki genel düzenlemelere başvurmalıdır.

2.2. Özel tedbir çeşitleri

Kural 88’de bazı örnekler verilse de özel tedbirin tanımı yapılmamıştır. Bu durum, Dairelere koruma ve destek için uygun yöntemleri belirleme konusunda geniş bir takdir yetkisi kazandırır. Travma geçirmiş mağdur veya tanığın, çocuğun, yaşlının veya cinsel şiddete

maruz kalmış mağdurun tanıklık yapabilmesi için alınacak özel tedbirlere atıf vardır. Bu yüzden özel tedbirler, Mahkeme önünde delil sunacak hassas mağdur ve tanıkları desteklemek için düzenlenen tedbirleri kapsar ama bunlarla sınırlı değildir. Psikolojik tedbirler ile pratik tedbirler arasında bir ayrım yapılmamıştır, bu yüzden Kural 88 her iki tedbir türünü de kapsamaktadır.

Kural 88(2) Mahkeme'nin tanığın, tanıklık yapacağı duruşmada bulunmak üzere bir psikologun veya bir yakını gibi yardımcının bulunması talimatını verebilir.

Kural 88(5) Dairelere, tanık veya mağdurun sorgulanırken her tür korku ve tacizden korunmasını sağlayacak şekilde kontrol altında tutulması görevini verir. Daireler cinsel şiddete maruz kalmış mağdurlara yönelecek saldırılara karşı uyanık olmalıdır. Bu madde Eski Yugoslavya ve Ruanda Ceza Mahkemesi önündeki pek çok tanığın ifade verdiği davalar göz önüne alındığında çok önemlidir.

2.3. Usul

2.3.1. Özel tedbirler düzenlenmesini kim başlatacaktır?

Koruma tedbirleri anlamında özel tedbirler şu kişiler tarafından talep edilebilir:

Savcı veya

Savunma veya

Tanık, mağdur veya onların hukuki temsilcisi veya

Dava dairesinin kendi inisiyatifiyle bu tedbirler istenebilir.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, danışma mevkiindedir; fakat kendi inisiyatifiyle meseleleri Mahkeme'ye de getirebilir.

2.3.2. Onay

Koruma tedbiri emri vermeden önce Daire, özel tedbir veya koruma tedbiri uygulanacak kişilerin onayını almak zorundadır. Belirli bir tanığı veya mağduru etkileyecek kararlar tanık, mağdur ya da onun kanuni temsilcisine bildirilir ve cevap verme fırsatı tanınır. Mağdur veya tanığın onayının alınmasına ilaveten Kural 88, Dairelerin, koruyucu tedbirler uygulanmadan önce bu tedbirlerin uygulanacağı mağdur ve tanıkların görüşlerini alması gerektiğini belirtmektedir.

2.3.3. Talep halinde usul

Koruyucu tedbir sürecinden farklı olarak özel tedbirler ex parte olarak da yani, dava ile ilgili diğer kişilere duyurulmadan talep edilebilir. Ex Parte talebinde bulunma konusunda belirlenmiş bir prosedür yoktur.

Kural 88 (2)'e göre Dava Dairesi özel tedbirler düzenlemesi emri verip vermemek üzere bir oturum tertip edebilir. Eğer gerekirse, bu kapalı bir oturum olabilir.

2.3.4 Dava Dairesi'nin kendi inisiyatifıyla başlayan süreç

Koruma tedbirlerinde olduğu gibi Mahkeme kendi başına harekete geçtiğinde bildirim ve cevap verme fırsatı savcıya, savunmaya ve koruma tedbirlerinden etkilenecek olan her tanığa tanınır.

3. Mağdur ve tanıkları suçlanan kişiden korumak

3.1. Gizli tanıklık meselesi

Mağdurları ve tanıkları koruyacak potansiyel tedbir, onların gizliliği olacaktır, yani onların kimliklerinin sanığa ve onun hukuki temsilcilerine bildirilmemesidir. Bu çeşit bir tedbir 87 (3) Düzenlemede sayılan tedbirlerin ötesine geçer ve sanığın adil yargılanma hakkına özellikle de kendisinin aleyhine tanıklık yapan tanığı inceleme hakkına engel olur.

Gizli tanıklık meselesi UCM Statüsü'nün görüşüldüğü süreçte çok sert tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışma, sanığın haklarıyla tanık ve mağdurun korunma hakları arasındaki potansiyel çatışmaları çok net göstermektedir.

Statü tartışmaları yapıldığı dönemde gizli tanıklık prensibi Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından Tadic Davasında benimsenmişti. Roma Statüsünün maddeleriyle ilgili ilk başlardaki tartışmalarda İtalyan delegesi olağanüstü hallerde Mahkeme'nin duruşmada tanık veya tanıkların kimliklerini sanıktan saklamasına izin veren bir öneri sunmuştu. Mahkeme'nin savunmanın haklarının korumak üzere tanığın kimliğinin korunması için "bağımsız bir koruyucu" atayabilmesi önerildi: "Bu koruyucu, tanığın güvenliğini sağlamak ve kimliğini korumak için araştırma yapma yetkisine sahipti ve bulgularını savunma veya Yazı İşlerine verecekti". Mahkeme tarafından başka tedbirlerle dengelendiği sürece "Adil Yargılanma"nın zorunlu olarak tanığın kimliğini bilme hakkını içermediği iddia edilmişti. Fakat bazı delegeler, uluslararası hukuka göre adil yargılanmanın bir unsuru olarak sanığın kendisini suçlayanı bilmesinin temel bir hak olduğunu ileri sürerek bu teklife şiddetle karşı çıkmışlardır. Sonunda Statü'de gizli tanıklığa herhangi bir atıf yapılmamış ve bu konu Mahkeme'ye bırakılmıştır.

Tanıkların kimliğinin savunmadan gizlemeye izin verilip verilmemesi Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi önündeki pek çok davada tartışılmış, fakat sadece Tadic davasında bu tür tedbirler alınmıştır. İddia makamı dört tanığın kimliğinin savunmadan gizlenmesini istemiş ve Mahkeme, adil yargılama prensibinin sadece sanığı değil mağdur ve tanığı da korumayı gerektirdiği inancıyla iddia makamının isteğini kabul etmiş, tanığın gizli kalmasına izin vermişti. Bu tür tedbirlerin sıradışı özelliğini kabul ederek Daire şu sonuca varmıştır: Silahlı çatışma halinde ve ileri sürülen suçun işlendiği bölgede durum hala sürüyorsa bu durum tam olarak olağanüstü şartlar demektir.

Daire, suçlananın kendisine karşı olan tanığı sorgulama hakkı olmasına rağmen gizliliğin, özellikle cinsel şiddet mağduru olan tanıkların korunmasının önemi düşünüldüğünde, bu hakkı çok sınırlı ölçüde veya makul ölçüde sınırladığı sonucuna varmıştır. Daire, bu tür bir tedbirin kullanılmasını ancak diğer tedbirler yetersiz kaldığı durumlarla sınırlandırır: alınan her tedbir gerekli olmalıdır”

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve ulusal yargılamaların içtihatlarından hareketle Daire gizliliğin gerekip gerekmediğine karar vermek için dört unsura bakar ve bu tür tedbirlerin istisnai özelliğini vurgulayan bir seri kural belirler.

UCM temel metinlerinde, gizli tanıklık meselesi ile ilgili işlemlerinde uygulanacak özel düzenlemeler yoktur. Kural 87, tanığın kimliğini savunma makamından gizlenmesi ihtimaline izin vermez, çünkü bu düzenleme *ex parte* olarak, yani diğer taraflara bildirmeden alınacak koruyucu tedbirlerin alınmasına izin vermez. Her tedbirin Kural 88 gereğince özel tedbir olarak emredilmesi gerekir ve bu tedbirlere izin verilip verilmemesi yargıcın takdir yetkisine bağlıdır. Sanığın haklarıyla uyumsuz olduğunda tedbir emri verilemez.

Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi önüne gelmiş hiçbir davada gizli tanıklığa izin verilmediğini ve Tadic davasında da sanığın adil yargılanma hakkını tehlikeye attığı için şiddetli bir şekilde eleştirildiğini hatırlatmak gerekir. Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde asla gizli tanıklığa izin verilmemiştir. Dahası, UCM'den farklı olarak Tadic kararı sırasında tanığın yerini değiştirmesi için bir hüküm yoktu bu yüzden Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi, tanıkları misillemekten korumak için başka tedbirler almak zorunda kaldı.

3.2. Savunmaya Beyanı Geciktirme ve “yuvarlak beyan”

Statü, Usul ve Delil Kuralları uyarınca mağdurlar, tanıklar ve ailelerinin güvenliğini temin için savunma makamına beyan ertelenebilir. Dava başlamadan önceki işlemlerde bu tedbirler uygulanır. Statü 68 (5) Maddeye göre “delil veya bilginin açıklanması tanık veya ailesinin güvenliğini ciddi tehlikeye atıyorsa Savcı bu tür bilgileri ve delilleri beyan etmez onun yerine onun özetini verir. Buna ilaveten Kural 81 (4), “Dava Dairesi ya kendi başına ya da Savcı'nın, sanığın, veya herhangi bir tarafın isteği üzerine bilgi kaynağının emniyetini sağlayacak önlemleri alır ... tanıkları, mağdurları ve ailelerini korumak için dava başlamadan önce kimliklerini beyan etmeme hususunda yetkilendirir.” Hiçbir zaman sınırı belirtilmemiştir.

Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi gizli tanıklara izin vermemesine rağmen bazı davalarda “genel beyan” sistemini uygulayarak tanıkların kimliğinin beyanını erteleyebilir. Bu sistem tanığın kimliğinin açıklanmasını sanığın savunmasını hazırlayabilmesine izin verecek şekilde yapılmasını gerektirir. Beyan zamanı o belirli tanığın tanıklıkta bulunacağı zamandan başlar. Bagasora davasında Dava Dairesi, Savcının tanığın kimliğini beyan etmesini tanığın tanıklık etmek üzere çağrılacağı 35 gün öncesine kadar ertelemesine izin vermiştir.

Bu tedbirler savunma makamının davaya hazırlanma süresini kısalttığı için adil yargılanma hakkına zarar verdiği için eleştirilmektedir. UCM önündeki bir davada beyan ile ilgili düzenlemeler, duruşmalarından önce yapılmasını gerektirmektedir. Fakat Bagasora

davasında Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi beyanın dava öncesinde yapılması gerektiğini belirlemiştir (Kural 69(c)'nin böyle bir kararı destelemek için değiştirilmesine rağmen).

III. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin Rolü

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi mağdurların, tanıkların ve risk altında olan diğer kişilerin yararlanacağı koruma tedbirlerinin, desteğin ve yardımın yargılamanın her aşamasında ve hükümden sonra Mahkeme içinde ve dışında yerine getirilmesini ve düzenlenmesini sağlamaktan sorumlu ana organdır. Mahkemelerin işlemlerine başladıktan sonra böyle bir organa ihtiyaç duyulduğunu kabul eden Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin deneyimlerinden çıkarılan derslerden etkilenerek, UCM Statüsü madde 43 (6), Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin başlangıçta kurulması ihtiyacını karşılamıştır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, mağdurların UCM Statüsü'ndeki haklarının etkili bir şekilde yerine getirilmesinin sağlanmasında hayati bir role sahiptir.

İşlevini yerine getirirken, yargılamanın tüm aşamalarında Mağdur ve Tanık Birimi çocukların, yaşlıların, engellilerin ve cinsel şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarına özellikle dikkat etmekle yükümlüdür.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin personel kadrosu cinsel şiddet suçlarıyla bağlantılı travmaları da içeren travma alanında uzmanlığa sahip kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca tanık koruma ve güvenliği; özellikle travma geçirmekte olan çocuklar; silahlı çatışmalar ve sürgünle bağlantısı olan yaşlılar, engelliler, sosyal hizmetler ve danışma, sağlık hizmetleri alanında deneyim sahibi personelleri de kapsamaktadır. Personelin mağdurların güvenliğini, bütünlüğünü ve haysiyetini sağlama konusunda eğitim almış olması gerekmektedir.

MAĞDURLAR VE TANIKLAR BİRİMİ'NİN GÖREV LİSTESİ

"Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, mağdur ve tanıkların Mahkeme ile olan etkileşimini kolaylaştırmaktadır. Birim Mahkeme huzurunda yer alan tanıklara ve mağdurlara ve risk altında olan diğer kişilere, yargılamanın her aşamasında destek, koruma ve diğer uygun yardımları sağlamaktadır. Birim, bu kişilerin haysiyetlerine saygı duyulmasını sağlamak ve onları daha fazla zarardan korumaktadır. Buna ek olarak, Birim, kendi yetkisi dahilinde olan sorunlarla ilgili olarak, Mahkeme'nin diğer organlarına tavsiye, eğitim ve diğer yardımları sağlayacaktır.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, mağdurlar, tanıklar ve Mahkeme'nin görevleriyle ilgili sorunlarda gizliliğe ve tarafsızlığa en yüksek düzeyde bağlı kalmaktadır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi bütün işleyişiyle, uluslararası uygulamaların başında yer almak için çalışmaktadır.

1. Danışma ve Eğitim

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, Mahkeme Heyetleri ve Savcı da dahil olmak üzere Mahkeme'nin diğer organlarına uygun kuruyucu tedbirler, güvenlik planları, tavsiye ve

destek konularında tavsiye vermekle ve Mahkeme'nin bütün organlarına ve davanın taraflarına, travma, cinsel şiddet, güvenlik ve gizlilik de dahil olmak üzere, mağdurların ve tanıkların güvenliğini ve huzurunu etkileyen konularda daha genel bir danışmanlık, eğitim ve destek sağlamakla yükümlüdür.

Yazı İşleri Yönetmeliği madde 41, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'ne "koruyucu ya da özel tedbirlerin değerlendirilmesinin gerektiği durumlarda herhangi bir konuya Heyet'in dikkatini çekmek" yetkisi vererek Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin Heyetler tarafından koruma hususlarının değerlendirilmesini öğretmedeki rolünün altını çizmektedir.

2. Koruyucu Tedbirlerin, Destek ve Yardımların Planlanması ve Yerine Getirilmesi

2.1. Koruma tedbirleri, destek ve yardımdan faydalanmak için kimler uygun şartlara sahiptir?

Uygun şartlara sahip kişi grupları tedbirin çeşidine göre değişiklik göstermektedir. Genel olarak, "Mahkeme huzuruna çıkan mağdurlar", tanıklar ve risk altında olan diğer kişiler uygun şartlara sahiptir. "Mahkeme huzuruna çıkan mağdurlar" terimi tanımlanmamıştır. Mahkeme'nin mağdurların katılımı sisteminin etkileyciliğini sağlamak amacıyla ve Madde 68'deki genel yükümlülüğe uygun olarak, "Mahkeme huzuruna çıkan mağdurlar" terimi, katılmak için başvuruda bulunanlar dahil olmak üzere, Mahkeme işlemleriyle alakası olan tüm mağdurları kapsayacak şekilde geniş olarak yorumlanmalıdır. Bu yorum ayrıca, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin sahada koruma tedbiri sağlamak yükümlülüğüne de uygun düşmektedir.

"Tanıklar" konusunda, davaya katılmaları Mahkemece kabul edildiği takdirde, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin bu korumayı hem iddia hem de savunma makamlarının tanıklarına ve mağdur tanıklarına sağlamakla yükümlü olduğuna özellikle dikkat edilmelidir.

2.2. Koruma Tedbirleri, Destek ve Yardım Türleri

Usul ve Delil Kuralları, Kural 17(2)(a)'ya göre, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tanıkların, Mahkeme huzuruna çıkan mağdurların ve risk altında olan diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte "elverişli koruma ve güvenlik tedbirlerinden ve korunmaları için uzun ve kısa vadeli planları hazırlanmasından" ve "tıbbi, psikolojik ve diğer uygun yardımları edinmeleri konusunda yardımcı olmaktan" sorumludur. Diğer yardım türleri, seyahat ve konaklama gibi Mahkeme'nin dava işlemleriyle etkili ilişki içinde olabilmeleri için elverişli düzenlemeler yapmayı içerir.

2.2.1. Mahkeme Merkezindeki Koruma Tedbirleri

Seyahat

Yönetmelik 81(1) uyarınca, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, Mahkeme tarafından verilen kararlar ifade vermek için seyahat etmeleri gerektiğinde veya destek ve koruma almaları

gerektiğinde, risk altında olan kişilerin yanı sıra, tanıkların ve Mahkeme huzuruna çıkan mağdurların seyahat düzenlemelerini yapmakla yükümlüdür.

Ulaşım yönteminin her somut olayın özelliğine göre, koruma, güvenlik ve sağlık durumlarının hesaba katılarak belirlenmesi gerekmektedir. Mahkeme işlemlerine katılanların daha fazla travma yaşamalarına sebep olmayacak şekilde tanıklık usullerini sağlamak esas görevine uygun olarak, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, bu kişilerin sıkıntılarını en aza indirmek için her tedbiri almakla yükümlüdür.

Konaklama

Yönetmelik 82(1) uyarınca, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, “Mahkemenin amacı bunu gerektirdiğinde”, tanıkların, mahkeme huzuruna çıkan mağdurların ve risk altındaki diğer kişilerin konaklaması için gerekli düzenlemeleri yapmaktan sorumludur. Mahkeme, konaklama yerinin güvenli olduğundan emin olmak zorundadır.

Geçici uluslararası mahkemelerin Mağdurlar ve Tanıklar Birimleri, bazı davalarda, konaklama yerinde destek sağlamaktan sorumlu “tanık yardımcıları” ile birlikte 24 saat yardım programı sağlamışlardır. Bu yardımcılar tanıkların ana dillerini konuşmakta ve Mahkemeyle ilişkili olmayan faaliyetlerinde çevirmen olarak hareket ederek, tanıklara gün boyunca eşlik etmekteydiler.

Koruma ve Destek

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, Mahkeme’de iddia ve savunma makamlarının tanıklarının fiziksel olarak ayrı olmalarını sağlamakla yükümlüdür.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin Mahkeme huzurunda ifade vermek için çağırılan, tanık olarak katılan mağdurları kuşatacak şekilde yorumlanması gereken tanıklara yardım sağlamak konusunda esas bir görevi vardır. Bundan başka, Yönetmelik 79 uyarınca, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin “ifade işleminin mağdurlar açısından daha fazla hasar, zarar veya travmayla sonuçlanmaması adına, mağdurların güvenli bir şekilde ifade vermelerine olanak sağlamak için gerekli politikaları ve usulleri uygulaması” gerekmektedir.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin cinsel şiddet mağdurları konusunda, davanın bütün aşamalarındaki ifadelerini kolaylaştırmak amacıyla cinsel hassaslık tedbirlerini almak gibi özgül bir görevi vardır. Çocuklar konusunda, tanık olarak katılımlarını kolaylaştırmak için Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, kovuşturma sırasında çocuğa yardımcı olması için uygun bir kişiyi atama yetkisine sahiptir.

Yazı İşlerinin, koruma başvurusunu başlatmak ve mağdurların, tanıkların ve risk altındaki diğer kişilerin güvenli olup olmadıklarını yoklamak amacıyla, **mahkeme görevlilerine ve yasal temsilcilerine gece gündüz telefon erişimini** sağlama görevi bulunmaktadır.

Yazı İşleri, tanıklara, mahkeme huzuruna çıkan mağdurlara ve risk altında olan diğer kişilere kovuşturma sırasında kendilerine destek olmaları için Mahkeme’ye, giderleri Yazı İşleri tarafından karşılanacak bazı kimseleri getirmeleri konusunda izin vermektedir. Yazı İşleri refakatin destek sağlanacak kişiye uygunluğunu denetlemekle yükümlüdür.

Yazı İşleri, destek sağlanan kişiye refakat yardımına izin verilip verilmeyeceği konusunda karar verirken, mağdurun, tanığın veya risk altında olan diğer kişilerin savunmasızlığıyla ilişkili olarak, kişinin yakın aile üyelerinin yaşayıp yaşamadığı; ağır travmayla belirtilerinin varlığı; olası intihar eğiliminin varlığı; şiddet potansiyeli; kişinin Mahkeme'ye devam etmesini önleyecek derecede korku veya endişe duyması; yaş; kişinin cinsel istismar mağduru olup olmadığı; kişinin daha önce var olan fiziksel ve/veya psikolojik rahatsızlığının olup olmadığı ve fiziksel veya psikolojik belirtilerin ağırlığını içeren kriterleri hesaba katmak durumundadır.

Psikolojik ve Tıbbi Yardım

Yönetmelik 83 uyarınca, Mağdur ve Tanık Birimi gerekli olduğu durumlarda “mağdurlara, tanıklara ve ailelerine, refakat eden kişilere ve risk altında olan kişilere psikolojik, sosyal destek ve tavsiye” verilmesini sağlamak amacıyla bir destek programı oluşturmakla yükümlüdür. Psikolojik destek özellikle “çocuklara, engellilere, yaşlılara ve cinsel şiddet mağdurlarına” sağlanmalıdır.

Destek programı uygun olduğu durumlarda ayrıca, Mahkeme huzuruna çıkan mağdurlara, tanıklara ve refakatçi kişilere “24 saat destek” sağlamakla yükümlüdür. Bu destek şüphesiz Mahkemedeki kovuşturma işlemlerine katılan kişilerle sınırlıdır ve sadece ikametleri sürecinde sağlanmaktadır.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi ayrıca bütün tanıklara, mahkeme huzuruna çıkan mağdurlara ve risk altında olan diğer kişilere tıbbi yardım edinmeleri konusunda yardımcı olmak zorundadır. Yönetmelik 89(1), “Mahkeme merkezindeki veya işlemlerin yürütüldüğü yerdeki ikametleri süresince” tanıklara, Mahkeme huzuruna çıkan mağdurlara ve risk altında olan kişilere tıbbi bakım ve yardımı uygun olduğu ölçüde bulunur hale getirmekle yükümlü olduğunu belirtmektedir.

Mali Yardım

Mali destek olanakların uygunluğuna bağlı olacaktır ve asgari ölçüde gerçekleşecektir.

Masrafları ödemek için ödenek

Yönetmelik 84 uyarınca, Yazı İşleri kişisel harcamalar için “küçük harcama ödeneği” sağlayabilecektir. Bu hüküm isteğe bağlı olarak, tanıklara, mağdurlara ve risk altında olan diğer kişilere uygulanmaktadır.

Muhtaç Bakımı

Yönetmelik 90'a göre, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi böyle bir desteksizlik sonucu mağdurun veya tanığın mahkemeye katılarak ifade vermesine engel olunması durumunda, diğer kişi ya da kişilerin bakımında birincil sorumluluğu olan tanıklara veya mağdurlara ek mali destek sağlamak hususunda takdir yetkisine sahiptir.

Kazanç kaybını korumaya ve ek mali desteğe yönelik ödenek

Bu hükümlerin sadece tanıklara uygulandığı anlaşılmaktadır. Yönetmelik 85'e göre, tanıklıkları sonucu kazançlarının, zaman kayıplarının, ücretlerinin telafi edilmesi amacıyla tanıklar “katılım ödeneği” hakkına sahip olmaktadır. Bu ödeneği almaya hak kazanmaları için herhangi bir talepte bulunmaları veya delil şartı aranmamaktadır.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi Yönetmelik 86'ya göre, mahkemede gerekliken para kazanamamalarının sonucu olarak, “aşırı mali sıkıntı çeken” tanıklara, ek ödenek (“özel ödenek”) sağlamak hususunda takdir yetkisine sahiptir. Tanıkların bu özel ödeneği elde etmeleri için, mali sıkıntı içinde olduklarını kanıtlayan her delille birlikte başvurmaları gerekmektedir.

2.2.2. Sahadaki Koruma ve Destek Tedbirleri

2.2.2.1. Kovuşturmanın sonucuna kadar ön yargılama

Koruma

Yönetmelik 93(1), Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin “soruşturmanın yapıldığı devlet topraklarındaki tanıkların, mahkeme huzuruna çıkan mağdurların ve risk altında olan kişilerin korunması” hakkındaki, yerel koruma tedbirleri olarak da adlandırılan tedbirleri uygulamaktan sorumlu olduğunu belirtmektedir.

Saha ofisleri, ilgili devletteki şartları etkin biçimde gözlemlemek hususunda hayati önem taşımaktadırlar. Saha ofisleri sadece başkentlerle sınırlı kalmamalı ve fakat soruşturma sahasında da devamlı bir yapı oluşturulmalıdır. Mağdurlar da bilinen kişileri kapsayan temas noktaları, acil durumlarda yardım etmek için oluşturulmalı ve çoğunlukla mağdurlara ve tanıklara iletişim kurmaları konusunda olanak tanımalıdır. Bu hususta Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nden destek almak durumunda kalınacağı açıktır.

Yazı İşlerinin, Yönetmelik 95 gereği, mağdurların, tanıkların ve risk altında olan diğer kişilerin güvenliği için, korunma ve yoklama başvurusunu başlatmak amacıyla, mahkeme görevlilerine ve yasal temsilcilere 24 saat telefon erişim sağlamakla yükümlü olduğunun ayrıca vurgulanması gerekmektedir.

Diğer koruma tedbirleri, gizli tanıkların üçüncü bir ülkede ifade vermeleri için düzenlemeler yapmayı kapsamaktadır.

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'ne devlet topraklarında koruma hizmetlerini sağlamak konusunda olanak tanımak amacıyla, Kural 16(4) uyarınca, Yazı İşleri Müdürü ilgili hükümetlerle uygun sözleşmeleri bağtılamaktan sorumlu olmaktadır. Sahadaki tüm tedbirlerin sağlanması, Mahkeme ile işbirliği içerisinde olan ilgili hükümetlerin istekli olmasına bağlıdır.

Koruma Programı

Yönetmelik 96 gereği, Yazı İşleri, destek için refakat eden kişiler ve “Mahkemeye olan

bağlantısının sonucu olarak ölüm veya zarar riski altında olduğu düşünülen kişiler” de dahil olmak üzere, tanıklar için bir koruma programı oluşturmakla yükümlüdür. Bu hüküm mağdurlardan bahsetmemektedir fakat “Mahkemeye olan bağlantısının sonucu olarak ölüm veya zarar riski altında olduğu düşünülen kişiler”den oldukları takdirde mağdurları da içereceği şeklinde yorumlanmalıdır.

Bu gibi tedbirlerin gizliliğini korumak ihtiyacından dolayı, koruma programının bir bölümü olan tedbirlerin detayları belirtilmemiştir.

Yönetmelik 105’te, bireysel başvuruların tanık koruma programı içine dahil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu başvurular Savcı veya hukuk danışmanı tarafından kayda geçirilebilmektedir. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin bu tedbirleri kendiliğinden alıp alamayacağı hususu belirsizdir. Başvurular Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tarafından değerlendirilmekte ve Madde 68’de düzenlenenlere (yaş, cinsiyet, sağlık vs) ek olarak aşağıdaki etkenler, programa dahil edilmenin kabul edilip edilmeyeceği hususunda karar verilirken hesaba katılmaktadır:

- (A) Kişinin Mahkeme önündeki davayla ilgisi
- (B) Kişinin kendisi veya yakın akrabalarının, Mahkeme önündeki davayla olan münasebetleri nedeniyle tehlike altında olmaları
- (C) Kişinin koruma programına girmeye rıza göstermesi

Koruma programına girişler için Yazı İşleri’yle bir sözleşme yapmak gerekmektedir. Yönetmeliklerde açıkça belirtilmese de, bütçe kısıtlamalarına bağlı olarak, koruma programlarının bu günlerde Mahkeme tarafından son çare olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Kaleme alınma sürecinde, başvuruların ne zaman yapılması gerektiği hususunda da belirsizlik vardır.

Psikolojik ve Tıbbi Yardım

Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tarafından Yönetmelik 83’e uygun olarak oluşturulan yardım programı, “sahadaki” desteği de içine alacak şekilde “mağdurlara, tanıklara ve bunların ailelerine, refakatçi kişilere ve risk altında olan kişilere” sağlanmaktadır. Bu yardım, “ilk temasın kurulduğu andan itibaren” şeklinde yorumlanması gereken “mümkün olan en erken aşamada” sağlanacaktır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi şu anki yardım programının hiçbir ayrıntısını ilgili olarak kamuya açıklamamıştır.

Kural 17(2) uyarınca, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tüm tanıkların, Mahkeme huzuruna çıkan mağdurların ve risk altında olan diğer kişilerin tıbbi yardım alması konusunda yardımcı olmaktan sorumludur. Yönetmelik 89 gereği, Yazı İşleri özellikle sahada olmak üzere, tanıkların, Mahkeme huzuruna çıkan mağdurların ve risk altında olan diğer kişilerin sağlığına ve esenliğine hitap edebilmek için yerel ağları geliştirmekle” yükümlüdür. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin kaynaklarının sınırlı olduğu ve kaleme alınma sürecinde endişe verecek ölçüde yetersiz olduğu kabul edilmesine rağmen, yerel ağlara güven, bu tedbirlerin yeterli olmayacağı hususunda bir risk oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Kovaşturmanın sonucundan sonra

Kural 17(a)(i) Mağdur ve Tanık Birimi'nin hem kısa hem uzun vadeli koruma tedbirlerini sağlaması gerektiğini şart koymaktadır. Ancak, yargılama sonrası Mağdurlar ve Tanıklar Birimi'nin görevleri ayrıntılı olarak belirtilmemiştir ve Mahkeme'nin şuan bu tedbirlerle ilgili olası problemleri yeterince analiz etmediği anlaşılmaktadır.

Yer Değiştirme

Yargılama sonrası tedbirlere istinaden tek hüküm yer değiştirmeye ilgilidir. Yer değiştirme hem içte hem dışta olabilmektedir. Yazı İşleri Müdürü uluslararası yer değiştirme düzenlemeleri için, ilgilenen devletlerle sözleşmeleri görüşmekle yükümlüdür. Önemli fiziksel ve ruhsal karışıklıklara yol açtığından dolayı, yer değiştirme genellikle son çare olarak düşünülmektedir.

Diğer Koruma Tedbirleri ve Yardımlar

Mağdurun veya tanığın güvenli bir şekilde kendi ülkesine dönmesinden önce, Mahkeme, devamlı korunmalarını sağlamak amacıyla gerekli tedbir çeşitleri oluşturarak onun güvenlik durumunu kesinleştirmelidir. Mahkeme ayrıca, yargılama sonrasında düzenli olarak mağdurların güvenliğini gözlemlemeye ihtiyaç duyacaktır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi tarafından, aralıksız gözlemlenmenin ne zamana kadar öngörüldüğü belirsizdir.

Psikolojik Destek ve Tıbbi Yardım

Mağdurların ve tanıkların ifade vermeleri yüzünden travmalarıyla tekrar yüzleşmelerinden sonra yeniden olağan yaşamlarına döndüklerinde yardım almaya devam etmeleri elzemdir. Örneğin 43(6)'ya göre Yazı İşleri'nin sağlaması gereken danışma, uzun vadeli bir işlemdir. Tanıkların ifadelerini en sorunsuz şekilde atlatmaları için psikolojik destek sağlama, basit bir konu değildir. Benzer bir şekilde, birçok durumda, tıbbi bakımın Mahkeme'de kalınan süreçle sınırlı olması yeterli olmayacaktır. Mağdur ve tanıklar tedaviye başladıktan sonra eve döndüklerinde ne olacaktır?

Tüm yargılama sonrası tedbirler geniş ölçüde elverişli yerel organizasyonların bulunmasına bağlı olacaktır. Mahkeme'nin süresiz destek sağlamak için yeterli kaynağa sahip olmayacağı açıktır. Yönetmelik 89(2)'ye uygun olarak, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi gerekli yardımı temin edebilen yerel organizasyonlarla işbirliği içinde olacaktır. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, mağdurların geri dönüşlerinde kendilerine gerekli yardımı sağlayabilecek organizasyonların işleyişini belirlemekle yükümlüdür. Bu görevi sahada gerçekleştirebilecek mevcut elverişli organizasyonların bulunmasındaki kararsızlık hususu çok endişe vericidir.

3. Usul

Kaleme alınma sürecinde bu gibi tedbirlerin talep edilmesi usulü açıkça belirtilmemiştir. Yönetmelik 80(1) “Yazı İşleri tarafından sağlanan hizmetlerden yararlanılabilmesi amacıyla Savcı ve Müdafinin talep edilen hizmet çeşidi hakkındaki formu doldurmasını” şart koşturmaktadır. Bu başvuruya dayanarak, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi her somut olayın özelliğine göre sağlanacak hizmetleri belirleyecektir. Bunun tüm koruma, destek ve yardım çeşitlerine uygulanıp uygulanmayacağı hususu belirsizdir. Bundan başka, Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin kendiliğinden hizmet sağlayıp sağlayamayacağı konusunda bir açıklık yoktur; ancak Birim’in genel yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla Mağdurlar ve Tanıklar Birimi’nin taleplere cevap vermek konusunda sınırlanması beklenemez ve fakat hizmetlerin sağlanması için inisiyatifleri tamamen ele alabilmesi de beklenemez.

BÖLÜM V

TAZMİNAT VE MAĞDURLAR İÇİN GİDERİM FONU

Hazırlayanlar:
Burcu KIRANCI
H. Tolga OSKAY

GİRİŞ

“... mağdurların tazminat ve kanun yollarından yararlanmasına saygı göstermek bakımından, uluslararası toplum, mağdurların, hayatta kalanların ve gelecek insan nesillerinin kötü durumda oldukları inancına bağlı kalmakta ve sorumluluğun uluslararası hukuk prensiplerini, adaleti ve Hukukun Üstünlüğünü tekrar tekrar kabul etmektedir.” **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Bariz İhlallerinde Ve İnsanlık Hukukuna Ciddi Tecavüzde Mağdurlar İçin Tazminat Ve Haklarına Çare Hakkındaki Birleşmiş Milletler Temel Prensipleri Ve Kuralları**”(Van Boven / Bassiouni İlkeleri Gerekeşi)

Mağdurların ciddi ihlaller dolayısıyla tazminat elde etme hakkı, uluslararası hukukun temel bir prensibidir. Uluslararası ceza adaleti tarihinde ilk kez, mağdurlar kendilerine uluslararası mahkemeler huzurunda tazminat talep etmelerine izin veren müesseseye başvuru hakkına sahip olmaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin kurulmasından önce, mağdurların gerçek kişi faillere karşı tazminata başvurmalarına ve tazminat almalarına izin veren uluslararası bir düzenleme bulunmamaktaydı. Mağdurlar Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri huzurunda tazminat talep edememektedir ve yargıçlar sadece malvarlığıyla ilgili zararların karşılanması hakkında karar verebilmektedir. Mağdurların tazminat elde etmeleri yolundaki tek umut, uluslararası mahkemeler tarafından verilen mahkumiyete dayanarak, ulusal mahkemeler huzurunda taleplerini sürdürme hakkına sahip olmalarıdır. İlk başta, benzer bir model Roma Statüsü’nü tasarlamaktan sorumlu Hazırlık Komisyonu’na sunuldu. Ancak, 1996’da Fransızlar tazminat konusunda mahkemeye daha güçlü bir rol teklif ettiler. Birleşik Krallık, bu teklifin görüşülmesi ve düzeltilmesi esnasında Fransız delegasyonuna katıldı.

Görüşmeler sırasında birkaç devlet, Mahkemenin tazminat talepleri nedeniyle alt üst olacağı konusundaki endişelerini açıkladı. İctihat Hukuku² yaklaşımındaki birkaç devlet kendi ulusal yasal sistemlerinin, tazminat taleplerinin cezai yargılama içerisinde değerlendirilmesine izin vermediğini vurgulamış ve uluslararası ceza mahkemesinin özel hukuk ile ilgili taleplerle ilgilenmemesi gerektiğini iddia etmiştir. Sonunda, kısmen sivil toplum kuruluşları tarafından yıllarca oluşturulan etkili lobiler nedeniyle, devletler mah-

2 özellikle ABD ve İngiltere gibi Anglo-Sakson ülkelerde uygulanan ve Mahkeme kararlarının hukukun kaynağı olduğu hukuk sistemi.

kemenin tazminat sağlamasındaki rolü için teklifler üzerinde düşünmek konusunda görüş birliğine varmışlardır. Nihayetinde kabul edilen Tazminat sistemi, Roma Statüsü'nün 75. Maddesinde düzenlenmiş ve Usul ve Delil Kuralları'nın 94 ila 98. Kuralları arasında daha fazla geliştirilmiştir.

Roma Statüsü'nün **75. Maddesi**, hükümlüler aleyhinde Mahkemenin mağdurlara tazminat ödenmesine dair karar verebilmesini sağlamaktadır. **UCM'nin devletler aleyhine tazminat kararı vermek yetkisi yoktur.**

Tazminat sistemi, mağdurların davaya katılmasından bağımsızdır; mağdurlar tazminata başvurmak ve/veya hak kazanmış olmak için, mahkeme başlangıcına ve/veya mahkeme safhalarına davaya katılmak zorunda değildir.

Mağdurlar için Giderim Fonu (Giderim Fonu), Roma Statüsü'nün mağdurlar hakkındaki hükümlerinin en önemli ve çağdaş taraflarından biridir. “Mahkemenin yargılaması süresince suçların mağdurlarının ve bu mağdurların ailelerinin yararına”, Statü'nün 79(1). Maddesine, Usul ve Delil Kuralları'nın 98. Kuralı'na ve Taraf Devletler Kurulu'nun 6 numaralı Önergesi'ne uygun olarak kurulmuş; 9 Eylül 2002'de kabul edilmiştir.

Eski Yugoslavya ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi kurucu statüleri, bir giderim fonunun kurulmasını sağlayamamıştır. Bu husus, söz konusu mahkemelerin mağdurların adaletine katkısındaki başlıca bir eksiklik olarak görülmüştür. Gerçekten, Giderim Fonu, kısmen Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bu iki selefinin tecrübelerinin bir sonucu olarak oluşturulmuştur.

Giderim Fonu'nun iki ana işlevi vardır. İlk olarak, madde 75(2) uyarınca, mahkeme doğrudan değil, **Giderim Fonu** aracılığıyla mağdurlar hakkında tazmin kararı verebilmektedir. Bu gibi durumlarda tazminat kararlarının yerine getirilmesinden, Giderim Fonu sorumlu olacaktır. İkinci olarak, Giderim fonu, UCM nezdinde kovuşturulan belirli kişilerin belirli suçlarından doğrudan zarar görmesi zorunlu olmayan daha geniş mağdur topluluklarına yardım etme amaçlı projeleri gerçekleştirmeyi kabul eden gönüllü yardımı kullanabilme konusunda daha geniş bir yetkiye sahiptir.

• TAZMİNAT TÜRLERİ

Uluslararası hukuka bağlı genel ilke “tazminatın, haksız fiilin sonuçlarını mümkün olan bildiğince yok etmesi ve eylem yapılmamış olsaydı her halde var olacak olan şartları yeniden oluşturması” gerektirir. Tazminat uğranılan zarar ile orantılı olmalıdır.

Uluslararası hukuk alanında tanımlanan birçok tazminat türü zararı karşılama, telafi, eski duruma getirme, tatmin ve tekerrür etmemeyi kapsamaktadır. “Tazminat” terimi dolayısıyla parasal telafiyi kapsamakta, fakat bunun ötesine gidememektedir. UCM, her davada mağdur tarafından uğranılan zararı telafi etmek için, bu tazminat türleri arasından en uygun olanını seçerek karar verebilmektedir. Sadece zararı karşılama, telafi ve eski duruma getirme türleri, Roma Statüsü'nde açıkça adlandırılmış tazminat türleridir. Bununla beraber, söz konusu liste çok detaylı değildir. 75. Maddenin lafzı “mahkemenin zararı karşılama, telafi veya eski duruma getirmeyi kapsayacak şekilde, doğrudan hükümlü aleyhine veya mağdurlar hakkında uygun bir tazminata hükmedebileceğini” belirtmek-

tedir. Ayrıca, 1998 Roma Konferansı'nın Usul Maddeleriyle ilgili Çalışma Grubu, ilave olarak iki tazminat türünü, (kefare) ödeme ve ademi tekrerrü içine alan Van Boven/Basiouni İlkeleri'nde düzenlenen tazminat tanımının onaylanmasından açıkça söz etmiş ve bunu kaydetmiştir.

Madde 75(1)'e göre, UCM'nin düzenleyebildiği çeşitli tazminat türlerini ayrıntılarıyla anlatacak olan Mahkeme'nin, tazminatla ilgili yöntemleri tesis etmesi gerekmektedir. Mahkeme yöntemlerin taslağını oluştururken, tazminat oranlarını uluslararası hukukta tarif edildiği ve uygulandığı gibi geniş alanda kullanmalıdır. Mağdurun tazminat hakkının yerine getirilmesinde sadece yaratıcı bir yaklaşım mağdurların menfaatine hizmet edecek ve uygulanabilir ve etkili bir tazminat sistemi sağlayacaktır.

“Eski hale getirme, mümkün olduğu durumlarda, mağduru ihlalin meydana gelmesinden önceki filli durumuna kavuşturmalıdır. Zararı karşılama, özgürlüğün geri verilmesini, insan haklarından yararlanmayı, kimliği, aile hayatını ve vatandaşlığı, ikametgahını iade etmeyi, işin iadesini ve malvarlığının iadesini kapsamaktadır.”

İlke 19, BM Tazminat ve Kanun Yolu Hakkına İlişkin Genel İlkeler ve Esaslar

Zararın karşılanması, mağdurun, suçun işlenmesinden önceki durumunu yeniden sağlamayı amaçladığından, geleneksel olarak tazminatın başlıca türü olarak addedilmektedir. Ancak UCM kapsamındaki belirli suç çeşitleri açısından, mağdurların durumunu ihlallerin gerçekleşmesinden önceki gerçek durumlarına getirmek imkansız olacaktır ve birçok mağdur için, tek başına tazminat, yetersiz kalacaktır.

“Tazminat, ihlalin ağırlığına ve her somut olaya uygun ve orantılı olarak, uluslararası insan hakları ve insanlık hukukunun ihlallerinden kaynaklanan (a) Fiziksel veya ruhsal zarar; (b) İş, eğitim ve sosyal menfaatleri kapsayan kaybedilmiş imkanlar, (c) Maddi zararlar ve muhtemel kazanç kayıplarını kapsayan kazanç kayıpları; (d) Manevi zarar ve (e) Hukuki destek veya uzman desteği için gerekli ücretler, ilaç ve tedavi hizmetleri ve psikolojik ve sosyal hizmetler gibi, ekonomik olarak değerlendirilebilen her tür zararı karşılamalıdır.”

İlke 20, BM Tazminat ve Kanun Yolu Hakkına İlişkin Genel İlkeler ve Esaslar

Tazminata, zararın karşılanmasının ikamesi olarak hükmedilebilir. Tazminatın rolü “uğranılan zararın tam tazminini sağlamak amacıyla boşlukları doldurmaktır”. Tazminat kararları, dava masrafları gibi, mağdurlar için başka amaçlarla verilen diğer kararlardan ayırt edilmelidir.

Bölgesel ve uluslararası mahkemeler, yaygın olarak mağdurlara yönelik tazminat sağlanması konusuyla ilgilenmişlerdir. Uluslararası hukukta belirlendiği gibi, tazminat kararları kazanç kayıplarını, emekliliği, ruhsal ve tıbbi harcamaları, bundan başka manevi zararları, ıstırabı, aşağılanmayı, hayattan zevk almayı ve arkadaşlık veya eşlikten kaynaklanan kayıpları karşılamak için verilebilmektedir. Birleşmiş Milletler Tazminat Komisyonu, uluslararası suçlar hakkında verilen tazminat ilkeleri üzerinde durmuştur. Amerika İnsan Hakları Mahkemesi özellikle, yaşama zevkinin kaybolması, kaybolan kişilerin aranmasına bağlı bedeller ve mahkemenin davaya bakmaktan ve karar vermekten imtina etmesi dolayısıyla uğranılan zararlar gibi zararlar hakkında tazminat kararı vererek yenilikçi ilkeler oluşturmuştur.

“Rehabilitasyon, hukuki ve sosyal desteğin yanı sıra, tıbbi ve ruhsal bakımı kapsamalıdır.”

İlke 21, BM Tazminat ve Kanun Yolu Hakkına İlişkin Genel İlkeler ve Esaslar

Rehabilitasyon, işlenen suçun fiziksel ve sosyal sonucunun yanı sıra, ruhsal travmayı mümkün olabildiğince azaltmaya çabalamaktadır. Rehabilitasyon oranları Amerika İnsan Hakları Mahkemesi yargılamalarında ve BM İnsan Hakları Komitesi ve BM İşkence Karşıtı Komitesi gibi diğer uluslararası kuruluşların kararlarında hesaba katılmıştır. Bu kararlar sosyal, tıbbi ve psikolojik ölçütleri kapsamaktadır. Destek hizmetleri doğrudan sağlanabildiği gibi, bu gibi hizmetlerin bedelleri mağdura parasal olarak verilebilmektedir. Bu gibi durumlar nedeniyle iyileştirme amacıyla verilen parasal kararlar, tazminat kararlarından ayırt edilmelidir.

“Tatmin, uygulanabildiği yerde, aşağıdakilerin herhangi birini veya hepsini içine almalıdır: (a) devam eden ihlallerin önlenmesini hedefleyen etkili tedbirler; (b) delillerin doğrulanması ve gerçeklerin, bütün toplumda daha fazla zarara neden olmayacak veya mağdurun, mağdur yakınlarının, tanıklarının veya mağdura ihlallerin meydana gelmesini önlemek için yardım eden kişilerin güvenliğini ve menfaatlerini tehdit etmeyecek şekilde açığa çıkarılması (c) mağdurların kesin veya varsayılan umutlarına veya toplulukların ve ailelerin kültürel yöntemlerine uygun olarak, zorla kaçırılan çocukların kimliklerinin, kişilerin kaybolduğu yerlerin, öldürülen kişilerin cesetlerinin aranması ve iyileştirme yardımları, cesetlerin teşhis edilmesi; (d) mağdurların ve mağdurlarla bağlantılı kişilerin haklarını, itibarını ve haysiyetini iade eden resmi bir bildirme veya yargı kararı; (e) gerçeklerin tanınmasını ve sorumluluğun kabul edilmesini içine alan kamu özrü; (f) ihlallerden sorumlu kişiler aleyhine yargısal ve idari yaptırımlar; (g) mağdurlara tören ve mükafat; (h) uluslararası insan hakları hukukundaki ihlallerin ve insanlık hukuku çalışmalarında ve bütün düzeylerdeki eğitimsel malzemelere kesin açıklamanın dahil edilmesi”.

İlke 22, BM Tazminat ve Kanun yolu Hakkına İlişkin Genel İlkeler ve Esaslar

Tatmin, yargısal soruşturmalar ve kovuşturmalar ve kamu özrü, anıtlar ve kutlamalar gibi sembolik yöntemler vasıtasıyla ortaya çıkan gerçekleri saptamayı ve kamuya mal etmeyi amaçlayan ölçütleri içerir. Çevredeki ihlallerin gerçekliğinin belgesi olarak, Mahkemenin yargılaması bile bizzat tazminatın bir türü olarak değerlendirilebilir ancak, Mahkeme diğer ölçütleri de geniş alanda göz önünde bulundurmalıdır. Tazminat ölçütleri Amerika İnsan Hakları Mahkemesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde ve BM İnsan Hakları Komitesi gibi uluslararası kuruluşların tazminat kararlarında ele alınmıştır.

“Tekerrürün önlenmesi garantisi, uygulanabildiği durumlarda, engellemeye katkıda bulunacak aşağıdaki ölçütlerden herhangi birini veya hepsini kapsamalıdır: (a) askeri ve güvenlik kuvvetlerinin etkili sivil kontrolünün sağlanması; (b) tüm sivil ve askeri yargılamaların yargı süreci, adil yargılama ve tarafsızlık hususundaki uluslararası standartlara uymasının sağlanması; (c) yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi; (d) yasal, tıbbi ve sağlık hizmetlerindeki kişilerin ve insan hakları savunucularının korunması; (e) öncelikli ve sürekli bir zeminde, askeri güçlerin ve güvenlik güçlerinin yanı sıra, kolluk kuvvetleri için insan hakları ve uluslararası insanlık hukuku eğitimlerinin verilmesi; (f) ekonomik kuruluşların yanı sıra kolluk kuvvetleri, ıslah, medya, tıp, psikoloji, sosyal hizmet ve askeri personel dahil olmak üzere kamu görevlileri tarafından, özellikle uluslararası standartların, idari kuralların ve etik kurallara uymaya ilişkin düzenlemelerin yapılması; (g) top-

lumsal anlaşmazlıkları ve bu uyuşmazlıkların çözümlenmesini denetlemek ve toplumsal uyuşmazlıkları önlemek için mekanizmalar oluşturulması; (h) uluslararası insanlık hukukunun ciddi ihlalleri ve tüm uluslararası insan hakları hukuku ihlallerine imkan veren veya katkıda bulunan kanunların gözden geçirilmesi ve yeniden biçimlendirilmesi”.

İlke 23, BM Tazminat ve Kanun yolu Hakkına İlişkin Genel İlkeler ve Esaslar

Tekerrürün önlenmesi garantisi, Amerika İnsan Hakları Mahkemesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde ve BM İnsan Hakları Komitesi gibi uluslararası kuruluşların tazminat kararlarında hesaba katılmıştır. Joinet/Orentlicher İlkeleri de, devlet kuruluşlarının reformları dahil olmak üzere, yarı özel silahlı kuvvetlerin dağıtılmasını, çocuk askerlerin terhisini ve toplumla yeniden bütünleşmelerini ve kanunların yeniden biçimlendirilmesini ve kişisel dokunulmazlığı devam ettiren kuruluşları kapsayan “tekerrürün önlenmesi”ne göndermelerde bulunmaktadır.

II. ZARAR, MASRAF VE HASAR ÇEŞİTLERİ

UCM tarafından hangi zarar çeşitleriyle ilgili olarak tazminata hükmedilebileceği, Roma Statüsü’nde belirtilmemiştir. Ancak, uluslararası hukuk, Roma Statüsü, Usul ve Delil Kuralları hükümleri gereğince “zarar” terimi fiziksel zararı, ruhsal zararı ve maddi zararı kapsamalıdır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Hukuk Sistemi

Mağdur Katılım ve Tazminat Bölümü 1-6’nın davaya katılım için başvuru hakkındaki Kararı’nda, 1 Numaralı Ön Yargılama Dairesi “Herhangi bir açıklama olmadığı takdirde, Komisyon’un, “zarar” terimini her somut olayda, Sözleşme’nin kanunun uygulanmasının ve yorumlanmasının uluslararası alanda tanınan insan haklarıyla uygun olmasının zorunlu olduğunu belirten 21(3) maddesinin ışığı altında yorumlaması gerektiğini belirtmiştir.

Daire, her iki belgenin de “manevi acı” ve “ekonomik kayıpları” zarar türleri olarak kabul ettiğine işaret ederek Suç Mağdurlarına Adalet Sağlanması ve Gücün Kötüye Kullanımı hakkındaki Temel İlkeler Bildirgesi’ne ve Van Boven/Bassiouni İlkeleri’ne atıfta bulunmuştur.

1 Numaralı Ön Yargılama Dairesi ayrıca, her iki mahkemenin de defalarca manevi acı veya ekonomik kayba neden olan zararlarla ilgili tazminat kararı verdiğini kaydederek, Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin içtihatlarından alıntı yapmıştır. Manevi acı konusunda Mahkeme, mağdurun ve doğrudan mağdurun annesinin, oğlunun alıkoyulması yüzünden çektiği acı ve üzüntü nedeniyle, ekonomik olmayan zarara ilişkin verilen “Keenan Birleşik Krallık Davasıyla” ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararını önemle vurgulamıştır. Daire “Kuralların 85. Kural’ının anlamı içinde, uluslararası alanda tanınmış insan hakları gereğince, manevi acı ve ekonomik kayıpların zararı oluşturduğu” sonucunu çıkarmıştır. Bu karar mağdurların dava işlemlerine katılma taleplerini etkilemiş; ancak zarar tanımının tazminat davalarında eşit olarak uygulanabilmesini sağlamıştır.

III. TAZMİNAT KARARLARI

1. Kimler hakkında tazminat kararları verilebilir?

Roma Statüsü Madde 75(2)'ye göre, Mahkeme uygun tazminatin “mağdurlara veya mağdurlarla ilgili” olduğunu belirterek karar verebilmektedir. Usul ve Delil Kuralları 85 'e göre, “mağdur” terimi gerçek kişileri ve malvarlığına doğrudan zarar verilen bir kısım örgütleri kapsamaktadır. “Mağdurlarla ilgili” terimi ise mağdurların aileleri ve mağdurların bakmakla yükümlü oldukları kişiler şeklinde yorumlanmalıdır.

Ancak, kendileri gerçek kişi failler aleyhine tazminata hak kazandıkları için, söz konusu gerçek kişinin mahkemenin, işlendiğine hükmettiği suçun mağrurlarıyla sınırlanmış olmaları, tazminattan yararlanabilecek kişilere getirilmiş önemli bir sınırlamadır. Tazminat kararlarından yararlanabilecek muhtemel mağdur grupları, büyük ölçüde kovuşturma için kişilerin ve görevlerinin seçildiği davalar açısından, savcının taktikğine bağlı olacaktır. Belirli durumdaki birçok mağdur, Mahkeme tarafından kovuşturma yönünde seçilen sınırlı davaların dışında kalacak ve dolayısıyla mahkeme kararı vasıtasıyla tazminat talep edemeyeceklerdir. Bu, Giderim Fonu'nun serbest rolünün en muteber olacağı noktadır.

2. Tazminat kararları kimlere karşı verilebilir?

Madde 75(2) ye göre, Mahkeme “doğrudan hükümlü aleyhine” karar verebilir. Roma Statüsü'nün müzakereleri sırasında, devletler, Mahkemeye devletler aleyhinde de karar verebilmesi için yetki verilmesi olasılığını tartışmışlardır. Ancak, tartışmalı tasarı neticede reddedilmiştir ve Statü'nün son halinin bu gibi kararları dışladığı görülmektedir.

Ancak, bir Mahkeme kararı, mağdurların diğer ulusal mahkemeler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde devletlerden diğer tazminat türlerini talep etme olanağını yok saymamaktadır. Madde 75(6) “bu maddedeki hiçbir hususun, mağdurların ulusal ve uluslararası hukuktaki haklarına zarar verecek şekilde yorumlanmayacağını” şart koşturmaktadır.

Mahkemenin sadece kanaatini oluşturduktan sonra karar verebileceği gerçeği bu kararların alınma süresini etkilemektedir; kararlar sadece yargılamanın sonunda verilebilir. Ayrıca, mağdurların yargılama öncesine ve yargılama safhalarına katılmasının hayati anlam taşıyabileceği anlamına gelmektedir: “soruşturma veya kovuşturma başarılı olmazsa mağdurlar tarafından ele alınan tazminat isteklerine sahip olma şansını kaybedeceklerdir.

3. Tazminat usulü

3.1. Usulün Başlatılması

Madde 75(1)'e göre Mahkeme tazminat kararını gerek talep üzerine gerekse re'sen verebilir. Kural 95 Mahkeme'nin re'sen verdiği kararların usullerini düzenlerken(2), Kural 94 gerçek kişiler için talep usullerini düzenlemektedir(1) .

3.1.1 Standart Yöntem: Talep Üzerine

Mağdurlar veya hukuki temsilcileri tazminat için başvuruda bulunabilirler. Önemle belirtmek gerekir ki tazminat için başvuruda bulunma imkanı sadece davaya katılmış olan mağdurlarla sınırlı değildir.

Talep Formu

Kural 94'e göre tazminat talep formuna ilişkin genel kural, formun Yazı İşleri tarafından hazırlanmış standart formun kullanılarak yazılı şekilde yapılması gerektiğidir. Form, mağdurlara, mağdur gruplarına, hükümetler arası kuruluşlara ya da sivil toplum kuruluşlarına, kapsamlı dağıtımının temin edilebilmesi için Yazı İşleri memuru tarafından hazır bulundurulacaktır. Formun ve herhangi bir açıklayıcı materyalin, mümkün olduğu ölçüde mağdurlar tarafından konuşulan dillerde sunulması gerekmektedir.

Bu form mağdurlar tarafından, başvurunun gerekli bütün bilgileri içermesi koşulu ile başka bir şekilde talep edilmesinin, mağdurlar için mümkün olması anlamında, "mümkün olduğu kadarıyla" kullanılmalıdır. Bundan başka, mağdurların yazılı talep oluşturmalarının mümkün olmaması halinde, Kural 102'deki "yetersizliği veya bilgisizliği yüzünden Mahkeme'ye yazılı talepte, başvuruda, incelemede veya diğer temaslarda bulunamayacak durumda ise, kişinin bu gibi talebini, başvurusunu, incelemesini veya bağlantısını işitsel, görsel veya başkaca elektronik yöntemlerle yapabileceği" yönündeki genel hüküm uygulanır.

Kural 94 (1) herhangi bir tazminat talebi içerisine dahil edilecek kalemleri listeler. Başvuru önemli miktarda detay gerektirmekte ve mağdurlar formu tamamlamak için büyük olasılıkla yardıma ihtiyaç duymaktadırlar.

Tazminat talebinde:

- Talep sahibinin kimlik bilgileri ve adresi;
- Zararın, kaybın veya hasarın türü;
- Olayın yeri ve tarihi ve mümkün olduğu ölçüde zarardan sorumlu olduklarına inanılanların kimlikleri;
- İstenilen tazminata ilişkin alacak, mal veya diğer kalem çeşitleri;
- Tazminat talepleri;
- İyileştirme iddiaları ve diğer kanun yolu biçimleri talepleri ve
- Mümkün olduğu kadarıyla, konu ile ilgili kanıtlayıcı bilgiler

açıkça belirtilmelidir.

Mağdurların tazminat talebinde bulunmalarının belirli şekil şartına bağlı olduğu görülmektedir. Bu durum, birçok mağdurun ve onların yasal temsilcilerinin aşına olmadığı farklı yasal tazminat kategorilerini anlamayı gerektirdiği için birçok mağdur açısından zor olacaktır. Ancak mağdurlar, formu tamamlarken Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü'nden yardım isteyebilmektedir.

Bundan başka, tazminat talep formu katılma başvurusu için doldurulan, mağdurlara fazladan sorumluluklar yükleyen formdan bağımsızdır. Mağdur Hakları Çalışma Grubu, mağdurların bilgileri sürekli tekrarlamasını ve başvuru formunu doldururken tekrar sarı-sıllmalarını önlemek amacıyla, katılma başvurusunda ve tazminat talebinde bulunmaları için tek bir form olması gerektiğini tavsiye etmiştir. Ancak, bu öneri reddedilmiştir ve iki ayrı standart form bulunmaktadır.

Kural 94'te listelenen iki madde, müzakerelerde tartışma yaratmıştır. İlk taslakta olduğu gibi, paragraf 1(c) mağdurların sadece olay yeri ve tarihini belirtmelerini şart koşturmuş, ayrıca uğranılan zarardan sorumlu olduğu düşünülen kişi ya da kişilerin kimliklerinin de belirtilmesini şart koşturmuştur. Bu koşul, Mahkeme'nin tazminat iddiası ile sanık arasında ve yargılanmakta olan kişinin suçu arasında bağlantı kurması ihtiyacıyla gerekçelendirilmiştir. Ancak, bazı delegasyonlar birçok mağdur açısından kendilerine karşı işlenen suçların faillerini belirlemelerinin zor olacağını ve dolayısıyla suçun neden olduğu durumlara maruz kalan mağdurların sorumlularını belirlemelerinin zor olduğunu, bundan zarar göceklerini savunmuştur. Bu endişelerin bir sonucu olarak, "mümkün olduğu kadarıyla" ibaresi eklenmiştir.

Kural 94'ün 1(g) bendi, mağdurların kanıtlayıcı belgeleri sunmalarını şart koymaktadır. Ancak, müzakereler sırasında böyle bir koşulun haksız olarak, belgesi olmayanların, özellikle birçok mağdurun, örneğin mültecilerin suçluları düzgün bir şekilde teşhis etme olanağını kaybetmiş olmaları nedeniyle tazminat talebinde bulunmalarını engelleyeceği konusunda tartışılmıştır. Yine, "mümkün olduğu kadar" ibaresi eklenmiştir.

Talep süresi

Ne Roma Statüsü ne de Usul ve Delil Kuralları tazminat talebinin hangi aşamada sunulacağını belirtmemiştir, fakat bu talebin kovuşturmanın erken safhalarında sunulması bir avantaj olacaktır.

Müzakereler sırasında Mahkeme'nin tazminat talebini ne zaman kabul edebileceğine dair bazı tartışmalar olmuştur: "Bir görüş Mahkemenin sadece, kendisi aleyhinde tazminat talep edilen sanığın kimliğinin bilindiği durumlarda talebi değerlendirmesi gerektiğini savunmuştur." Diğer görüşler ise Mahkemenin mağdurları taleplerini ilk fırsatta ileri sürmeleri için teşvik etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Talebin, Mahkeme huzurunda yargılanan teşhis edilmiş kişi veya kişilerle bağlantılı olup olmadığını saptamak yükümlülüğü Mahkeme'ye yüklenmiştir. Bu ikinci iddia galip gelmiş ve Kural erken talebi destekleyecek şekilde hazırlanmıştır.

Taleplerin erken sunumu, delillerin toplanması ve muhafaza edilmesi konusunda ve malvarlığı israfını önlemek için uygun tedbirlerin alınmasına karar verilmesi konusunda Mahkeme'ye yardımcı olacaktır. (aşağıda Bölüm III (5.1)).

Formun nereye gönderilmesi gerekmektedir?

Düzenleme 106'ya göre tazminat başvuruları hem Mahkeme merkezindeki Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü'ne hem de Mahkeme'nin Koordinasyon Büro'suna sunulabilir.

Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü

UCM- Uluslararası Ceza Mahkemesi
Mağdurların Katılması ve Zararın Giderimi Bölümü
P.O. Box 19519, 2500 CM The Hague
Hollanda
Tel: + 31 (0)70 515 85 15
Fax: +31 (0)70 515 85 55
E-posta: vprs@icc-cpi.int
Alınan bilgi Kayıt Dairesi tarafından kaydedilir.

Ek Bilgi Talebi

Yazı İşlerinin talebi tamamlamak amacıyla başvurandan bütün gerekli ek bilgiyi talep etmesi gerekmektedir. Yazı İşleri bu bilgiyi talep ederken, “mağdurun menfaatlerini” gözetmeli ve mağdurun temsil edilip edilmediğini ve mağdurun güvenliğini kapsayan faktörleri hesaba katmalıdır. Yazı İşleri, ayrıca mağdurları “daha sonra dava sırasında yeni bir başvuruda bulunabilecekleri” hususunda bilgilendirmelidir.

Yazı İşleri, çok sayıda başvurunun üstesinden gelmek için ve tüm başvuruların adil ve sürekli bir şekilde ele alınmasını sağlamak adına işlemleri iletirmek zorunda kalacaktır.

Başvurunun ilgili Daireye sevk edilmesi

Yazı İşleri, bütün tazminat başvurularının ilgili Daireye sevk edilmesinden sorumludur ve Daire tarafından talep edildiği takdirde, başvuruların analizini içeren raporu sunmakla yükümlüdür.

3.1.2.İstisnai Usul : Mahkemenin Kendiliğinden Harekete Geçmesi

Madde 75 ve Kural 95'e göre, Mahkeme re'sen tazminat kararına hükmedebilmektedir. Madde 75(1) bunun “istisnai durumlarda” söz konusu olabileceğini ifade etmektedir. Bu hükümde, Mahkemeye “bilgisizlik veya imkansızlık ve diğer zorlukların, kendisinin başvuru yapmasına engel olabileceği hususuyla birlikte değerlendirildiğinde, coğrafi veya kültürel olarak Mahkeme'den uzak olan mağdurun gıyabında karar vermek” yetkisi tanındığı kastedilmektedir.

Mağdurlara Tebliğ

Mahkeme kendiliğinden karar vermeden önce, Yazı İşleri'nin mağdurlara tebligatta bulunmasına dair özel yükümlülüğü vardır. “Mağdur” terimi sınırlama olmaksızın, tebliğin mümkün olduğunca kapsamlı olması gerektiğine işaret etmektedir. Bu, söz konusu hükmün genel amacına uygun düşmektedir. Mağdurlarla birlikte çalışan yerel Sivil Toplum Örgütleri vasıtasıyla, daha yaygın tebliğin garanti altına alınabilmesi için yardım sağlanabilecektir. Kendilerine tebliğ yapılan kişiler, Mahkeme'ye beyanda bulunabileceklerdir.

Kural 95, müzakereler sırasında bazı karşıtlıklarla karşılaşmıştır: Bazı delegeler, bazı mağdurların vicdan gereği, kanlı paradan yararlanır gibi görünmek istemeyecekleri için tazminat kararının verilmesini istemeyeceklerini düşünmüşlerdir. Aksine, diğer delegeler Mahkeme'nin medeni usule esasen müdahale etmemesi gerektiğini düşünmüşlerdir: Mağdurların bu hakkı kullanmamayı seçmeleri halinde Mahkemenin, hükümlü aleyhine, özel hukuk ile ilgili bir talebi sonuca vardırarak için davaya müdahale etmemesi gerekmektedir. Son olarak Mahkeme'nin kendiliğinden karar vermesi usulünün, tazminat başvurusunu geç yapan mağdura olumsuz etki etmemesi gerektiği konusunda endişeli üçüncü bir grup olmuştur.

Mağdurların geç başvuru yapmasının sakıncalı olabileceğine yönelik itiraza, Mahkeme'nin kendiliğinden verdiği kararın tebliğ edildiği mağdurların, tazminat taleplerini Kural 94 gereği sunulan iddialarla aynı yolla sunabilmelerini ve bu iddialarına aynı şekilde muamele edilmesini sağlayan Kural 95'in 2(a) bendinde değinilmektedir.

Mağdurlar tazminatı almayı isteseler de istemeseler de, seçme hakkına sahip olmaları gerektiğine ilişkin tartışmaya Kural 95'in 2(b) bendinde değinilmiştir. Mahkeme'nin kararının kendilerine tebliğ edilmiş olması halinde “ mağdur Mahkeme'nin tazminat kararı vermemesini talep ederse, Mahkeme o mağdurla ilgili olarak şahsi karar verme yoluna gitmeyecektir.”

3.2. Tazminat Kararı

Sanığa ve Diğer İlgili Kişilere veya Devletlere Tebliğ Genel Yükümlülüğü

Tazminat talebi sunulduktan sonra veya Mahkeme kendiliğinden karar vermeyi düşündüğünde, Yazı İşleri bunun sanığa ve mümkün olduğu kadar her ilgili kişiye veya ilgili devlete tebliğ edilmesini sağlamakla yükümlüdür. Kendilerine tebliğ edilenler, Yazı İşleri tarafından dosyalanması gereken beyanlarını Daireye sunabilirler.

Kuralların görüşülmesi sırasında sorun, iddiaların varlığından sanığın ne zaman haberdar edileceği konusuna gelince ortaya çıkmıştır. Madde 75(3) sanığın sadece suçlu bulunduktan sonra bilgilendirilmesi anlamına gelen “hükümlü” ibaresini kullanmaktadır. Bazı delegeler sanığa kendisi aleyhine tazminat iddiası olduğunu, hemen tutuklanıp Mahkeme huzuruna çıkarılacağını kendisine anlatılması gerektiğini iddia etmişler; diğerleri ise sadece taleplerin onaylanmasının akabinde, kişinin iddialarla karşı karşıya geleceği kesinleştikten sonra kendisine tebliğin yapılması gerektiğini savunmuşlardır. İkinci iddia galip gelmiş ve böylece, Kural 94(2), iddiaların o safhada onaylanmış olması ve iddiaların açıkça o suçlamalarla bağlantılı olabilmesi ihtimali nedeniyle, tebliğin “yargılamanın başlangıcında” (koruyucu tedbirlere bağlı olarak) yapılması gerektiğini şart koymuştur.

İlgili devletleri de kapsayan bütün taraflara erken tebliğ, gelecekte verilecek herhangi bir kararın yerine getirilmesi konusunda işbirliğine olanak tanınmasına yardımcı olmalıdır. İlgili Devletlerin bilgilendirilmesi özellikle, Roma Statüsü'nün işbirliği mekanizmalarına değinen 9. Bölümü gereğince, işbirliği yapmalarına ve yardımlarına ihtiyaç duyulması nedeniyle önem teşkil etmektedir.

3.2.2. Tazminat yargılamasının aleniliği

Mahkeme tazminat yargılamasını başlatmaya karar verdiğinde, Yazı İşleri bunu “mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde **taleplerini sunan mağdurlara veya hukuki temsilcilerine, ilgili kişi ya da kişilere**” tebliğ etmeli ve “tazminat yargılamasının uygun bir şekilde alenileştirilmesi için mağdurlar, ilgili kişiler ve ilgili devletlerle ilgili **gerekli bütün tedbirleri almalıdır.**”

Kural 96(2) “Mahkemenin, Mahkeme önündeki tazminat yargılamasının mümkün olduğu kadar geniş bir şekilde ve olası bütün vasıtalarla alenileştirilmesi amacıyla” taraf devletlerin ve hükümetler arası kuruluşların işbirliği yapmasını şart koyabileceğini kabul etmiştir.

3.2.3. Hasar, kayıp ve zarar oranının ve kapsamının değerlendirilmesi

Tazminat kararı vermeden önce, Mahkeme, hükümlünün, mağdurların, ilgili kişilerin veya ilgili devletlerin beyanlarını, bu kişilere iddialarının bilinmesi olanağını sağlamak amacıyla ve bu beyanları kararını vermeden önce göz önünde bulundurması gerektiğinden talep edebilmektedir. Bu durumda da, beyanların Yazı İşleri tarafından dosyalanmış olması gerekmektedir.

Deliller

Tazminatlarla ilgili deliller yargılama süresince çeşitli anlarda ileri sürülebilmektedir. Yazı İşleri Yönetmeliği'nin 56. Maddesinde, Yargılama Dairesi yargılama işlemleri sırasında tanıkları dinleyebilmekte ve tazminat kararını verebilmek amacıyla delillerini inceleyebilmektedir. Mahkeme sanığın suçlu olduğunun kanıtlanmasına kadar herhangi bir karar verememesine rağmen, tanıkların ilk önce mahkemede tanıklık etmek ve tekrar tazminat konusunda tanıklık etmek için mahkemeye gelmek zorunda bırakılmalarından kaçınmaya yardımcı olmaktadır.

Daire ayrıca, gerekli gördüğü yerde, tazminat konusunda ayrı bir oturum kararı verebilir. Kural 91(4)'e göre, Dairenin yetkilendirilmesiyle, mağdurun yasal temsilcileri sanığı, tanıkları ve bilirkişileri sorgulayabilmektedir. Böyle bir oturum sırasında mağdurun yasal temsilcilerinin tanıkları sorgulamasında farklı kurallar uygulandığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Özellikle, Daire yasal temsilcinin sorularını Daireye yazılı olarak sunması şartını koyamaz ve soru tiplerine ve soruluş yöntemlerine sınırlama getiremez veya mağdurun yasal temsilcisi adına soruları kendisi soramaz.

Delilin niteliği

Mağdurun lehine tazminata hükmedilebilmesi amacıyla, uğranılan zararın mahiyeti ve miktarı kanıtlanmalıdır ve mağdurun uğradığı zararlar suçu kanıtlanan sanığın işlediği suç arasında bağlantı kurulmalıdır. Roma Statüsü sadece delilin niteliğini açıkça belirtmekte; tazminata değer biçilirken uygulanacak modele değinmemektedir. Hangi nitelikteki delille gerek duyulmaktadır?

Tazminat delillerinin nitelikleri sorusu Usul ve Delil Kuralları müzakereleri sırasında geniş olarak tartışılmıştır. Genel olarak delilin niteliğinin “suçun kesin olarak veya her türlü makul şüpheden uzak olarak kanıtlanmış olması” kanıtını gerektiren mahkumiyet delilinden daha zayıf olması gerektiğini kabul etmişler; fakat kovuşturulan suçla mağdur tarafından uğranılan zarar, hasar, kayıp arasındaki nedensel bağın kanıtlanmasının gerekli olduğunu benimsemişlerdir. Diğer devletler Mahkemeye çok fazla takdir yetkisinin verilmesinden kaçınmak için asgari bir delil niteliğinin belirlenmesi gerektiğini savunurken, bazı devletler bir delil niteliğini belirlememenin çok yüksek bir basamağın inşa edileceğini iddia etmişlerdir. Kanada, cezai yargılamanın kararı ile delillerin niteliği arasında bağlantı kurabilmek için bir öneride bulunmuştur:

“Tazminat kararı için, suçun kanıtlanmasından sonra, bu nedenle suçtan kaynaklanan herhangi bir zarar, hasar veya kaybının mahiyeti ve miktarı, sadece olasılıklar dengesine göre kanıtlanacaktır. Zarar, hasar veya kaybın suçu kanıtlanmış kişinin işlediği suçun tanımını kapsamında kanıtlandığı yerde, Mahkeme tazminatı belirlerken bu bulguya dayanabilecektir.”

Ancak, “olasılıklar dengesi” ibaresi, birçok devlet tarafından anlaşılması güç bir içerik olarak, kendi ulusal sistemlerine yabancı ve açıklığı yetersiz bir ibare olarak değerlendirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri sadece bireysel tazminata değinen, resmi olmayan bir öneride bulunmuştur. Bu öneriye göre, Mahkeme sadece yargılama sırasında elde edilen kesin bulgulara dayanabilecektir. Suçun yargılama sırasında kanıtlanması halinde, Birleşik Devletler, Mahkeme’nin “olasılıklar dengesinde (mağdurun zararına sebep olan suçu kanıtlanmış kişinin işlediği suçun kanıtlanması)” delil sunulmasını şart koyamayacağına öngörmüş, fakat kanıt büyük bir ihtimalle suçu kanıtlanmış kişinin suçunun mağdurun zarara, hasara ve kayba uğramasına sebep olduğunu gösteriyorsa, Mahkeme’nin tazminat kararı verebileceğini öngörmüştür.

Ancak, uygun standardın belirlenmesinde görüş birliğine varılamamış ve bunun yerine delilin niteliğinin Mahkeme tarafından Madde 75(1)’e uygun olarak, tazminat ilkelerini oluştururken düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu esaslar henüz oluşturulmamıştır ve dolayısıyla nasıl bir delil niteliğine gerek duyulduğu hususu hala kesinlik kazanmamıştır.

Bireysel Karar mı Kolektif Karar mı?

Mahkeme bireyselleştirilmiş veya kolektif temelde veya her iki temele dayanarak tazminat kararı verebilmektedir. Kural 97(1) genel kural olarak kararların bireysel temelde verilmesi gerektiğini, fakat kolektif kararlara, Mahkemenin “uygun olduğuna inanması” halinde hükmedilebileceği hususunu içermektedir.

Mahkeme önündeki suçların ağırlığı, zarar, kayıp veya hasar derecesi, mağdurların yaklaşık sayıları ve suçu kanıtlanmış kişilerin sadece sınırlı finansal kaynaklara sahip olmaları ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, Mahkemeye daha çok mağdura telafi sağlamak amacıyla kolektif karar verebilme imkanı verilmektedir: “bazı durumlarda, mağdur ve failerin sayısı, mağdurlara tam telafi sağlamak için harcanacak çabayı aşabilir (...), kolektif kararlar adaletin kesin çözümünü sağlamada tek yöntem olabilirler. Mahkeme tarafından oluşturulan mağdurların katılımı ve tazminat hakkındaki açıklayıcı notlar “kolektif tazminatın bir avantajının bir topluluğa kesin çare sağladığını ve topluluğun üyelerine hayatlarını yeniden kurmaları için imkan sağladığını” düzenlemekte ve mağdurlara hizmet veya mağdur anma törenleri gibi sembolik ölçüler sağlayan merkezlerde harcanan paraları içeren temsil sağlamaktadır”

Uygun tazminatın tayin edilmesi için bilirkişi yardımı

Mahkeme Statü madde 97’ye göre uygun tazminatın tayin edilmesi için bilirkişilerden yardım isteyebilmektedir. Bilirkişiler, Mahkeme tarafından re’sen veya mağdurun, yasal temsilcisinin veya suçu kanıtlanmış kişinin talebi üzerine atanabilmektedir.

Bilirkişiler “mağdurlara verilen zararın, hasarın ve kaybın kapsamını, derecesini belirlemede ve uygun tazminat çeşitlerini ve yöntemlerini içeren birçok seçenek sunmak” konusunda yardım etmek için Mahkeme’ye tazminatla ilgili birçok konuda tavsiyelerde bulunabilirler. Bilirkişiler böylece, zararı, mağdurların belirli ihtiyaçlarını tayin etmek için, mağdurların kişisel durumlarını da hesaba katarak, Mahkeme bazı davalarda kişisel ya da kolektif kararlar verse dahi, hangi tazminat şeklinin gerçek kişi bir mağdur veya mağdur grupları için en uygun olacağı konusunda, tavsiye ve yardım sağlamaktadırlar.

Bilirkişiler, görevlerini yerine getirebilmek ve mağdurların uğradığı zararı layıkıyla belirleyebilmek için Mahkemenin yetkisi dahilindeki ve ulusal bağlamdaki suçun işlenmesinden kaynaklanan hasar ve zararlar ilgili bilgiye ve tecrübeye sahip olmalıdırlar. Tecavüzün sebep olduğu zararı belirlemede özel uzmanlık gerekmektedir. Bu amaçla, Kural 97 gereğince, Mahkeme bu atamaları yaptığında, bu bilirkişilerin “uygun bilirkişiler” olduğu kesinliğe kavuşacaktır. Dairenin talebi üzerine, Yazı İşleri uygun bilirkişilere mahkemeye yardım etmeleri için bilgi verebilmektedir.

Mahkeme’nin, “uygun olduğu takdirde”, mağdurlara, hukuki temsilcilerine, suçu kanıtlanmış kişilere, bunun yanı sıra ilgili kişiler ve ilgili devletlere, atanmış bilirkişilerin raporlarına karşı beyanda bulunmaları için çağrı yapması gerekmektedir.

4. Tazminat Kararlarının Temyizi

Mağdurlar, Mahkeme’nin tazminat kararını temyiz etme hakkına sahiptirler. Ayrıca suçu kanıtlanmış kişiler ve böyle bir karardan hakları zararına olacak şekilde etkilenen iyi niyetli mülkiyet sahipleri tarafından da tazminat kararları temyiz edilebilir. Madde 109 (1) ‘a göre bu uygulama olanağı “ iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarının saklı kaldığı” kararlara karşı verilmektedir. Bu madde UCM’ye tazminat için başvurmamış mağdurlar veya alacaklıların diğerlerine karşı ek talepte bulunabileceği ihtimalini kastetmektedir.

Temyiz başvuruları, Yazı İşleri tarafından mağdurların temyizini istedikleri tazminat kararının kendilerine tebliğinden itibaren 30 gün geçmeden kayda alınmalıdır. Bu süre sınırlamasının istisnaları sadece mağdurların temyiz başvurularının kayda alınmasındaki gecikme için geçerli bir neden gösterebilmeleriyle mümkündür.

5. Tazminat kararlarının geçerliliği: uygulamadaki ve varlıklardaki aşırılığı önlemek için alınan tedbirler

– Varlıklardaki aşırılığı önlemek için alınan tedbirler

Tazminat kararlarının geçerliliğini sağlamak amacıyla, Mahkeme gelecekte bir tazminat kararına konu olabilecek varlıkları korumak için koruyucu tedbirler talep edebilmektedir. Koruyucu tedbirler “ suç aletlerinin, gelirlerin, malvarlığının ve alacakların teşhisi, izlenmesi ve dondurulması veya yakalanmasını” sağlayabilmektedir.

Kural 99, hem Ön Yargılama Dairesi hem de Yargılama Dairesinin koruyucu tedbirlerin talep edilmesi gerekip gerekmediğini kararlaştırabilmelerini sağlamaktadır. Madde 57(3)(e)’e göre, Ön Yargılama Dairesi, delilin gücüne ve ilgili tarafların haklarına saygı göstererek, tutuklama emri veya teslim ol çağrısı yapıldıktan sonra taraf devletlerden bu gibi tedbirleri “özellikle mağdurların temel menfaatleri açısından” almalarını isteyebilmektedir.

Görünüşe göre Yargılama Dairesi, sanık hüküm giydikten sonra sonra sadece koruyucu tedbirler alınmasını talep edebilmektedir. Madde 75(4):

“Mahkeme’nin, bu madde hükmüne göre yetkisini kullanırken, sanık hakkında hüküm verildikten sonra, bu maddeye dayanarak verebileceği kararı bir neticeye bağlayabilmesi için, koruyucu tedbirleri talep etmesinin gerekli olup olmadığına karar verebileceğini” düzenlemektedir.

Daire, işlemleri kendiliğinden veya tazminat talebinde bulunmuş olan veya talepte bulunacaklarına dair yazılı olarak girişimde bulunmuş olan mağdurların veya yasal temsilcilerinin talebi üzerine başlatabilir.

Bildirim

Bu gibi tedbirlerin amacına uygun olarak, belirli durumlarda Mahkeme, bu bildirimin “tedbirlerin geçerliliğini tehlikeye atamayacağına” kanaat getirmedikçe, Mahkeme genellikle koruyucu tedbirlerle ilgili işlemleri, haber vermekle yükümlü değildir. Kural 99(3) Yazı İşleri Müdürlüğü’nün tedbirlerin tebliğini “talep edilen tedbirlerin geçerliliğiyle uygun olması halinde hemen” sağlamasını ve “talep kime karşı yapıldıysa ona ve mümkün olduğu kadarıyla ilgili kişilere veya ilgili devletlere bildirmesini” şart koymaktadır. Yazı İşleri bu aşamada “kararın kaldırılıp kaldırılmamasına veya değiştirilip değiştirilmemesine ilişkin” beyanda bulunmaları çağrısını yapacaktır. Kural 99(4) Mahkeme’ye bu işlemlerin yürütülmesi için uygun zamanı belirlemeye ilişkin takdir yetkisi vermektedir.

– Tazminat kararlarının uygulanması

Mahkeme kararlarının uygulanmasında taraf devletlerle etkili işbirliği tazminat usulünün etkililiğini belirleyecektir.

Taraf devletler, tazminat kararlarının uygulanmasından sorumludurlar. Genel olarak, madde 86 ve 88 de taraf devletlerin “mahkemeye tam olarak işbirliği yapmayı” ve “kendisi ulusal hukuklarında tüm dayanışma yöntemleri hakkında mevcut düzenlemeler olmasını” sağlamalarını şart koymuştur.

Madde 75(5) ve madde 109 birlikte düşünüldüğünde, Taraf devletler “tazminat kararlarına, kendi ulusal hukuk prosedürlerine uygun olarak geçerlilik kazandıracaklardır.” Kural 219 **“Ulusal yetkililerin, Mahkeme tarafından belirtilen tazminat kararlarında, Mahkemece kararlaştırılan herhangi bir zararın, kaybın, hasarın kapsamında veya ölçüsünde veya kararda açıklanan ilkelerde değişiklik yapamayacaklarını ve bu kararların uygulanmasını kolaylaştırmaları gerektiğini”** belirtmektedir. Madde 109(2), Devletlerin “Mahkeme tarafından hükmedilen kazanç, mülk veya aktif değerlerini telafi etmek için tedbir alacaklarını” şart koşturmaktadır. Devlet tarafından telafi edilen her kaynak UCM’ye aktarılmalıdır.

Taraf devletler, ulusal düzeyde kararları uygulama yükümlülüklerini yerine getirirken, birtakım yasal sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Taraf devletlerin etkili destek sağlaması ve Mahkeme ile işbirliği yapabilmeleri için Roma Statüsü’ne uygun etkili iç hukuk düzenlemelerini yapmış olmaları gerekmektedir. Etkili uygulama ayrıca ulusal yargı sisteminin durumuna ve ulusal hakimlerin bağımsızlığına bağlı olacaktır.

Tazminat kararlarının yerine getirilmesi amacıyla taraf olmayan devletlerin desteği de, özellikle hükümlülerin varlıkları taraf olmayan devletin topraklarında olduğu zaman gerekli olabilmektedir. Madde 87(5) (a) taraf olmayan devletlerin bu işbirliği ve yardımlarını “geçici düzenlemelere ve taraf olmayan devletlerle yapılacak geçici sözleşmelere dayanarak ya da başkaca herhangi uygun bir temelde gerçekleştirebileceklerini” belirtmektedir. Madde 87(5) (b) ise geçici düzenlemeleri kabul eden taraf olmayan devletin bununla bağlı olacağını belirtmektedir. Böylesi bir sözleşmeye saygı gösterilmediği takdirde, Mahkeme durumu Taraf Devletler Kurulu’na bildirmek hakkına sahip olacaktır.

Bazı durumlarda, uygulamaya ilişkin sorunlar çıkacaktır. UCM’nin kovuşturmasını desteklemeyen veya bununla ihtilaf halinde olan devletlerde, varlıkları izlemek, dondurmak ve varlıklara el koymanın zor olması olasıdır. Ayrıca, “cezai konularda karşılıklı yardım geleneksel olarak yavaştır ve yetkililerden talep etme yönünde başlıca engeldir.” Bu sorun “Borçluların mal varlıklarına dondurma veya el koyma kararının yakın olduğunu öğrenmeleri durumunda, varlıklarının yerini değiştirmelerini hızlandırmaları” ile daha da derinleşmektedir.

Son olarak, failin mal varlığı bulunmuyorsa veya fail iflas etmiş ise, devletler tazminat kararlarını yerine getiremeyebilirler.

1) MAĞDURLAR İÇİN GİDERİM FONU

Giderim Fonu, Roma Statüsü ile mağdurlarla ilgili olarak getirilen en önemli yeniliklerden birisidir. Madde 79(1), Usul ve Delil Kuralları Kural 98 ve Taraf Devletler Kurulu Karar No 6'ya uygun olarak tesis edilmiştir.

Giderim Fonu, iki ana işlevi yerine getirir: Mahkeme tarafından verilen tazminat hükümlerini uygulamak ve Mahkeme tarafından soruşturulan durumlarda, Mahkeme önünde kovuşturulan suçlardan doğrudan ya da dolaylı olarak zarar görmüş olsun ya da olmasın mağdurlara yardım sağlamak için çeşitli kaynaklardan alınan "gönüllü katkıları" kullanma hususunda takdir yetkisine sahiptir. Bu şekilde, geniş uluslararası suç mağdurları toplulukları, zarar görülen suçlar için tazminat olarak Giderim Fonundan potansiyel yardım talep edebilirler.

Giderim Fonu, Mahkeme tarafından tazminatlarla ilgili olarak üstlenilen rolü tamamlayabilecektir. Tazminatların tasarlanması ve uygulanmasında hayati bir role sahip olacak ve suçluluğu kanıtlanmış kişi ya da kişilerin yeterli derecede varlığa sahip olmadıkları durumlarda mağdurların bazı tazmin tedbirine sahip olmalarını sağlayabilecektir. Giderim Fonunun rolü kovuşturmaya katılan mağdurlar ya da Mahkeme önündeki davalarda kovuşturulan suçların mağdurları ile sınırlı değildir. "Mahkemenin yargılama yetkisi içerisindeki suçların mağdurlarına" yardım etme yetkisi verilmiştir ve bu nedenle Mahkeme önündeki durumların tüm mağdur topluluklarına yardım etmek için projelere fon temini sağlayabilmelidir. Herhangi bir yargılama kovuşturmasının sonucundan önce müdahale etme hususunda yetkilendirilmiştir ki bu, özellikle bir acil yardım sağlamayı mümkün kılacaktır.

1. Giderim Fonu'nun Yapısı

Yönetim Kurulu

Giderim Fonu'nun faaliyetlerini denetlemek için bir Yönetim Kurulu oluşturulmuştur. Yönetim Kurulu, "Giderim Fonu'nun faaliyetlerini ve projelerini ve eldeki kaynakları önünde bulundurarak ve Mahkeme tarafından alınan kararlara tabi olarak elindeki mülk ve paranın tahsisini oluşturacak ve yönlendirecektir."

Yönetim Kurulu, her birisi üç yıllık bir süre ile görev yapacak olup, bir kereye mahsus olmak üzere yenilenebilir beş üyeden oluşmaktadır. Üyeler, bireysel yetki ve gönüllülük esasları ile hizmet ederler. Kurul üyeleri, aşağıdaki kriterlere göre Taraf Devletler Kurulu tarafından seçilir: adil bir coğrafi dağılım, adil bir cinsiyet dağılımı ve farklı hukuk sistemlerinin adil bir temsili.

Giderim Fonu Sekreterliği

Giderim Fonu Sekreterliği 2004 yılında Taraf Devletler Kurulu'nun bir kararıyla, Yönetim Kurulu'na fon toplama faaliyetlerinin yürütülmesi dahil olmak üzere Giderim Fonu'nun günlük çalışması ve yönetimine yardımcı olmak ve bunları desteklemek için kurulmuştur.

2. Giderim Fonunun Bağımsızlığı

Giderim Fonu, bağımsız bir kişiliktir. Fonu yönetme yetkisi açık bir biçimde Yönetim Kurulu'na verilmiştir ve Mahkeme, Fonun kaynaklarından faydalanmaya yetkili değildir. Daha da ötesinde, Giderim Fonu, Mahkemenin olağan bütçesel çerçevesinin bir parçasını oluşturmayan kendi fon teminine sahiptir. Bununla birlikte, Giderim Fonu her ne kadar Mahkemenin herhangi bir organının kontrolü altında değil ise de onlarla işbirliği içerisinde çalışır.

Kayıt Dairesi ile İlişkiler

Yazı İşleri'nin Yönetim Kurulu'na ve Giderim Fonu Sekreterliği'ne idari yardım sağlama ve mağdurlarla ilgili olarak genel tavsiyelerde bulunma ve gizli bir niteliğe sahip olmanın bilgileri temin etme rolü bulunmaktadır. Yazı İşleri'nin "Kurulun düzgün işleyişi için gerekli olan yardımcı" sağlaması ve Kurulun toplantılarına tavsiyelerde bulunma bağlamında katılması gerekmektedir.

Daireler ya da Başkanlık, Giderim Fonu Sekreterliği tarafından alınan bilgileri ya da Giderim Fonu Sekreterliği'ne mağdurlarla ilgili bilgileri temin etmesini Yazı İşleri'nden talep edebilir. Bu gibi durumlarda, Yazı İşleri ilgili mağdurlara ya da bu mağdurların yasal temsilcilerine danışması gerekmektedir.

Dairelerle İlişkiler

Madde 75(2) ve Kural 98'e göre Dairenin Giderim Fonu aracılığıyla verilecek tazminata hükmetmeye karar vermesi halinde Fonun Daireler tarafından verilen tazminat hükümlerini uygulaması gerekmektedir.

Giderim Fonu'nun kendi inisiyatifiyle özel projelere fon temin etmek için aldığı diğer kaynakları kullanmak için hareket etmeyi istediği durumlarda, niyetlenilen planıyla ko-
vuşturmayı önleme yetkisine sahip olan ilgili Daireyi niyeti hakkında bilgilendirmesi gerekmektedir.

Taraf Devletler Kurulu ile İlişkiler

Giderim Fonu ayrıca Taraf Devletler Kurulu ile de bağlantı içerisinde. Giderim Fonu'nun yönetilmesi kriterleri Taraf Devletler Kurulu'nun onayını gerektirmektedir. Taraf Devletler Kurulu'nun, Giderim Fonu Yönetmelikleri yürürlüğe girmeden önce onaylanması gerekmektedir. Taraf Devletler Kurulu, Yönetim Kurulu üyelerini seçer ve denetleme rolü içerisinde hareket eder ki Yönetim Kurulu'nun Taraf Devletler Kurulu'na yıllık olarak "Giderim Fonunun eylemleri ve projeleri ve kabul edilmiş ya da reddedilmiş olup olmadığına bakılmaksızın teklif edilen tüm gönüllü katkıları rapor etmesi gerekmektedir.

3. Giderim Fonunun Kaynakları

Taraf Devletler Kurulu Karar No 6/2002 düzenlemektedir ki;

“Taraf Devletler Kurulu, Giderim Fonu’na aşağıdaki şekilde fon temin edilmesine karar vermiştir:

- a. Taraf Devletler Kurulu tarafından kabul edilen ilgili kriterlere göre Hükümetlerden, uluslararası örgütlerden, bireylerden, şirketlerden ve diğer kişiliklerden gönüllü katkılar,
- b. Mahkeme tarafından Statü’nün 79. Maddesinin 2. Paragrafına uygun olarak Mahkeme tarafından hükmedilmesi halinde, Giderim Fonuna devredilen para cezaları ya da cezalar aracılığıyla tahsil edilen para ve diğer varlıklar,
- c. Mahkeme tarafından Usul ve Delil Kurallarının 98. Kuralına uygun olarak hükmedilmesi halinde, tazminat hükmü aracılığıyla tahsil edilen kaynaklar,
- d. Taraf Devletler Kurulunun Giderim Fonuna tahsis edilmesine karar verebileceği, değerlendirilen katkılardan başka kaynaklar.”

3.1. Fonların Dağıtılması

3.1. Tazmin Hükümleri: Giderim Fonunun Mahkeme Hükümlerinin Uygulanmasındaki Rolü

Giderim Fonu’nun tazminat kararları üzerinde bir kontrolü yoktur, Giderim Fonunun rolü, Mahkeme ve mağdurlar arasında bir aracı olarak hareket ederek Dairelerin hükümlerini uygulamaktır. Daireler uygulamanın denetlenmesinde güçlü bir rolü ellerinde tutarlar. Diğer faaliyetlerini yerine getirirken Yönetim Kurulu’nun, Fonun her zaman mahkemenin tazminat kararlarını uygulamak için yeterli kaynakları elinde bulundurmasını sağlaması gerekmektedir.

3.2. Para Cezaları ve Cezalar

Tazminat kararları itibariyle Daire, para cezaları ve cezalar ile toplanan kaynakların Giderim Fonu’na aktarılması hususunda hüküm verdiğinde Yönetim Kurulu’nun, Mahkemenin hükmündeki talimatlara göre söz konusu kaynakların kullanılmasını belirlemesi gerekmektedir. Bununla birlikte, hükümlerin ek düzenleme ya da talimat içermemesi halinde Yönetim Kurulu, söz konusu kaynakların kullanımını Kural 98’e göre ve Mahkeme’nin ilgili kararlarına göre belirleyebilir. Yönetim Kurulu ayrıca hükmü veren Daireden yol göstermesini talep edebilir. Mahkeme için standart uygulamanın para cezalarının ve cezaların nasıl kullanılacağını belirlemek mi yoksa Giderim Fonu’nun takdirine bırakılıp bırakılmayacağını mı belirlemek olacağı belirsizdir.

3.3. Diğer kaynakların kullanımı: Giderim Fonu’nun mağdurlara ve mağdurların ailelerine yardım etmedeki geniş rolü

“Giderim Fonu’nun diğer kaynakları”, “tazminat kararları, para cezaları ve cezalardan başka toplanan diğer kaynaklardır”. Bunlar, bu nedenle gönüllü katkıları ve Taraf Devletler Kurulu tarafından tahsis edilen kaynakları içermektedir.

4. Giderim Fonunun diğer kaynaklarından kimler faydalanabilir?

Madde 79(1) + Kural 98(5)

Giderim Fonu Yönetmeliği, Giderim Fonu’nun diğer kaynaklarının “Mahkemenin yargılama yetkisi dahilindeki suçların mağdurları ve bu mağdurların bu suçlar neticesinde fiziksel, psikolojik ve/veya maddi zarara maruz kalmış ailelerinin” menfaatine olduğunu belirtmektedir.

Bu hükümlerin hiçbirisi Giderim Fonu’nun potansiyel faydalanıcılarını Mahkeme tarafından kovuşturulan suçların mağdurları ile sınırlamamaktadır. Bunun yerine, mağdurları “Mahkemenin yargı yetkisi dahilindeki” suçların mağdurlarına yaymaktadır ki bu, Giderim Fonu’nun mağdurlara, Mahkemenin yargı yetkisi ile açık bir bağlantısı bulunmak şartıyla özel davalarının Mahkeme önünde kovuşturulup kovuşturulmadığına bakılmaksızın mağdurlara yardımcı olabileceği anlamına gelmektedir.

Bu hüküm, Giderim Fonu’na mağdurlara etkin bir şekilde yardımda bulunabilmesi için Mahkemenin organlarından gerekli esneklik ve bağımsızlığı vermeyi amaçlamaktadır. Giderim Fonu’nun rolü, tazminatın sadece UCM önünde kovuşturmanın konusu olan suçların mağdurları olanlara değil ve fakat tüm topluluğa faydasının olabilmesini sağlamaktır.

Giderim Fonu’nun mağdurların gereksinimlerini nasıl değerlendireceği ve hangi grupların kendisinin kaynaklarından faydalanması gerektiğine karar vereceği açık değildir. Ödeme değerlendirmesi mekanizmaları daha fazla açıklama gerektirmektedir. Giderim Fonu, kendisinin faaliyetleri ve projeleri hakkında karar verirken mağdurlara, mağdurların ailelerine, yasal temsilcilerine ve her tür “yetkin uzmana” ya da “uzman örgüte” danışabilir.

Giderim Fonu ne zaman yardım sağlayabilir?

Giderim Fonu’nun gönüllü katkılar hususunda Mahkeme’nin kesin hükmünü beklemesi gerekmemektedir. Giderim Fonu, örneğin acil yardım gereken mağdurlara olmak üzere soruşturmanın açılmasından itibaren yardım sağlayabilir.

Planlanan faaliyetler hakkında Daire’ye bildirimde bulunulması

Giderim Fonunun, mahkemenin olumlu onayını beklemesi gerekmemektedir. Bildirimin alınmasından itibaren 45 gün içerisinde Yönetim Kuruluna yazılı olarak “özel bir faaliyet

ya da projenin Mahkeme tarafından karara varılacak herhangi bir konuyu önceden karara bağlayacağı” ya da “sanığın haklarına hâlel getireceği” hususunu bildirmemiş olması halinde Giderim Fonu, kendi inisiyatifıyla hareket edebilir. Mahkemenin cevap vermemesi ya da ek süre talep etmemesi halinde düşünme süresi en fazla 30 gün uzatılabilir.

Kaynaklar nasıl kullanılacaktır?

Giderim Fonu’nun mağdurlara ve mağdurların ailelerine destek sağlamak ve maddi ve maddi olmayan kayıpları karşılamak için geniş bir yelpazede tazmin uygulama ihtimali bulunmaktadır. Giderim Fonu’nun Yönetmeliğinde atıfta bulunulan yardım biçimleri “fiziksel ya da psikolojik rehabilitasyon ya da maddi destektir”.

Projeler nasıl uygulanacaktır?

Giderim Fonu’nun karşılaştığı en son ve en önemli engel kaynakların faydalanmalarının planlandığı şekilde ulaşmasını sağlamak olacaktır. Mahkemenin tazminat kararları itibarıyla devletlerin işbirliği gerekecektir. Giderim Fonu çatışma ile harap olmuş bölgelerde işliyor olacaktır ve tazminatların dağıtılmasında yardımcı olacak olan yapılar artık yerinde durmuyor olabilir. Birçok durumda, güvenlik endişeleri ve politik ve yerel istikrarsızlığın neden olduğu başka zorluklar olacaktır. Sıklıkla çatışma devam ediyor olabilir.

Giderim Fonu sorumluluklarını yerine getirmede birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır ve bu aşamada bunun tatmin edici bir biçimde nasıl işleyeceğini tahmin etmek zordur.

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu (UCMK) Hakkında

I-KURULUŞU

Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu'nun temelleri, 2003 yılında İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'nun 18-21 Eylül 2003 tarihleri arasında, Ankara'da ortaklaşa düzenledikleri ve güney ve Doğu Akdeniz ülkelerinde insan hakları mücadelesi veren sivil toplum kuruluşlarının katıldığı "11 Eylül ve Sonrasında İnsan Hakları ve İnsancıl Hukukun Askıya Alınması Girişimi" seminerinin ardından atıldı. Seminerin ardından hazırlanan Ankara Bildirgesinde Katılımcılar, soykırım, insanlığa karşı işlenen suçlar ve savaş suçlarını ortadan kaldırmak ve bu suçların işlenmesini önlemek için bölgedeki ülkelerin hepsini Uluslararası Ceza Mahkemeleri Statüsünün onaylanmasını hızlandırmaya, UCM uygulama mevzuatını iç hukuklarında benimsemeye davet ettiler.

Bu seminerin ardından, UCM Koalisyonu'nun oluşturulması konusunda İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi ve MAZLUMDER UCM Türkiye Koalisyonunun oluşturulması konusunda ilk adımı atıldılar ve İHD, TIHV, FİDH ve UCM için Uluslararası Koalisyon'un işbirliği ile Ankara'da 16-17 Haziran 2005 tarihlerinde geniş bir katılımı UCM için Türkiye Koalisyonu'nun güçlendirilmesine yönelik bir çalışma toplantısı gerçekleştirdiler. Bu toplantı, UCM için Türkiye Koalisyonunun kuruluşuna da vesile oldu.

17 Haziran 2005 tarihinde Diyarbakır Barosu, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Gündemi Derneği, İnsan hakları ve Mağdurlar için Dayanışma Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi ortak bir açıklama yaparak UCM için Türkiye Koalisyonu'nu kurduklarını ilan ettiler.

2005 yılından bu yana varlığını sürdüren ve üye sayısı 20'ye çıkan Koalisyon'un nihai hedefi, Türkiye'de ve dünyada soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarının işlenmemesi, etkin soruşturma ve kovuşturmanın sağlanması, cezasızlığın sona ermesi ve hukukun üstünlüğünün tam ve etkili bir biçimde sağlanması için Türkiye'nin UCM'yi kuran Roma Statüsü'ne taraf olmasını sağlamaktır.

Bu amaç çerçevesinde Koalisyon, Uluslararası Ceza Mahkemesinin soruşturma ve davalarını izlemekte, hükümetin UCM konusundaki yaklaşımını etkilemeye yönelik yayınlar ve toplantılar düzenlemekte, kamuoyu yaratmaya yönelik kampanyalar, bilgilendirme toplantıları gerçekleştirmektedir.

Koalisyonu ilişkin ayrıntılı bilgi <http://www.ucmk.org.tr> adresinden elde edilebilir.